

Amaç ve Kapsam

AURUM Sosyal Bilimler Dergisi yılda iki kere yayımlanan (Haziran – Aralık) hakemli bir sosyal bilimler dergisidir. Derginin amacı sosyal bilimler ekseninde eleştirel araştırmalar, disiplinlerin sınırlarının dışına çıkan kuramsal tartışmalar ve ampirik analizler için bir tartışma platformu teşkil etmektir. *AURUM SBD* disiplinlerarası ve karşılaştırmalı çalışmaları teşvik etmektedir.

AURUM SBD derginin kapsam çeşitliliğini yansıtan özgün makale, kitap eleştirisi, eleştiri makalesi, ve yorumlar yayımlanmaktadır. Dergi aynı zamanda özel tematik sayılar hazırlamak üzere konuk editörleri davet etmektedir. Her makale yayımlanmadan önce çift-kör hakemlik sürecinden geçer. *AURUM SBD* önceliği yayımlanan çalışmaların sosyal bilimler alanına özgün katkılar yapacak, güçlü, kuramsal ve/ ampirik niteliklere sahip olmasıdır.

Aims and Scope

AURUM Journal of Social Sciences is a peer-reviewed social science journal published biannually (June – December). The aim of the journal is to provide a forum for critical scholarship across the social sciences, for theoretical debates and empirical analyses that move away from narrow disciplinary focus. AURUM JSS strongly encourages interdisciplinary and comparative research.

AURUM JSS publishes original research articles, book reviews, review articles, and commentaries that reflect the diversity of the journal's scope. The journal also invites guest editors for special thematic issues. Each submission goes through a double blind review process. AURUM JSS policy is that published articles make original and strong theoretical and/or empirical contributions in their scholarly fields.

Yazışma ve İnternet Adresi / E-mail and web-site

e-mail: aurum@kemerburgaz.edu.tr

web: <http://aurum.kemerburgaz.edu.tr/tr/sosyal-bilimler-dergisi>

İletişim / Contact

Tel: (0 212) 604 01 00

Fax: (0 212) 445 81 71

Address: İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi, Mahmutbey Dilmenler cad. No. 26, 34217 Bağcılar – İSTANBUL

Yayın Aralığı / Publication Frequency: Yılda 2 sayı – 6 ayda bir / *Published biannually – every 6 months*

Dil / Language: Türkçe – İngilizce / Turkish – English

Yazım Kuralları / Guide for Contributors

<http://aurum.kemerburgaz.edu.tr/tr/sosyal-bilimler-dergisi/dipnot-yazim-kurallari>

Web Tasarım / Web Design

Kemal Tolun

Grafik Tasarım / Graphic Design

Ali Kılıç

Dizgi / Typesetting

İdeal Kültür Yayınevi

Baskı / Print

Sena Ofset

AURUM

İSTANBUL KEMERBURGAZ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ
ISTANBUL KEMERBURGAZ UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Sahibi / Owner

İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi Adına Mütevelli Heyeti Başkanı
Istanbul Kemerburgaz University President of the Board of Trustees
Ali ALTINBAŞ

Genel Koordinatör / General Coordinator

Çağrı ERHAN

Editörler / Editors

Nazan MAKSUDYAN
Fatma ALTINBAŞ SARIGÜL

Kitap Eleştirisi Editörü / Book Review Editor

Aysuda KÖLEMEN

Yayın Kurulu / Editorial Board

Ercan GEGEZ, Ali KILIÇ, Saim KILIÇ, Aysuda KÖLEMEN, Ahmet Cemil YILDIRIM

Editör Asistanı / Editorial Assistant

Efe SIVIŞ

Uluslararası Danışma Kurulu / International Advisory Board

Uğurcan AKYÜZ, Yakın Doğu Üniversitesi
Ali ALP, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
Ayşegül ALTINBAŞ, İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi
Barrie AXFORD, Oxford University
Nur Banu KAVAKLI BİRDAL, İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi
Ali DAYIOĞLU, Yakın Doğu Üniversitesi
Ahmet DIRISS, Tunis University
Devrim ERBİL, Mimar Sinan Üniversitesi
François GEORGEON, EHES
Boris JELEV, St.Cyril and St. Methodius University
Ahmet Kasım HAN, Kadir Has Üniversitesi
Cemal KAFADAR, Harvard University
Hasan KÖNI, Kültür Üniversitesi
Heinz-Peter MARCEL, Köln University
Antje NÖTZOLD, Chemnitz University
Kaan H. ÖKTEN, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Çınar ÖZEN, Ankara Üniversitesi
Hasan PULAŞLI, İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi
Alessandro QUARENGHI, Milan Catholic University
Şükran ŞİPKA, İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi
Alexandre TOURMAKINE, Orient- Institute Istanbul

İçindekiler / Contents

Editörden / Editorial

- 5 Başlarken
Nazan Maksudyan, Fatma Altınbaş Sarıgül

Makaleler / Articles

- 7 Forced Population Movements as a Current Ethical Dilemma and the Possibilities of Collective Action
C. Akça Ataç
- 23 Geleceğin Zemin Tekstillerini Tasarlamak
Başak Özkendirici
- 55 The Problematic of Savings: The Case of Turkey as an Emerging Market Economy
Emre Alkin
- 73 The Impact of Print Media on Popular Culture: Umberto Eco's *Number Zero*
Fatma Altınbaş Sarıgül
- 87 Kant ve Prusya'da Dini Sansür
Kaan H. Ökten
- 103 İzlenim Yönetimi Taktiklerinin Sosyal Kaytarma Üzerine Etkisi: Sağlık Sektöründe Bir Araştırma
Müge Leyla Yıldız, Emre İşçi, Suzan Taşçı

Kitap Eleştirileri / Book Reviews

- 121 Vladimir Alexandrov. *Siyah Rus*. Çeviren: Bahar Tırnakçı. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2015
Pınar Üre
- 125 Özgür Balkılıç. *Temiz ve Soylu Türküler Söyleyelim: Türkiye'de Milli Kimlik İnşasında Halk Müziği*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2015
Alper Kaliber

Editörden / Editorial**Başlarken**

AURUM Sosyal Bilimler Dergisi İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi'nin ilk akademik yayın faaliyeti olarak 2015-2016 akademik yılı itibarıyla yayın hayatına başlıyor. Yılda iki kere yayımlanacak (Haziran – Aralık) hakemli bir sosyal bilimler dergisi olan *AURUM SBD*'nin amacı sosyal bilimler ekseninde eleştirel araştırmalar, disiplinlerin sınırlarını zorlayan kuramsal tartışmalar ve ampirik analizler için bir tartışma platformu teşkil etmek. Disiplinlerarası ve karşılaştırmalı çalışmalarını öne çıkarmayı hedefleyen dergimiz, sosyal bilimler alanına özgün katkılar yapacak, güçlü, kuramsal ve/veya ampirik niteliklere sahip makale, kitap eleştirisi, eleştiri makalesi ve yorumlar yayımlayacak.

"Zamanın ruhu" (Zeitgeist) fikri üzerine odaklanan ilk sayımız, derginin kapsam çeşitliliğini yansıtan, sosyal bilimler çatısı altında farklı disiplinlerden, İngilizce ve Türkçe altı özgün makaleyi bir araya getiriyor. C. Akça Ataç'ın makalesi, "Forced Population Movements as a Current Ethical Dilemma and the Possibilities of Collective Action", belki de bugün zamanın ruhunun en belirleyici unsuru olan sığınmacı kriz(ler) ini tartışıyor. Ataç konuya tarihsel bir bakış açısı ile yaklaşarak, uluslararası hukukun sığınmacı rejiminin gelişimini inceliyor. Başak Özkendirci'nin, "Geleceğin Zemin Tekstillerini Tasarlamak" başlıklı makalesi zemin tekstillerinin tarihsel gelişim sürecini incelediği gibi, sektördeki güncel gelişmelere ve geleceğe de ışık tutuyor. Zamanın ruhu itibarıyla yenilikçi tasarım anlayışının geleceğin tasarım eğilimlerini yönlendireceğini belirten Özkendirci, çok sayıda görsel örnekle desteklediği makalesinde eğitimsel öneriler de getiriyor. Emre Alkin'in özel tasarrufların Türkiye'deki seyri ile ilgili detaylı incelemesi ("The Problematic of Savings: The Case of Turkey as an Emerging Market Economy"), sürekli genişleyen kamu kesiminin özel tasarruflar üzerinde olumsuz etkisi olduğunu vurguluyor. Hane halkı tasarruflarının yukarı çekilmesi konusunun hükümetin öncelikli gündem maddelerinden olduğu düşünüldüğünde, makale zamanın ruhunu yakaladığı gibi, önerdiği kısa, orta ve uzun vadeli çözümlerle yeni politikalara da ilham veriyor. Fatma Altınbaş Sarıgül, "The Impact of Print Media on Popular Culture: Umberto Eco's *Number Zero*" başlıklı makalesinde, Eco'nun medya patronlarının iş dünyasındaki etkinliklerini arttırabilmek adına popüler kültüre nasıl müdahale ettiklerini inceleyen romanını merkeze alarak, popüler kültür ve piyasa ekonomisinin iç içe geçmiş yapısını tartışıyor. Türkiye'de bağımsız medya kavramının çıkmaza girmesi, Silvio Berlusconi'nin medya kariyerinin ardından siyasete atılması, Donald Trump'ın ABD başkanlık seçimlerinde aday adayı olması gibi çok bariz örnekler düşünüldüğünde, zamanın ruhunu anlamak için medya ve popüler kültür çalışmalarının elzem olduğu açığa çıkıyor. Kaan H. Ökten'in tarih ve felsefe disiplinlerini yakınlaştıran makalesi "Kant ve Prusya'da Dini Sansür", Immanuel Kant'ın 1790'lı yıllarda Prusya devletinin diyanet ve sansür politikaları neticesinde yaşadığı sorunları orijinal belge ve kaynaklara dayanarak inceliyor. Kant'ın tüm siyasi, kültürel ve düşünsel engellere rağmen Aydınlanma projesini *a priori* ilkelere dayanarak sürdürme gayretini gözler önüne seren Ökten, zamanın ruhu belki de tek değildi, "çift kişilikliydi" dedirten çıkmazları tartışıyor. Müge Leyla Yıldız, Emre İşçi, ve Suzan Taşçı'nın makalesi izlenim yönetim taktiklerinin (niteliklerini tanıtmak, kendini sevdirmek, örnek davranışlar sergileme, kendini acındırmaya çalışma ve gözdağı verme) sosyal kaytarma davranışı üzerinde etkisi olduğunu ortaya koyuyor. Makale, işbirliği ve dayanışmaya dayalı yöntemlerin, zamanın ruhunu yansıtan, rekabetçi piyasa mantığına dayalı gündelik

hayat pratikleriyle erozyona uğradığı günümüzde, takım çalışması yapmak nasıl mümkün olabilir sorusu üzerine düşünmeye davet ediyor. Ayrıca, kitap eleştirileri kısmında Alper Kaliber, Özgür Balkılıç'ın *Temiz ve Soylu Türküler Söyleyelim: Türkiye'de Milli Kimlik İnşasında Halk Müziği* adlı çalışmasını, Pınar Üre ise Vladimir Alexandrov'un *Siyah Rus* kitabını inceliyor.

Önümüzdeki sayılarda da Türkiye'de sosyal bilim araştırmalarına ve akademik yayıncılık alanına katkıda bulunmak umuduyla...

Nazan Maksudyan, İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi

Fatma Altınbaş Sarigül, İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi

Forced population movements as a current ethical dilemma and the possibilities of collective action**C. Akça ATAÇ^[*]****ABSTRACT**

The spirit of our times has been increasingly determined by refugee crisis and asylum institutions. If one could read the ongoing economic, political, environmental and demographic crises correctly, a refugee crisis would not have been treated as unexpected, unfortunate singular coincidence. A comprehensive, non-proscriptive approach with a collective, multilevel engagement must urgently be generated by the international community to create an all-encompassing legal consciousness.

This paper seeks to delve into the question of the current refugee crisis from an historical point of view and recount the progress of the international refugee regime. In doing that it will also discuss the possibility of the launch of a collective action by the international community in the present. Refugee history is not progressive; it has not linearly proceeded towards comprehensive solutions. There are ruptures, retreats, changes of attitude -from positive to negative, from negative to inaction. Despite the growing global governance with the participation of international and non-governmental organizations, states are still the major actors in the refugee regime. The dominant role of the states in managing the refugee crisis creates an ethical dilemma, as is the case in every normative context state is involved. This paper, therefore, will finally assess the ethical dilemma unveiled by the recent EU-Turkey refugee deal.

KISA ÖZET

Siğınmacı krizi günümüzde zamanın ruhunu belirleyen, uluslararası toplumu zorlayan en önemli ekonomik, siyasal, çevresel ve demografik olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Krizin tarihsel çok boyutlu bir okuması bize 'Arap Baharı' sonrası ortaya çıkan, özellikle Suriye kökenli nüfus hareketinin aslında münferit ve öngörülemez talihsiz bir tesadüf olmadığını göstermektedir. Bu sebeple siğınmacı krizini çözmek için kısıtlayıcı olmayan geniş kapsamlı bir yaklaşımın sınır ötesi ve uluslararası seviyede üretilmesi ve çözüme yönelik bir yasal çerçevenin ivedilikle tartışmaya açılması gerekmektedir.

Bu çalışma, günümüzdeki siğınmacı krizine tarihsel bir bakış açısı ile bakmayı ve uluslararası hukukun siğınmacı rejiminin gelişimini anlatmayı amaçlamaktadır. Bunu yaparken de çağdaş uluslararası toplumun konu ile ilgili olarak kolektif eyleme geçme kapasitesini incelemeyi hedeflemektedir. Siğınmacı tarihi, devletlerin, karşılaştıkları krizler temelinde olumludan olumsuz, olumsuzdan eylemsizliğe sürekli tavır değiştirmeleri nedeniyle, sorun çözücü, kesintisiz ve lineer bir çizgide ilerlememiştir. Süreç içerisinde uluslararası örgütler ve sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla büyüyen küresel yönetişime rağmen, devletler hala siğınmacı rejiminin temel belirleyici aktörleridir. Bu nedenle, devletin dahil olduğu her normatif bağlamda olduğu gibi, siğınmacı krizi bağlamında da etik ikilemler ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, bu ça-

[*] Çankaya University, cakca@cankaya.edu.tr

ışma son olarak süregiden sığınmacı krizinin yarattığı en güncel etik ikilem olarak Avrupa Birliği-Türkiye arasındaki sığınmacı anlaşmasına değinecektir.

It belongs to the weakness of our time not to be able to bear the greatness, the immensity of the claims made by the human spirit, to feel crushed before them, and to flee from them faint-hearted. (Hegel's Lectures on the History of Philosophy, v2, p. 10)

Introduction: The Dark Times We Live In

“Except for those happy few whose intellectual frame is closed and resilient to time and tide, anyone trying to understand the contemporary human situation must ultimately confront confusion,”¹ says Keith Tester. We are confused in the face of the magnitude of the current refugee crisis expanding across the Middle East into Europe. Our confusion hinders our capacity of understanding and interpretation. We are not able to accurately pinpoint what the problem really contains, what its reason is and how much bigger it could get. These must be the dark times that Hannah Arendt foresaw. They are dark, because the horror becomes a part of the public discourse, but yet it remains hidden, as people do not act according to the magnitude of the horror. Chaos, hunger, violence, injustice and hatred dominate the spirit of our time, but our confusion has reached to such a level that “all truth” that must have induced ultimate horror into our consciousness becomes “meaningless triviality.”² The refugee tragedy that unfolds live before our eyes has, of course, made its way to the mainstream public discourse. Nevertheless, under the influence of too many divertissements, the real feeling that the refugees must give us is missing.

In order to overcome our confusion, Tester proposes us to “negotiate a way through all the confusion” and come up with a life strategy. According to him, a life strategy is a *praxis*: the action and ideas through which the material world is transformed into a project of progress that would help human beings know themselves.³ Tester’s idea of developing a life strategy in order to understand what is confusing reminds us of Arendt’s “silent dialogue with oneself.” By the help of such dialogue, one would think and by thinking, one would open herself/himself “the space to judge.”⁴ The rational, dispassionate judgement, which comes out of a silent dialogue, could eventually make us proceed towards the good life in a better world.

In his *44 Letters*, Zygmunt Bauman asks

[w]here can new, universally (and that, for the first time in history, has to mean *globally*) respected and obeyed principles of human cohabitation come from...? Where can one look for likely agents to design them and put them in operation?⁵

¹ Keith Tester, ‘Confusing World, Vulnerable People: On the Condition of Medialization,’ in *Doubt, Time and Violence in Philosophical and Cultural Thought*, ed. Arthur K. Wardega, SJ (Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 2012), 1.

² Hannah Arendt, *Men in Dark Times* (Harmondsworth: Pelican Books, 1973), 8.

³ Tester, ‘Confusing World,’ 4 and 16.

⁴ Roger Berkowitz, ‘Introduction: Thinking in Dark Times,’ in *Thinking in Dark Times: Hannah Arendt on Ethics and Politics* et. al. Roger Berkowitz, (New York: Fordham University Press, 2010), 5 and 8.

⁵ Zygmunt Bauman, *44 Letters from the Liquid Modern World* (Cambridge: Polity Press, 2010), 121-122.

The refugee crisis is an apt moment in history to ask all these questions incessantly. This might indeed be our chance to question the dominant set of ideals and beliefs, which prevent our peaceful co-habitation as peoples of the world. German philosopher G. W. F. Hegel recounts the possibility of change in the spirit of the time as such:

-there is a break in the process, a qualitative change and the child is born. In like manner, the spirit of the times, growing slowly and quietly ripe for the new form it is to assume, disintegrates one fragment after another of the structure of its previous world.

This disintegration and fragmentation that we witness in world politics, no matter how hopeless it looks, could be heralding us “the undefined foreboding of something unknown,” something better.⁶

This paper seeks to delve into the question of the current refugee crisis from an historical point of view and recount the progress of the international refugee regime. In doing that it will also discuss the possibility of the launch of a collective action by the international community in the present. Refugee history is not progressive; it has not linearly proceeded towards comprehensive solutions. There are ruptures, retreats, changes of attitude -from positive to negative, from negative to inaction. Despite the growing global governance with the participation of international and non-governmental organizations, states are still the major actors in the refugee regime. The dominant role of the states in managing the refugee crisis creates an ethical dilemma, as is the case in every normative context state is involved. This paper, therefore, will finally assess the ethical dilemma unveiled by the recent EU-Turkey refugee deal.

Forced Population Movements: Never A Current Phenomenon

The Westphalian system defines the states’ responsibility to protect their populations. Refugees, therefore, are the “detritus” of this system, because they emerge, when their states fail to protect them. Other states, which sustain the Westphalian order, have “parallel duties of protection” towards those who are deprived of their own states’ protection.⁷ Since the Peace of Westphalia, refugees have been treated differently from other migrants; their right to leave the repressive state and find safe shelter somewhere else has been, though in varying degrees, respected. Refugees belong to the “small sect of actors in international society,” who, as a “transterritorial problem,” does not properly “fit into the Westphalian system.”⁸ Never a current phenomenon, refugees exist in in-between territories of the Earth’s Purgatory emerging concurrently with the rising of yet another tyrannical state in history.

Throughout centuries, the term refugees came to define exclusively the Protestant Huguenots, who tried to flee from France in 1685 because of the religious persecution of the Catholic King Louis XIV (1638-1715). According to the Peace of Westphalia, which had been signed forty years earlier, subjects whose religion was different from their sovereign were allowed to leave that state together with their property. Louis XIV, however, considering the Huguenot flight as country’s drain of knowledge and wealth, forbade

⁶ G.W.F. Hegel, (trn. By J.B. Baille), *The Phenomenology of Mind* (New York, Dover Publications, 2003), 6.

⁷ William Maley, ‘Refugee Diplomacy’ in *The Oxford Handbook of Modern Diplomacy* et.al.. Andrew F. Cooper, (Oxford: Oxford University Press, 2015), 677.

⁸ Phil Orchard, *A Right to Flee: Refugees, States, and the Construction of International Cooperation* (Cambridge: Cambridge University Press, 2014), 4.

them to leave France. This was the first moral dilemma of forced population movement that the signatory parties of the Peace of Westphalia had to face. A resolution was needed to be sought to provide the suppressed Huguenots with the right to exit without giving Louis XIV the impression that there was an external intervention in France's domestic affairs. As 200.000 Huguenots were finally allowed to leave France, they made their mark on the international-law-in-the-making.⁹

Subsequent to the 1848 revolutions, constitutional movements and the rise of the working class, religion was no longer the only source of state persecution; political dissidents too began to ask for protection from states other than their own. Because of the United States' (US) open migration policy in the nineteenth century, accommodating new generation of migrants, with substantial amount of refugees in it, became a relevantly easy task for the Westphalian system. In this way, "the poor and persecuted Europe" found a new home in the New World.¹⁰ The still small number of refugees and the open borders of the US made it easy for states to cooperate and acknowledge the humanitarian aspect of refugee hosting. Nevertheless, by the end of the century, the approaching First World War and the increasingly anarchical character of the international relations rendered this *belle époque* short and the measures taken by the states towards refugees became restrictive. The extraordinary flow of refugees, because of the Russian Revolution, throughout Europe and beyond, caused the demise of the nascent liberal refugee regime. The "issue of statelessness"¹¹ escalated to an alarming degree. Yet, the 1920s heralded the beginning of a new era in which the massive displacement of Russians came to be perceived as a humanitarian responsibility for the rest of the world and the League of Nations, established in 1920, emerged willing to face this challenge within a multilateral framework.

From First World War onwards, responses to the refugee movement would be both on the state and international organization levels. Hardly surprisingly, state attitude tends to be more restrictive, whereas organizational approach adopts humanitarian prescriptive norms.¹² On this account, while the League of Nations was preoccupied with issuing a legitimate travel document for Russian refugees, the US, Canada, Australia and New Zealand, who had received the previous influx of 'anarchists and poor workers,' passed restrictive immigration acts. Because of these acts instituting ethnic quota or superior health conditions, Jews in flight from Nazi Germany in the 1930s had to cross those barriers first. The partition of India, the foundation of Israel, and the Korean War were other major challenges to the international refugee regime, which emerged more visibly after the Second World War ended. States' experience with refugees and the multilateral framework inherited by the United Nations (UN) necessitated a definition of refugee, other than that provided for the Huguenots or Russians. UN's 1951 Convention Relating to the Status of Refugees prescribes that a refugee is

[a]ny person who owing to well-founded fear of being persecuted for reasons of race, religion, nationality, membership of a particular social group or political opinion, is outside the country

⁹ *Ibid.*, 1.

¹⁰ Claudena M. Skran, 'The International Refugee Regime: The Historical and Contemporary Context of International Responses to Asylum Problems,' in *Refugees and the Asylum Dilemma in the West* ed. Gil Loescher (Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press, 1992), 13.

¹¹ Otto Hieronymi, 'The Nansen Passport: A Tool of Freedom of Movement and of Protection,' *Refugee Survey Quarterly* 22 (2003), 42.

¹² Skran, 'International Refugee Regime,' 14.

of his nationality and is unable, or owing to such fear, unwilling to avail himself of the protection of that country.¹³

In this way, the UN assumes the responsibility of refugees by transforming the refugee regime from being “ad hoc and voluntarily”¹⁴ to normative and moral. Although in the 1950s UN’s refugee division was crafted temporarily just to deal with the current problem, in the course of time it has gained a permanent status as the refugee crises have not ceased.¹⁵ The legal obligation (non-refoulement) that it introduced about states’ not returning a refugee back to the territory where her/his life is in danger is definitely a very advanced normativism.¹⁶

A rare moment of collective action in the twentieth-century refugee history was the burden-sharing programme for Vietnamese refugees in 1979. The US as a hegemonic power convinced its allies that supporting refugees from Vietnam would be in their best interest in the ongoing Cold War.¹⁷ Since this was a hegemonic act of one-time event and boycotted by the Soviet Union, it may not partake in the progressive narrative of the refugee rights.¹⁸ Then in 1990 the number of asylum-seekers in the West increased from 95.000 to 548.000 and thus another refugee crisis hit the international community.¹⁹ The dissolution of the Soviet bloc in 1989 brought the barriers between Eastern and Western Europe down to bring East German, Albanian, Romanian and Yugoslav refugees to the door steps of West. After all, the iron curtain was erected to strictly prevent any possibility of flight from the Communist states, especially after the successful exit of 200.000 refugees from Hungary consequent to the Soviet interference with the Hungarian Revolution of October-November 1956.²⁰ Once the curtain was wide open, a great flux of mobility began immediately. Nevertheless, although the end of the Cold War unleashed a significant population movement of 1.2 million people from the Ex-Communist States towards Western Europe and North America, one cannot say that the refugee regime experienced a risky displacement of people until the Yugoslavian Civil War.²¹

The profile of today’s asylum-seekers is much different from that of the ex-communist population of Eastern Europe. Of course, it was painful enough to absorb the 1990s refugee flow especially for the European Union (EU), which had to overtax the refugee policies to be able to bring an order to the procedures. The financial, political and cultural gap between the newcomers and hosts was not dismissible. They were coming from difficulty, but, with the exception of Yugoslavs, they were not running from war zones. The Arab Spring of 2011 has, however, launched one of the harshest episodes in refugee history. Millions of migrants are “caught up in the crosscurrents of ethnic and civil wars, famine and poverty”²² and cannot go back, as they have lost their state, protection, nationality, and identity. In response to the increasingly growing refugee numbers, states –though rhetorically still committed to the refugee norms such

13 Quoted in Orchard, *Right to Flee*, 1-2.

14 *Ibid.*, 8.

15 Hieronymi, ‘Nansen Passport’, 44-45.

16 Orchard, *Right to Flee*, 3.

17 Maley, ‘Refugee Diplomacy’, 683.

18 Skran, ‘International Refugee Regime’, 9

19 Gill Loescher, ‘Refugees and the Asylum Dilemma in the West’, in *Refugees and the Asylum Dilemma* ed. Gill Loescher, 3.

20 Hieronymi, ‘Nansen Passport’, 36.

21 *Ibid.*, p. 2 and Skran, ‘International Refugee Regime’, 9.

22 Loescher, ‘Refugees and the Asylum Dilemma’, 2.

as non-refoulement- pursue preventive policies and block the entry of refugees through deterrence, detention and interdiction at sea. This is another moral dilemma waiting to be resolved outside the current refugee structure.

A Normative Individual vs. The Collective Action

The debate over the force that would create a genuine cooperation and collaboration in the international community is inconclusive in all fields of economics, political science and sociology. Whether it would take a normative global citizen to come forth and take the lead or the collective action depending on the voluntary participation of the interest groups would resolve the problem at hand, still remains a question begging for deep reflections, an Arendtian silent dialogue. The same dilemma is valid here in the context of the current flow of the forced population movements from the Middle East. It is a trans-border, multi-level international problem exceeding the conflict-resolution, relief-management and humanitarian-aid capacity of a single state. Therefore, a cooperatively powerful, influential and assertive force appealing to all states and non-governmental organizations equally and inspiringly is needed to manage this ongoing complicated disaster of great severity. But, who or what would ignite this spark in the international community to take on further challenges to design a more efficient, flexible and goal-oriented refugee regime?

The current refugee regime owes immensely to one extraordinary human being who deserves the name 'normative individual' more than anyone else in the history of refugee movements. Fridtjof Nansen (1861-1930), the Norwegian explorer and diplomat, for the first time established a legal framework to safeguard the internally displaced people who had been dispersed throughout Europe in the course of the Russian refugee crisis broken subsequent to the Bolshevik Revolution. Nansen became "the prototypical norm entrepreneur"²³ in the real sense of the phrase, as he conducted and maintained the trans-border passage of more than 1 million Russians between 1921 and 1930 as the 'High Commissioner on behalf of the League in Connection with the Problem of Russian Refugees in Europe.'²⁴ While serving under this post, he introduced the norms that had not existed before in the states' dealings with refugees and broadened them to the degree to achieve an unprecedented international cooperation. His first but historic accomplishment was to convince the members of the League of Nations to recognize the validity of passports provided by the League to the refugees who were suddenly reduced to the status of *sans papiers*. These identity papers come to be known as the 'Nansen Passports' both "granted the refugees a legal identity" and "marked the beginnings of international refugee law."²⁵

The 'Nansen Passports,' "the predecessor of the contemporary *titre de voyage*,"²⁶ made groundbreaking history, because they were issued to provide "material welfare," "human dignity" and "legal status" at once.²⁷ Yet, they demonstrated the possibility of granting protection and legitimate identity to the stateless people by an international organization, hence cracking the concrete-solid authority of the sovereign states.

²³ Orchard, *Right to Flee*, 111.

²⁴ *Ibid.*, 106.

²⁵ *Ibid.*, 111.

²⁶ Maley, 'Refugee Diplomacy', 678.

²⁷ Hieronymi, 'The Nansen Passport', 42.

In this way, Nansen scratched out a new definition for refugees that transcended the jurisdiction of the country of origin and the host country and replaced them in the care and responsibility of the entire international system.²⁸ The legacy he left to the successor High Commissioners was the awareness of the capacity of individual human beings “to use the power of their expertise, ideas, strategies and legitimacy to alter the information and value contexts in which states make policy.”²⁹ Through the maximization of such capacity Nansen had emerged as an exemplary global citizen who helped the humanity excel in a wide spectrum of services ranging from exploring the Arctic regions to providing safe passage to the Russian refugees fleeing from the Soviet Union. His efforts to create a normative framework for refugees bore the tangible outcome of the League of Nations High Commissioner for Refugees, which would later be inherited by the United Nations with its head office in Geneva. How the refugee experts proposed in 1945 the renewal of Nansen travel documents of the 1920s and incorporated them to the 1951 Convention on the Status of Refugees, were in fact, the ways of paying tribute to Nansen.³⁰

Following Nansen’s death in 1930, however, the institutional structures that he had uniquely built through his individual power were shaken and brought to the end of losing their influence. Having seen as a temporary agent “dealing with a problem that was finite”³¹ Nansen’s post was not immediately considered as a mission to be pursued permanently, neither by states nor by the League of Nations, once the Russian refugee crisis had been settled. Nevertheless, World War II proved that refugee and migration crises were not temporary phenomena to be handled by case-by-case, piecemeal solutions as they came. Although the office of High Commissioner continued to act as “a ‘teacher’ of refugee norms” who held “states accountable to their previously stated policies or principles” through “persuasion” and “socialization,”³² the need for a more assertive, collective, sustainable and implementable framework appeared necessary. In the post-1945 era, the states’ tendency to restrict immigration once again collided with the international and non-governmental organizations’ principle of non-refoulement.³³ As a result, at least seven international organizations were launched, abolished and relaunched before the final decision on the creation of United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) in 1950.³⁴ The framework to manage the welfare of the displaced people of the world was subsequently configured under the UN’s 1951 Convention Relating to the Status of Refugees. Today, the ‘Statute of Office of the United Nations High Commissioner for Refugees’ guarantees the High Commissioner to be elected by the General Assembly after s/he has been nominated by the UN Secretary-General.³⁵

Sir John Hope Simpson, who conducted a refugee survey on behalf of the Royal Institute for International Affairs in the second half of the 1930s, wrote in his report that “[t]he cause of every refugee movement is tyranny of one kind or another but the forms of tyranny differ.”³⁶ As long as tyrannies and failed states exist, refugee movements would not cease. A new exodus of suffering people could break

28 Orchard, *A Right to Flee*, 110.

29 Gill Loescher, *The UNHCR and World Politics: A Perilous Path* (Oxford: Oxford University Press, 2001), 5.

30 Hieronymi, ‘Nansen Passport’, 41.

31 Maley, ‘Refugee Diplomacy’, 679.

32 Loescher, *UNHCR and World Politics*, 5.

33 Skran, ‘International Refugee Regime’, 12.

34 Orchard, *Right to Flee*, 105.

35 Maley, ‘Refugee Diplomacy’, 679.

36 Quoted in Skran, ‘International Refugee Regime’, 10.

out anywhere in the world, any unexpected time in the unfolding of the history of mankind. On this account, the international system could not afford to wait for each time a new crisis to emerge in order to come up with the most perfect rescue and relief plan and then help the displaced masses. State agencies and international as well as non-governmental organizations should remain in uninterrupted cooperation to mould a template to the needs of refugees and the requirements of a refugee regime. The current system definitely stands on the shoulders of the extraordinary individuals such as Nansen and the precedents that they established will live as long as humanity lives. Nevertheless, although individual efforts make the difference in the times of crisis, sustainable collective action among the states and between the states and international structures comes fore as a more effective and lasting way in the pursuit of a common good.

Mancur Olson's *The Logic of Collective Action* was one of the first coherent academic attempt at understanding and explaining the collective action problem, which had been equally troubling for economics, sociology, and political science.³⁷ Olson, despite being an economist, suggests that the dilemma hidden in the collective actions with economic motives must be valid for the political actors as well.³⁸ According to his theory, which was against "the group theory based on the idea that groups will act when necessary to further their common or group goals," this pre-supposition of collaboration among the groups with common interests is, in fact, "unjustified."³⁹ Groups, especially the large ones, do not necessarily act in sync for a common good or interest on their own. In small groups, there may be a harmony and willingness to share "the costs of efforts" of collective actions that would further the common good or interest, because to them, the common interest is attractive on its own merits.⁴⁰ In a wider context, however, "rational, self-interested" individuals, companies or states, as Olson argues, "will not act to achieve their common or group interests," because [t]he larger a group is, the farther it will fall short of obtaining an optimal supply of any collective good."⁴¹ Therefore, the assumption that groups with common interest collaborate; larger groups with common interest collaborate even further would be misleading in the search for collective action in the international affairs.

Having built on the Aristotelian understanding of organization, Olson aptly argues that in the organization of interests a free rider problem always emerges. It is inevitable in a large group with common interests that some members would choose free-riding on the contributions of other members and enjoy taking without giving. Unlike small groups, the incentive to free-ride inhabits in large groups without being easily recognized and jeopardizes the common good, which is mostly in the form of a public good. According to Olson, to initiate a progress from common interest to collective action, the organizations, if they cannot remain small, then must be able to exert a coercive force of some sort or instead to provide additional individual benefits to its members in return of the participation in the collective action. "Efficacy," as he calls it, is one of the concepts through which such benefits could be provided. When there is an increase in the efficacy of one group's action, members' contribution and participation in the action would increase. More contribution and participation would in the end decrease the cost and reveal

³⁷ Mancur Olson, *The Logic of Collective Action: Public Goods and Theory of Groups*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1965.

³⁸ *Ibid.*, p. 3.

³⁹ *Ibid.*, 1 and 2.

⁴⁰ *Ibid.*, 3.

⁴¹ *Ibid.*, 2 and 36.

a new kind of benefit to the members. This collective action model, on this account, lays much importance on the probability of effectiveness, which is the capacity to make a difference at the end of the action towards the common good.⁴²

States' efficacy in their collective dealings with an international, trans-border problem is determined by their responsiveness and capability to act as well as by their perceptions of the problem. A perfect collective solution with a global outreach depends on the normative individuals, 'altruistic' states' and international and non-governmental organizations' capacity to influence other states' responsiveness, capability and perceptions. Such grand cooperation, of course, could not be achieved unless the international community prioritizes the development of trust and norms of reciprocity.⁴³ Otherwise, the free-riding actors of collective actions would continue to curtail the efficacy of these actions, refrain from pitching in their share, and in return diminish the benefits expected to be heaped. In the case of the current refugee problem too, this moral dilemma incessantly folds and unfolds before our eyes everyday and becomes more intense, as the refugees' call for help continues to fall on deaf ears. The attempts of collective action remain ineffective because of the free-riders' non-contribution and, in return, the lack of efficacy discourages the free-riders even further to participate in the solution.

The refugee regime in international law is exceptional in legal history, as it had first started with the personal efforts of a normative global person; the collective action of states and international organizations then followed. It has proceeded, each time a new refugee crisis emerged, by piecemeal solutions rather than comprehensive approaches. The legal framework that supports the UNHCR today is the output of invaluable individual and collective efforts of humanity and the current refugee regime owes considerably to this framework. In the year 2015, the number of refugees alarmingly increased by 10 million and became 60 million. The migration flow, especially from Syria, Iraq and Libya remains unstoppable, because the instability and violence in the region persist. It is the UNHCR's responsibility to promote awareness, support and protection for the refugees as well as to convince the states' to increase their capacities to become host countries. Nevertheless, although capacity-building and strengthening are important tasks to be fulfilled by states, the unwillingness of all parties involved in the refugee regime to share the burden equally prevent some states to assume this task and construct well-established asylum systems. A refugee flow increasing 10 million a year requires from states to be constantly involved in legislative revisions, institutional enhancements, financial resource allocations and change of practices.⁴⁴ While the question "[w]here is the new Nansen who will invent a new tool that will liberate these millions"⁴⁵ still requires an answer, the international community, without losing precious time on piecemeal solutions, must urgently decide on a collective, comprehensive action plan that ensures equal burden-sharing among states and provide protection to refugees.

⁴² Olson, *The Logic of Collective Action*, 9-16.

⁴³ Robert Axelrod, *The Evolution of Cooperation*. New York: Basic Books, 1984.

⁴⁴ For further information on the UNHCR, <http://www.unhcr.org/3b95d78e4.pdf>.

⁴⁵ Hieronymi, 'Nansen Passport', 46.

The Current Flow of the Displaced People: Our Moral Test of Collective Action

We live in the days of rapid and flowing migration of millions. It is not a phenomenon likely to go away, if we ignore it and wait long enough. On the contrary, particularly in the absence of normative individual leadership, the international structure must be collectively enhanced by all parties involved in the refugee regime and “the burden of assisting refugees” must be distributed fairly among the participating states.⁴⁶ As a recent report on refugees highlights,

[I]f all the people who live outside the contrary of their birth united to form their own –a republic of the rootless- it would be the fifth-largest country in the world, with a population of more than 240 million people.⁴⁷

A failure to take collective action to solve the problems of people of such high numbers would definitely take its toll on global stability, justice, welfare, and peace. Refugee history has never been a progressive context and refugee norms have not always been positive.⁴⁸ Restriction on movement and limited civil rights were and still are the norms of managing the refugee movements especially those from the Middle East and Africa. However, in the first place, there is a need for a new collective action, which keeps a good balance of the deterrent and protective measures. The refugee flow in the aftermath of the collapse of the Soviet Union in the 1990s must have taught the European states that “building new barriers” will not “solve the problem,” but will “pass it on to some other country to resolve” and in this way serve “to interstate tensions, protectionism and a breakdown in the international refugee system.”⁴⁹

Despite the involvement of the international and non-governmental organizations in the global refugee regime, states are still the main actors, because “they act both as grantors of asylum and as donors for international efforts.” Furthermore, they alone control the entry and exit through their borders. It is up to them whether the refugee policy they would implement is restrictive or humanitarian.⁵⁰ Their verbal commitment to the Convention Relating to the Status of Refugees is their moral side and their domestic laws restricting the entry, passage and right to asylum are their discriminatory abilities. What swings the legal pendulum of a state from moral to discriminatory in this context is Olson’s concept of free-riders and efficacy. Accordingly, in order to change one state’s refugee action from negative to positive, that state needs to be assured of the non-existence of free-riders in the system and of the capacity of its actions to make an actual change in the situation. A collective action among states and between states and international organizations, therefore, must guarantee equal burden-sharing and effectiveness. The most current and relevant example in which such dilemma is displayed, bearing the entire world witness, must be the ongoing discussions of a refugee deal between Turkey and the European Union (EU).

As a result of the popular movements against the suppressive governments in the Middle East, which has come to be known as the Arab Spring in 2011, more than half of the Syrian population has been

⁴⁶ Orchard, *Right to Flee*, 683.

⁴⁷ Mark Leonard, ‘The Migration Superpowers’, *Project Syndicate*, April 20, 2016, accessed May 25, 2016, <https://www.project-syndicate.org/commentary/immigration-refugees-geopolitical-boon-by-mark-leonard-2016-04>.

⁴⁸ Orchard, *Right to Flee*, 8.

⁴⁹ Loescher, ‘Refugees and the Asylum Dilemma’, 3.

⁵⁰ Skran, ‘International Refugee Regime’, 14-15.

displaced, Turkey has found itself in the position of sheltering two million registered Syrian refugees, around 200.000 Syrians have fled through Turkey to the Greek islands and 35.000 Syrian babies have been born in the Turkish territory by the end of 2015.⁵¹ Because of its geographical proximity to the region of conflict, Turkey may have been assumed by the international community as a natural host country. Nevertheless, legally, economically, socially and politically managing 2 million Syrian refugees on its own, Turkey has overstretched its resources and its calls for a fairer burden-sharing have not yet been sufficiently responded by the international agencies. Although showing international solidarity in “resettlement of refugees to third countries” has been one of the highly esteemed principles of “burden-sharing,” despite all efforts from the UNHCR, “the Regional Refugee and Resilience Plan (3RP) for 2015-16” still remains “more than 60 percent underfunded.”⁵² The free-riders -in this context the rest of the world, according to the Turkish government- hinder the improvement of the situation of the Syrian refugees in Turkey by their inaction.

Turkey’s unwillingness to seek international support in its dealing with the refugees at the outset has partially caused Turkey’s current isolation and overwhelm. In the bipolar world of the Cold War, refugees became “pawns in global power struggles,” which were “used to discredit or destabilize an opponent” such as the United States’ treatment of the refugees from Eastern Europe as demonstration of power against the Communist bloc.⁵³ In a similar light, in 2013 Turkey configured a refugee policy incorporated into its larger Syrian policy, which rose on the ultimate goal of overthrowing the Syrian president Bashar al-Assad. Aiming at sheltering a high number of refugees as the proof of the suppressive character of the Assad regime, Turkey, without asking for international assistance, let a free flow of Syrians enter its territories. Later, when the international community has begun to show a more profound interest in the ordeal of the Syrian refugees, Ankara preferred “not to be included in the first Syrian Regional Response Plan (SRRP)” of the UN and limited its cooperation with the UNHCR to “ensuring supplies of tents for camps.”⁵⁴ Notwithstanding the Turkish government’s emphasis on the selfless, humanitarian aspect of its foreign policy, the global perception of Turkey’s refugee regime has concentrated more on its power politics and becoming a ‘migration superpower.’ Within this framework, Turkey is seen as a contender for becoming a ‘go-between superpower,’ which has the advantage of “geography to extract concessions from migration-phobic neighbours.”⁵⁵

As history reveals, a refugee influx of such great magnitude has serious economic, social, political, and international security outcomes affecting not only the host country, but the entire world. From the economic aspect, “receiving, processing, housing, feeding and finally integrating refugees into the labour market” are all very high-cost steps difficult to be completed solely with the host-country’s domestic resources. The EU estimates a 0,5 percent of new burden on its GDP “given a total inflow of 3,5 million

51 Elizabeth Ferris and Kemal Kirişçi, ‘Not Likely to Go Home: Syrian Refugees and the Challenges to Turkey and the International Community,’ *Brookings Institute*, September 2015, accessed May 25, 2016, <http://www.brookings.edu/research/papers/2015/09/syrian-refugee-international-challenges-ferris-kirisci>, 1,2 and 11.

52 *Ibid.*, 2.

53 Skran, ‘International Refugee Regime,’ 12.

54 Ferris and Kirişçi, ‘Not Likely to Go Home,’ 9.

55 Leonard, ‘Migration Superpowers.’

refugees⁵⁶ and that amount must be true for Turkey as well. It is an obvious commonplace that “coping with humanitarian requirements of a mass exodus” is overwhelmingly expensive.⁵⁷ By the end of 2015, Turkey has spent more than 7 billion USD on 2.2 million Syrian refugees that it hosts.⁵⁸ On the social and political side, it is very possible that “the arrival of large groups of refugees may disrupt an established pattern, such as a fragile ethnic balance.”⁵⁹ Today, the refugees in Turkey has a much more divergent ethnic and sectarian background when compared to the situation in October 2013 and this new ethnic and religious composite of Sunnis, Shiis, Alawites, Yazidis, and Orthodox Christians poses a certain instability to the vulnerably established sectarian balance in Turkey.⁶⁰ Finally from the perspective of international security, a large influx of refugees fleeing from a war zone generally contains a “refugee warrior community,” then in cases like that refugee’s country of origin will consider the host country’s positive attitude towards the refugees “a hostile act.”⁶¹ Yet a violent encounter between the country of origin and host country may take place on the border they share, either through army actions or the deployment of proxies. Along the border between Turkey and Syria, too, there is a 98 kilometre-section through which jihadist or opposition groups pass and re-pass to both sides, armed and supplied.

Given its initial insistence on managing the refugee flow on its own as a part of power politics, in three years’ time Turkey has found itself depleted, source-drained, exhausted and alone with 2.2 million Syrians at hand. That was the point when Ankara has decided to incorporate into the refugee crisis its membership-negotiation process with the EU, which, in this context, has become a free-rider in the eyes of the Turkish government. The massive flow of refugees dispersed out of the Middle East for the past couple of years since the Arab Spring is “the most serious crisis that the European Union has faced since its foundation.” Nevertheless, the EU member-states’ attitude towards this historic humanitarian crisis till now has remained “uncoordinated and ad hoc.”⁶² The relatively new member-states in Central and Eastern Europe have opted to take negative actions towards refugees by closing their borders, i.e. Hungary-Croatia border, whereas rather older member-states such as Germany have agreed to overstretch their resources for the refugees in the name of protecting EU norms and values. In 2015 more than 1.8 million migrants entered in Europe through different routes. This figure, however, was only 280.000 in 2014 and six-folded in one year. Most of them are refugees from war-torn Syria and arrive in the EU by passing through Turkey. Once they step on the Greek islands of Kos, Chios, Lesbos and Samos, they begin to seek asylum from the EU.⁶³

The loaded refugee route of Syria-Turkey-Greece makes the issue a common concern for both Turkey and the EU. Particularly the EU desperately felt that it was no longer capable of monitoring its border in

⁵⁶ Sebastian Dullien, ‘Paying the Price: the Cost of Europe’s Refugee Crisis’, Policy Brief, *European Council on Foreign Relations*, accessed May 25, 2016 http://www.ecfr.eu/publications/summary/paying_the_price_the_cost_of_europes_refugee_crisis, 2.

⁵⁷ Skran, ‘International Refugee Regime’, 11.

⁵⁸ Ercan Gürses, ‘Turkey Spent 7.6 Billion Hosting 2.2 Million Syrian Refugees’, *Reuters*, September 18, 2015, accessed May 25, 2016, <http://uk.mobile.reuters.com/article/idUKKCN0RION520150918?irpc=93>.

⁵⁹ Skran, ‘International Refugee Regime’, 12.

⁶⁰ Ferris and Kirişçi, ‘Not Likely to Go Home’, 4.

⁶¹ Skran, ‘International Refugee Regime’, 12.

⁶² Dullien, ‘Paying the Price’, 1.

⁶³ ‘Migrant Crisis: Migration to Europe Explained in Seven Charts’, *BBC*, March 4, 2016, accessed May 25, 2016, <http://www.bbc.com/news/world-europe-34131911>.

the Aegean when over 150,000 non-registered entries to Greece took place in September 2015. To serve the purpose of regaining the control over the borders, Turkey and the EU expressed their commitment to implement a joint action plan on 29 November 2015. Rhetorically, this joint action plan is a promise that “[a]ll migrants will be protected in accordance with the relevant international standards and in respect of the principle of non-refoulement.”⁶⁴ On the practical side, the joint action proposes the return of all “irregular immigrants crossing from Turkey into Greece” back to Turkey. Also, according to the ‘one-for-one’ principle, EU will let one refugee settle in its territory for each Syrian returned to Turkey. But, most importantly, what seems to preoccupy the Turkish government considerably is that the EU will allocate a fund of 3 billion € to Ankara to be paid based on the refugee-projects drafted.⁶⁵ Both parties agree to reinvigorate Turkey’s accession negotiations with the opening of new chapters; visa wavering by July would be welcomed by Turkey as a sign of good and sincere intentions of cooperation. Because Turkey contends to become a ‘go-between’ immigration superpower, it has brought the major problematic topics in the still unresolved accession negotiations on the table, while the refugee deal is being discussed.

The refugee history is not progressive. It does not pick up from the previous success to repeat or improve it, but rather a new chapter opens, in which positive state attitude towards refugees is not guaranteed. The EU-Turkey refugee deal is a historic moment, which will determine the spirit of the time for all refugees, displaced, wrecked and vulnerable. In order to sugar code the deportation of masses of people consequent to the deal, the EU argues that “Turkey is a safe country for refugees.”⁶⁶ The success of this deal depends on the commitment of all parties to the ‘non-refoulement’ principle of international law so that the possibility of a host state to deport the migrants back to the war zone will disappear. The EU’s ability to honour its promises when combined with Greece’s ability to manage the welfare and safety of hundreds of thousands of refugees on the islands will enhance Turkey’s ability to keep the refugees away from the war and conflict zones. Mutual ability and willingness to help each other will result in systematic protection, fair burden-sharing and collective action.

Conclusion

In all refugee crises, the highest cost of refugee management is assumed “by countries of first asylum” and they are “almost exclusively in the developing world.”⁶⁷ By the same token, Turkey is the country of first asylum in the Syrian refugee crisis and pays the highest cost. Nevertheless, the past crises have shown that failing to act according to the “global interconnectedness”⁶⁸ of the problem and leaving the entire burden on the receiving country would bear no substantial outcome. Turkey, on the other hand, needs to be more cooperative with other states and international and non-governmental organizations while imp-

64 ‘EU-Turkey Statement’, *International Summit European Council Press Release*, 144/16, March 18, 2016.

65 ‘Turkey ‘Illegally Returning Syrian Refugees’- Amnesty’, *BBC*, April 1, 2016, accessed May 25, 2016, <http://www.bbc.com/news/world-europe-35941947>.

66 Patrick Kingsley, ‘EU-Turkey Refugee Deal: Staff Shortages and Rights Concerns Pose Twin Threats’, *The Guardian*, April 1, 2016, accessed May 25, 2016, <http://www.theguardian.com/world/2016/apr/01/refugee-deal-threatened-by-lack-of-staff-and-concern-at-turkish-human-rights>.

67 Orchard, *Right to Flee*, 9.

68 Loescher, ‘Refugees and the Asylum Dilemma’, 4.

lementing its refugee policies. In doing that it must remain answerable to the international community especially about the allegations of violation of the 'non-refoulement' principle.⁶⁹

The fact that the spirit of our time is determined by refugee crisis and asylum institutions is "neither a temporary phenomenon nor a random product of chance events."⁷⁰ If one could read the ongoing economic, political, environmental and demographic crises correctly, a refugee crisis would not have been treated as unexpected, unfortunate singular coincidence. A comprehensive, non-proscriptive approach with a collective, multilevel engagement must be generated by the international community, which will treat all the crises as one. Closing the doors may seem to be the most certain way of dealing with gigantic flows of people, but it will only pass the problem to another country or to next generations. A new refugee regime, freed from the structure of the Cold War and free-riders, must address all the reasons that have created this problem. Without waiting for another Nansen to come, the time to deal with the darkness is now.

REFERENCES

Axelrod, Robert. *The Evolution of Cooperation*. New York: Basic Books, 1984.

Bauman, Zygmunt. *44 Letters from the Liquid Modern World*. Cambridge: Polity Press, 2010.

Berkowitz, Roger. 'Introduction: Thinking in Dark Times.' In *Thinking in Dark Times: Hannah Arendt on Ethics and Politics* edited by Roger Berkowitz, Jeffrey Katz, Thomas Keenan, 3-14. New York: Fordham University Press, 2010.

Dullien, Sebastian. 'Paying the Price: The Cost of Europe's Refugee Crisis,' *European Council on Foreign Relations Policy Brief*, 28 April 2016, http://www.ecfr.eu/publications/summary/paying_the_price_the_cost_of_europes_refugee_crisis

'EU-Turkey Statement,' *International Summit European Council Press Release 144/16*, 18 March 2016.

Ferris, Elizabeth and Kemal Kirişçi. 'Not Likely to Go Home: Syrian Refugees and the Challenges to Turkey and the International Community,' *Brookings Institute*, September 2015, <http://www.brookings.edu/research/papers/2015/09/syrian-refugees-international-challenges-ferris-kirisci>.

Gürses, Ercan. 'Turkey Spent 7.6 Billion Hosting 2.2 Million Syrian Refugees,' *Reuters*, 18 September 2015, <http://uk.mobile.reuters.com/article/idUKKCN0R10N520150918?irpc=93>.

Hegel, G.W.F. (trn. By J. B. Baillie). *The Phenomenology of Mind*. Mineola, New York: Dover Publications, 2003. [first publication by the Macmillan Company: 1910]

Hieronymi, Otto. 'The Nansen Passport: A Tool of Freedom of Movement and of Protection,' *Refugee Survey Quarterly*, 22 (2003): 36-47.

⁶⁹ 'Turkey' Illegally Returning Syrian Refugees.'

⁷⁰ *Ibid.*, 2.

Kingsley, Patrick. 'EU-Turkey Refugee Deal: Staff Shortages and Rights Concerns Pose Twin Threats,' *The Guardian*, 1 April 2016, <http://www.theguardian.com/world/2016/apr/01/refugee-deal-threatened-by-lack-of-staff-and-concern-at-turkish-human-rights>.

Leonard, Mark. 'The Migration Superpowers,' *Project Syndicate*, 20 April 2016, <https://www.project-syndicate.org/commentary/immigration-refugees-geopolitical-boon-by-mark-leonard-2016-04>.

Loescher, Gil. 'Refugees and the Asylum Dilemma in the West.' In *Refugees and the Asylum Dilemma in the West* edited by Gil Loescher, 1-7. Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press, 1992.

Loescher, Gil. *The UNHCR and World Politics: A Perilous Path*. Oxford: Oxford University Press, 2001.

Maley, William. 'Refugee Diplomacy.' In *The Oxford Handbook of Modern Diplomacy* edited by Andrew F. Cooper, Andrew F., Jorge Heine, Ramesh Thakur, 675-690. Oxford: Oxford University Press, 2015.

'Migrant Crisis: Migration to Europe Explained in Seven Charts,' *BBC*, 4 March 2016 <http://www.bbc.com/news/world-europe-34131911>.

Olson, Marcur. *The Logic of Collective Action: Public Goods and Theory of Groups*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1965.

Orchard, Phil. *A Right to Flee: Refugees, States, and the Construction of International Cooperation*. Cambridge: Cambridge University Press, 2014.

Skran, Claudena M. 'The International Refugee Regime: The Historical and Contemporary Context of International Responses to Asylum Problems.' In *Refugees and the Asylum Dilemma in the West* edited by Gil Loescher, 8-37. Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press, 1992.

Tester, Keith. 'Confusing World, Vulnerable People: On the Condition of Medialization.' In *Doubt, Time and Violence in Philosophical and Cultural Thought: Sino-Western Interpretations and Analysis* edited by Arthur K. Wardega SJ Wardega, 1-18. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 2012.

'Turkey 'Illegally Returning Syrian Refugees'-Amnesty,' *BBC*, 1 April 2016 <http://www.bbc.com/news/world-europe-35941947>.

Geleceğin Zemin Tekstillerini Tasarlamak

Başak Özkendirci^[*]

Özet

Zemin tekstilleri üretimi konusunda köklü bir geçmişe ve derin bir kültürel birikime sahip olan Türkiye, 80'li yıllardan sonra hızlı bir endüstriyel büyüme sergileyerek dünyanın ikinci büyük üreticisi konumuna ulaşmıştır. Teknolojideki gelişmelerden, ham madde alanındaki yeniliklerden ve tüketici eğilimlerinden doğrudan etkilenen zemin tekstilleri sektörünün geleceğine yönelik yatırımlar önem arz etmektedir. Türkiye'nin dünya zemin tekstilleri ticaretindeki konumunu sağlamlaştırması ve geliştirmesi, estetik eğilimleri ve bilimsel çalışmaları takip eden değil, bizzat bunlara yön veren ülke olmasıyla gerçekleştirilebilir. Bu görüş doğrultusunda geleceğe yönelik yatırımlar yapılırken sadece endüstriye değil aynı zamanda bilimsel araştırmalara ve tasarım eğitimine de önem verilmesi uygun olacaktır.

Makalede “zemin tekstilleri” tanımının kapsamı değerlendirilerek gelişim süreci hakkında bilgi verilmiştir. Dünyada ve Türkiye’de endüstrinin durumu aktarılmış, üretim yöntemlerine ve kullanım alanlarına göre ürün çeşitliliği açıklanmıştır. Zemin tekstili tasarımında son yıllarda gerçekleşen ve geleceğin tasarım eğilimlerini yönlendireceği düşünülen çalışmalardan örnekler verilmiştir. Yenilikçi tasarım anlayışının kazanılması ve geleceğin tasarımcılarının bu anlayış doğrultusunda eğitilmesinin gerekliliği üzerinde durularak öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar kelimeler

Zemin tekstilleri, yenilikçi tasarım, tasarım eğitimi, tekstil sanatı, tekstil teknolojisi, akıllı tekstiller, inovatif tekstiller, çok fonksiyonlu tekstiller, halı, kilim, üretim, tasarım, eğilim

Designing the Floor Textiles of the Future

Abstract

Floor textiles has a long history and deep cultural heritage in Turkey. The country became the second-largest producer in the world by exhibiting rapid industrial growth after the 1980s. Floor textile industry is influenced directly by the advances in technology, consumer trends and innovations on raw materials. Making investments intended for the future in this field is rather important. Turkey has to direct the aesthetic trends and scientific research to strengthen its position in the floor textiles textile trade field. In the floor textile industry, investment for the future is of utmost importance. Those investments should contain not only industry but also research and design education.

In this article, definition of the term “floor textiles” has been evaluated and information is given about its development process. The condition of floor textile industry in Turkey and the world has been explained.

[*] İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi, basak.ozkendirci@kemerburgaz.edu.tr

The product range has been classified according to the production methods and the fields of use. Examples of innovations in floor textile design and the works which are thought to steer the trends of the future have been given place in the article. Some proposals have been developed to acquire an innovative design concept. The necessity of educating the designers of future in line with this concept was emphasized.

Key Words

Floor textiles, innovative design, design education, textile art, textile technology, smart textiles, innovative textiles, multifunctional textiles, carpet, rug, production, design, trends

Giriş

Tekstil dünyasında kullanılan “halı endüstrisi”, “halı tasarımı” gibi tanımların araştırmanın kapsamını yansıtmakta yetersiz kalması nedeniyle, makalede; kapalı ve açık mekânların zeminlerinde kullanılabilecek her türlü tekstil ürününü kapsayan “zemin tekstilleri” tanımının kullanılması uygun görülmüştür. İnsanoğlunun varoluşundan bu yana barınma ve korunma ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılan zemin tekstilleri, hem teknik hem de estetik olarak derin bir birikimin ürünleridir. Üretildikleri bölgenin coğrafi, kültürel, sosyal özelliklerinin izlerini taşırlar. Zaman içerisinde kullanım alanlarıyla ilgili değişiklikler olsa da, zemin tekstillerine duyulan ihtiyaç devam etmiştir.

1. Geçmişten günümüze zemin tekstilleri

Arkeolojik buluntular arasında zemin tekstili olarak nitelendirilebilecek en eski eserler, 4. yüzyılın sonuna tarihlenen Güney Sibirya Türkistan topraklarında bulunan Pazırık Kurganı buluntularıdır.¹ Her ne kadar bu buluntular zemin tekstili tarihinin başlangıcı olarak kabul edilse de, ilkel toplulukların soğuktan korunmak için mağara zeminlerinde saman, hayvan postu gibi malzemeleri kullandıkları düşünülürse, zemin tekstillerinin insanlığın başlangıcından bu yana var olduğu söylenebilir. Ancak, tekstil malzemelerin kısa sürede çözünüp yok olması nedeniyle, bu kaniyi ispatlayacak somut buluntular elde edilememiştir. İlk çanak çömlek kalıntılarının tabanlarında görülen dokuma izleri de zemin tekstillerinin geçmişinin, oldukça gelişmiş bir teknik ve desen birikimiyle üretildikleri anlaşılan Pazırık buluntularından çok daha önce kullanıldığı görüşünü desteklemektedir. İsrail Nehar Hemar Mağarası’nda bulunan hasır parçaları, Şanlıurfa Göbekli Tepe tekstil buluntuları, milattan öncesine tarihlenen nadir parçalardandır. (Tablo 1)

Zemin tekstillerine dair ilk ticari kayıtlar 224 yılına ait Çin resmi evraklarında yer almaktadır.² 1200’lü yıllardan itibaren Anadolu’da yapılan ticari antlaşmalarda da halı, kilim ibareleri kaydedilmiştir. Halı ticaretinin uluslararası dolaşımı, eski ticaret anlaşmalarında ve envanter kayıtlarında görülmektedir. Fransız envanterlerinde Türk halılarına dair ilk kayıtlar, 1305 tarihini göstermektedir. 1589 tarihli Catherine de Medici envanterinde dokuz Türk halısı bulunmaktadır.³ Halı üretiminin daha hızlı ve daha az maliyetli olabilmesi

1 Yard. Doç. Başak Özkendirci İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü, basak.ozkendirci@kemerburgaz.edu.tr

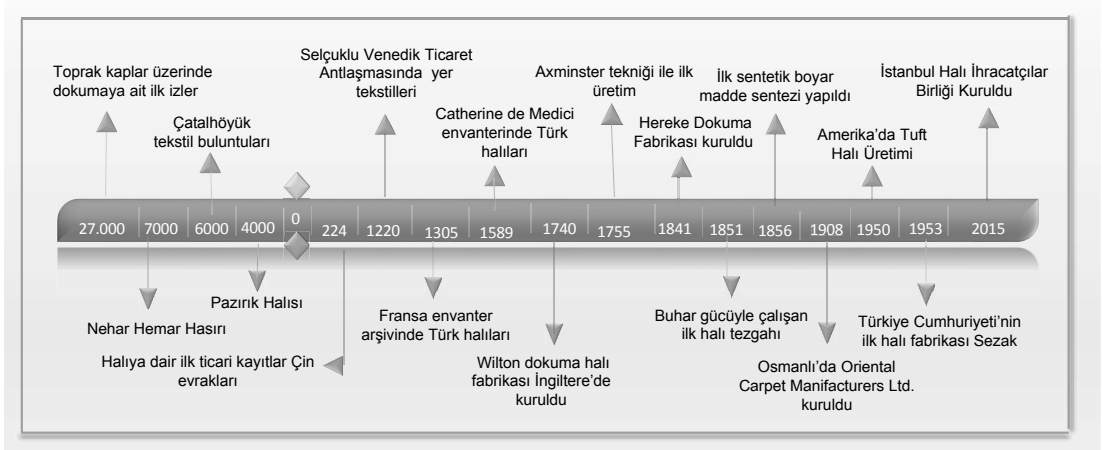
E.J.W. Barber, *Prehistoric Textiles: The Development of Cloth in the Neolithic and Bronze Ages with Special Reference to the Aegean* (New Jersey: Princeton University Press, 1991), 131.

2 K.K. Goswami, *Advances in Carpet Manufacture* (UK: Elsevier, 2009), 140.

3 Halil İnalçık, *Türkiye Tekstil Tarihi Üzerine Araştırmalar* (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2008), 29.

için, halı tüccarlarının, üreticileri bir araya topladığı çeşitli girişimler olduğu bilinmektedir. Fabrika olarak adlandırılacak ilk girişim İngiltere’de gerçekleşmiştir. 1740’da İngiltere’nin Pembroke kasabasında kurulan ilk Wilton halı fabrikasında kullanılan mekanik üretim tekniği, endüstriyel üretimin ilk adımlarındandır.⁴ Türk halılarına benzer makine halısı üretme arzusuyla araştırmalar yapan İngiliz girişimci Thomas Whitty, geliştirdiği Axminster tekniği ile 1755 yılında üretim yapmaya başlamıştır. İlk üretimlerde hav iplikleri el ile düğümlemiş, ilerleyen yıllarda jakar mekanizması dokuma tekniğine adapte edilmiştir.⁵ 1841 yılında Hereke’de kurulan dokuma fabrikası 1891 yılında halı üretimine başlamış, Osmanlı saraylarında kullanılmak üzere tasarlanan özel desenler, burada çalışan halı ustaları tarafında elde dokunmuştur.⁶ 1851 yılında İngiltere’de patenti alınan 2000 hareketli jakar mekanizmasına sahip, buhar gücüyle çalışan halı dokuma tezgâhı ‘Kidderminster’, aynı yıl gerçekleştirilen fuarlarda, ‘yakın gelecekte halı fiyatlarını düşürecek olan üstün ürün’ olarak tanıtılmıştır.⁷ 1856 yılında, ilk sentetik boyar maddelerin sentezlenmesinin akabinde, bu renklendiriciler zemin tekstillerinde kullanılmaya başlanmıştır.⁸ Bu gelişmeyle birlikte halı fiyatlarında ucuzlama, kalitelerinde ise düşme görülmüştür.

Tablo 1: Zemin tekstillerinin tarihsel gelişimi zaman çizelgesi

Kaynak: Zaman çizelgesi Başak Özkendirci tarafından derlenerek düzenlenmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu’nda, 1908 yılında, halı tüccarları işbirliğiyle kurulan ‘Oriental Carpet Manufacturers Ltd.’ sayesinde, üretim kontrol altına alınmış, şirket kısa bir zamanda Osmanlı halı üretiminin yüzde 75’ini gerçekleştirecek düzeye ulaşmıştır.⁹ Cumhuriyet döneminde geleneksel halı yöntem ve desenlerinin korunması ve el halıcılığının geliştirilmesi amacıyla çeşitli kooperatifler kurulmuştur.

⁴ E. Kerridge, *Textile Manufactures in Early Modern England* (UK.: Manchester University Press, 1988), 88.

⁵ Kerridge, *Textile Manufactures in Early Modern England*, 88.

⁶ M. Kenan Kaya, Sara Boynak ve Yaşar Yılmaz, *Milli Saraylar Koleksiyonunda Hereke Dokuma ve Halıları*, (Ankara: T.B.M.M. Milli Saraylar Daire Başkanlığı, 1999)

⁷ W. Clowes, *Exhibition of the Works of Industry of All Nations 1851 Reports by the Juries on the Subjects in the Thirty Classes Into which the Exhibition was Divided* (London: Royal Commission, 1852)

⁸ Tyrone L. Vigo, *Textile Processing and Properties: Preparation, Dyeing Finishing and Performance*, (UK.: Elsevier, 2013), 101.

⁹ İnalçık, *Türkiye Tekstil Tarihi Üzerine Araştırmalar*, 37.

İkinci Dünya Savaşı'nın ham madde üretimi üzerindeki olumsuz etkileri ve savaş sonrasında gerçekleşen talep artışı, suni ve sentetik liflerin geliştirilmesinde önemli rol oynamış, aynı zamanda halı üretiminin maliyetlerini azaltmakta etkili olan tuft yönteminin geliştirilmesine de yol açmıştır. 1950'li yıllarda Amerika'da başlayan tuft halı üretimi, kısa zamanda Avrupa'da da kullanılmaya başlamıştır. Desensiz düz beyaz tuft zemin üzerine baskı yöntemiyle desen uygulamalarının gerçekleştirilmesi, İngiltere halı sektöründe büyük bir fark yaratmıştır. 1970'li yıllarda, İngiltere'de dokuma halı üretimi yüzde 70 oranında azalırken tuft halı üretimi yüzde 300 oranında artış göstermiştir.¹⁰

Türkiye'de halı endüstrisinin gelişimi 1953 yılında ilk halı fabrikasının İzmir'de kurulmasıyla başlamıştır. 1980'li yıllarda gerçekleşen ithalat serbestisi ve ülkeye ithal edilen iplik ve dokuma makineleri, bu gelişime hız kazandırmıştır. 2009 yılında kurulan İstanbul Tekstil İhracatçı Birlikleri bünyesinde hizmet veren altmış bir ihracatçı birliğinden biri olan İstanbul Halı İhracatçıları Birliği, üretim standartlarının yükselmesine, üretim koşullarının iyileşmesine ve Türk Yer Tekstillerinin tanıtımına katkı sağlamıştır.

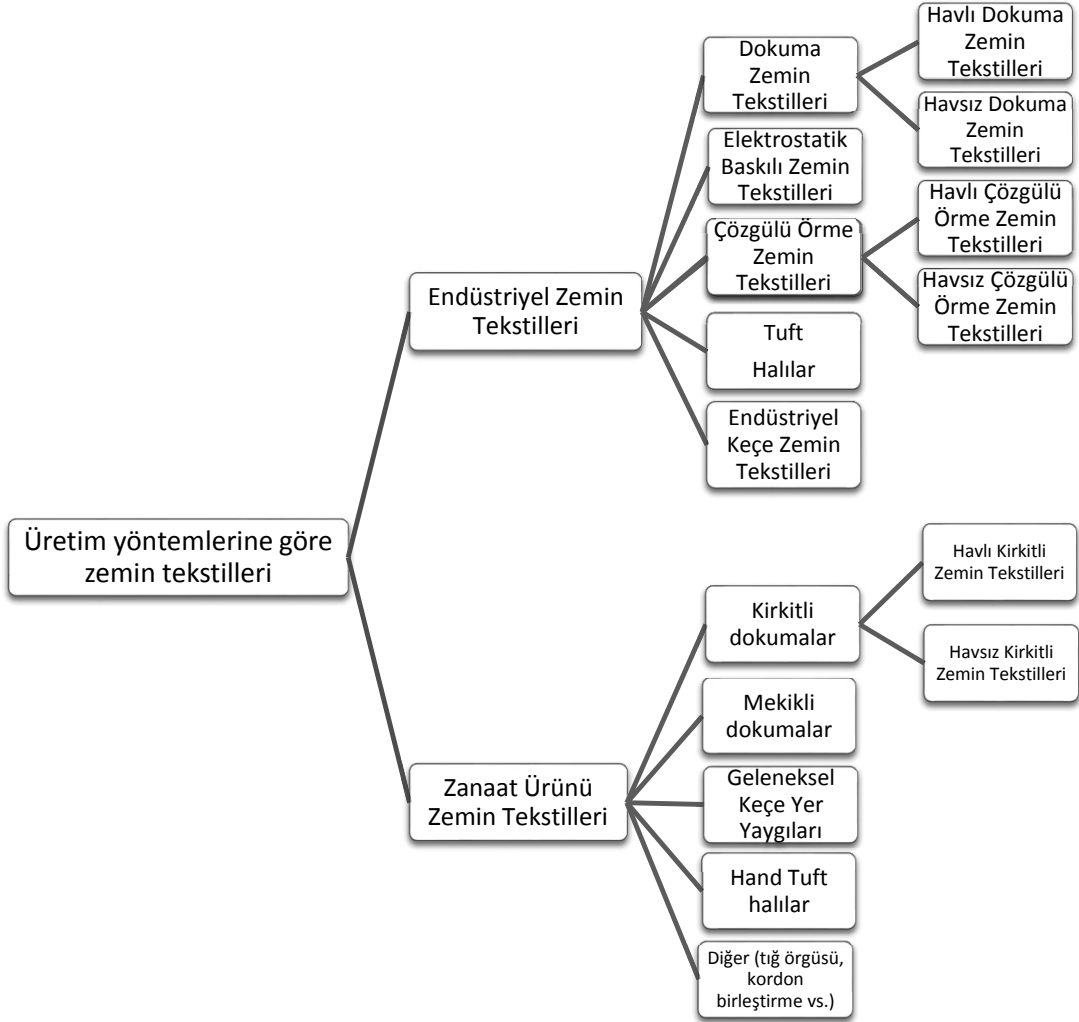
Küresel ekonomi verileri 'halı' başlığı altında değerlendirilmektedir. Yapılan araştırmalarda 'zemin tekstilleri' adı altında bazı verilere ulaşılmış ancak bu verilerin kısıtlı sayıda olması karşılaştırma yapma olanağı tanımadığı için değerlendirmeye alınamamıştır. Makalede 'halı' başlığı altında yapılan değerlendirmeler kaynak gösterilmiştir. 2013 ticaret verilerine göre dünya halı ihracatı toplamı 15,5 milyar dolardır. Bu miktarın 6,8 milyar dolarını duvardan duvara makine halıları, 4,4 milyar dolarını el halıları, 2,5 milyar dolarını diğer makine halıları, 1,9 milyar dolarını ise parça makine halıları oluşturmaktadır. Dünya halı üretiminin yüzde 16'sını karşılayan Çin Halk Cumhuriyetinin ardından yüzde 14'lük üretim payıyla 2,2 milyar dolar hacminde üretim gerçekleştiren Türkiye, ikinci sırada yer almakta, onu yüzde 13 ile Belçika izlemektedir. Mali veriler makine halısı üzerinden değerlendirildiğinde sıralama değişmemekte, Türkiye yüzde 10,2 oranla ve 2,1 milyar dolar üretim payıyla ikinci sırada yer almaktadır. Veriler el halısı üzerinden değerlendirildiğinde ise Türkiye'nin yüzde 5'lik üretim hacmiyle dördüncü sırada yer aldığı ve gerilemekte olduğu görülmektedir. Bu sıralamada işçilik fiyatlarının düşük olduğu Hindistan ve Mısır ilk iki sırada yer almaktadır.¹¹ Hindistan'ın yenilikçi tasarımlara öncelik vermesinin, ilk sırada yer almasında etkili olduğu düşünülmektedir.

2. Üretim yöntemlerine göre zemin tekstilleri

Zemin tekstili ürünleri; üretim yöntemleri, kullanım alanları, ebatları, üretildikleri bölgeler, üretim yoğunlukları gibi farklı özellikleri doğrultusunda sınıflandırılabilir. Geniş kapsamlı bir sınıflandırma oluşturması ve konunun işleniş biçimini desteklemesi amacıyla, makalede üretim yöntemlerini esas alan bir sınıflandırma yapılmıştır. Üretim yöntemlerine göre zemin tekstilleri; el ürünü ve makine üretimi olarak iki ana başlık altında değerlendirilmektedir. (Tablo 2)

¹⁰ *Leading Architecture & Design* (Michigan: Primedia Publishing, 2004), 100.

¹¹ "Dünya Halı Ticareti" erişim Mart 10, 2016, <http://www.ihib.org.tr/tr/dunya-hali-ticareti>.

Tablo 2- Üretim yöntemlerine göre zemin tekstillerinin sınıflandırılması

Kaynak: Sınıflandırma tablosu Başak Özkendirici tarafından düzenlenmiştir.

2.1. Zanaat ürünü zemin tekstilleri

İnsanların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla gerçekleştirdikleri küçük ölçekli üretimler, "el sanatı" olarak adlandırılmaktadır. El becerilerinin geliştirilmesi ve edinilen bilgilerin nesilden nesile aktarılmasıyla ortaya çıkan meslekler ise "zanaat" olarak tanımlanmaktadır. Halı, kilim, keçe gibi zemin tekstillerini, el işçiliğiyle üreten zanaatkarlar, kültüre ve deneyime dayalı bilgi birikiminin devamlılığını sağlamaktadır. Türkiye'de, zaman içerisinde kullanım yerlerinde ve amaçlarında değişiklikler olsa da, estetik ve teknik olarak temel özelliklerini yüzyıllar boyunca devam ettirmeyi başarmış olan tekstil zanaatlarının birçoğu, günümüzde de varlığını sürdürmektedir.

Gergin durumdaki çözümlü ipliklerinin arasından, atkı ipliklerinin geçirilmesiyle elde edilen yapılar “dokuma” olarak adlandırılmaktadır. Çözümlü ipliklerinin uzun metrajlı olarak düzenlenebildiği dokuma tezgâhlarında, çözümlü ipliklerinin arasını belirli bir düzende açarak, ağızlık adı verilen bu aralıktan atkı ipliğini taşıyan mekiğin geçmesini sağlayan bir mekanizma bulunmaktadır. Atkı ipliğinin, çözümlü ipliklerinin başlangıcı ve bitiş arasında sürekli gidip geldiği bu tip tezgâhlarda üretilen, basit yapıya düz yer yaygıları “mekikli dokumalar” olarak adlandırılmaktadır.

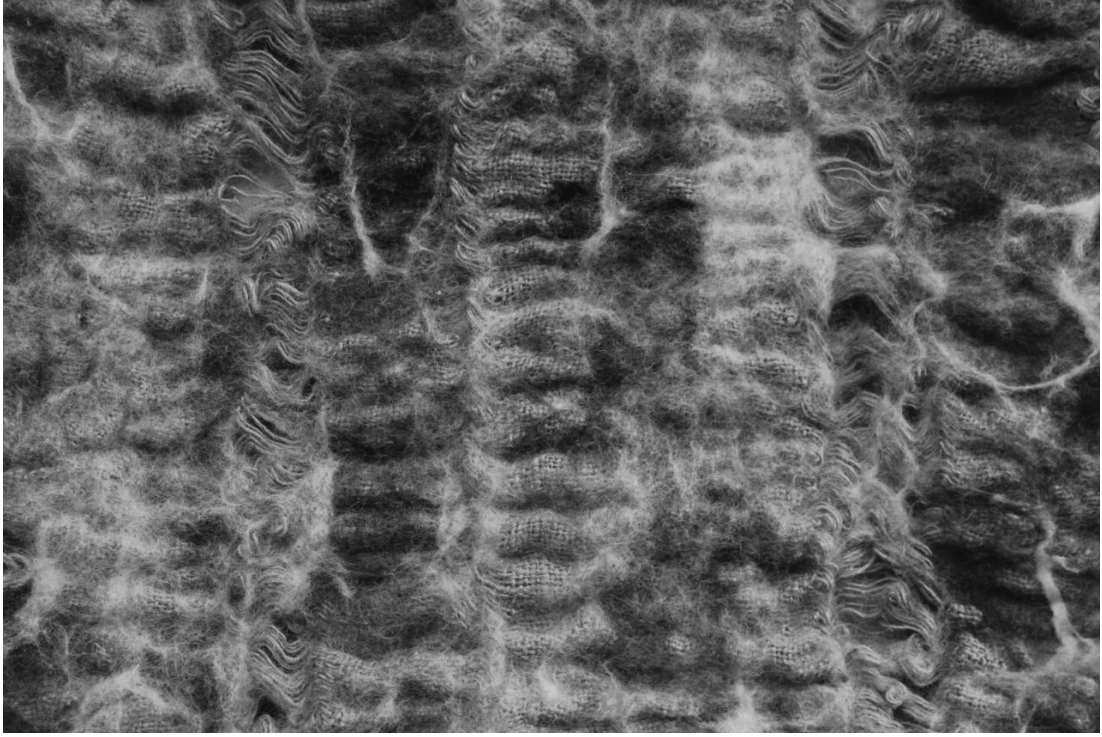
Dikey konumlu ahşap veya metal çerçevelere gerilen çözümlü iplikleri arasından, atkı ipliklerinin el ile geçirildiği üretim şekli, atkı ipliklerinin desene uygun olarak çözümlü arasında gidip gelmesine ve hav ipliği adı verilen kısa ipliklerin çözümlü ipliğine düğümlenerek ön yüzde hacimli ve tüylü bir yapı meydana getirmesine olanak sağlamaktadır. Bu üretim yöntemiyle oluşturulan halı, kilim, cicim, sumak gibi geleneksel ürünlerin tamamı adını atkı ipliklerini sıkıştırmak amacıyla kullanılan el aleti kirkitten almaktadır. Kirkitli dokumalardan düğüm tekniği ile üretilmiş olanlar “havlı kirkitli dokumalar” hav ipliği olmadan üretilenler ise “düz kirkitli dokumalar” olarak bilinmektedir.

El dokumaları, üretildikleri bölgenin geleneksel desenlerini ve teknik özelliklerini taşırlar. El ürünü zemin tekstilleri; Uşak Halısı, Flokati Halısı, Dhurrie Kilimi, Art Deco Halı, Özbek Kilimi, Savonnerie Halı gibi üretildikleri bölgenin, üretici topluluğun, üretim tekniğinin veya üretildiği dönemde hâkim olan akımın adıyla anılmaktadır. Üretimde kullanılan ipliklerin nitelikleri ve birim alandaki ilmek sayısı, el halılarının kalitesini belirleyen özelliklerdir. Ekonomik kaygılarla talep doğrultusunda gerçekleştirilen üretimler, maliyeti düşürme amacıyla kullanılan suni-sentetik elyaf ve boyar maddeler dönem dönem bu ürünlerin kalitesini olumsuz yönde etkilemiş olsa da, geleneksel özelliklerden ödün vermeden üretilen el dokumaları, ticari değerlerini korumuşlardır.

Yüzyıllar boyunca en kıymetli ticari ürünlerden biri olma özelliğini koruyan Türk halı ve kilimlerinin, dünya el halısı piyasasındaki liderliğini kaybetmiş olması, işçilik ve ham madde maliyetlerindeki artışa bağlanmaktadır. Ancak, geleneksel üretimin yanı sıra yenilik arayışındaki tüketicilere yönelik modern tasarımların uygulandığı farklı ürün gruplarının geliştirilmesinin bu durumu tersine çevrilebileceği düşünülmektedir. Geleneksel ürün kalitesinin ve estetik anlayışının, yenilikçi tasarımlarla bütünleştirilmesiyle ortaya çıkacağına inanılan bu yeni ürün grubunun, atıl işgücü kapasitesini ekonomiye kazandırabileceği, ihracat potansiyelini arttıracığı öngörülmektedir.

Keçe, doğal yün liflerinin dış çeperini oluşturan pulcuklu tabakanın birbirine tutunabilme özelliğinden yararlanılarak, bu liflerin ısı, nem ve basınç ile birbirine kenetlenmesiyle üretilen yapıdır. Hayvancılıkla geçinen birçok toplumda görülen bu üretimin çıkış noktasının, Orta Asya’daki Moğol toplulukları olduğu bilinmektedir.¹² Yüksek ısı yalıtım özelliği sayesinde yüzyıllar boyunca zeminlerde kullanılmış olan keçe yaygılar, renkli liflerin kullanıldığı zengin desenleriyle mekânları süslemiştir. Günümüzde yaygın bir kullanıma sahip olmayan el ürünü keçe zemin tekstilleri, yöresel zanaatkarlarca üretilmekte, genç nesiller tarafından ilgi görmeyen zanaat, yok olma tehlikesiyle yüzleşmektedir. Bu alandaki gerilemenin, tasarımcıların geleneksel keçe üreticileriyle buluşturulmasıyla aşılabileceği düşünülmektedir. Son yıllarda gerçekleştirilen halı tasarım yarışmalarında ödül kazanan tasarımlar arasında boy gösteren yenilikçi keçe tasarımların desteklenerek üretime dönüştürülmesinin, alanda önemli bir kazanım oluşturacağı öngörülmektedir. (Res.1)

¹² Sabine Fouchier, *Felt* (London: A&C, Black, 2009), 9.

Resim 1: Büşra Balota 'Terk Edilmişlik'

Kaynak: Tasarımcıdan alınan özel izinle kullanılmıştır.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan kıtlık döneminde, Amerikalı bir ev hanımının, ev ekonomisine destek olmak amacıyla geliştirdiği bir işleme tekniği olarak doğan "tuft" yöntemi, hav ipliklerinin tutamlar halinde bir zemin kumaşından geçirilmesi ve kumaşın havsız yüzünün yapıştırıcı maddelerle kaplanarak sağlamlaştırılmasıyla üretilmektedir. Günümüzde halı üretiminin önemli miktarı endüstriyel tuft makinelerinde gerçekleştirilmektedir. El ile kontrol edilen tek iğneli makinelerde üretilen zemin tekstilleri "el tuft" (hand tufting) adıyla bilinmekte ve el ürünü olarak pazarlanmaktadır. (Res.2) Bu üretim şekli Çin, Mısır, Hindistan gibi ülkelerde yaygın olarak kullanılmaktadır. Kullanıcıya, kolay, hızlı ve esnek çalışma olanakları sunan tuft aletleri, son yıllarda tasarımcılar ve sanatçılar tarafından da ilgi görmektedir.

Elde tiğ ile veya kordonların birleştirilmesiyle oluşturulan paspaslar genellikle dekoratif ürünler olarak pazarda yer bulmaktadır. Ticari olarak kayda değer bir hacme sahip olmayan bu ürünler, endüstriyel üretime de uyarlanmamıştır.

2.2. Endüstriyel zemin tekstilleri

Hızlı üretim gerçekleştiren, geniş enine sahip dokuma makinelerinin, yer tekstili üretiminde kullanılmaya başlanmasıyla birlikte, geçmişte statü simgesi olan halılar, her bütçeye hitap eden ürünler haline gelmiştir. Endüstriyel dokuma yer tekstilleri, ürünün üst yüzünde hav ipliklerinin kabank ve yumuşak bir etki yarattığı havlı

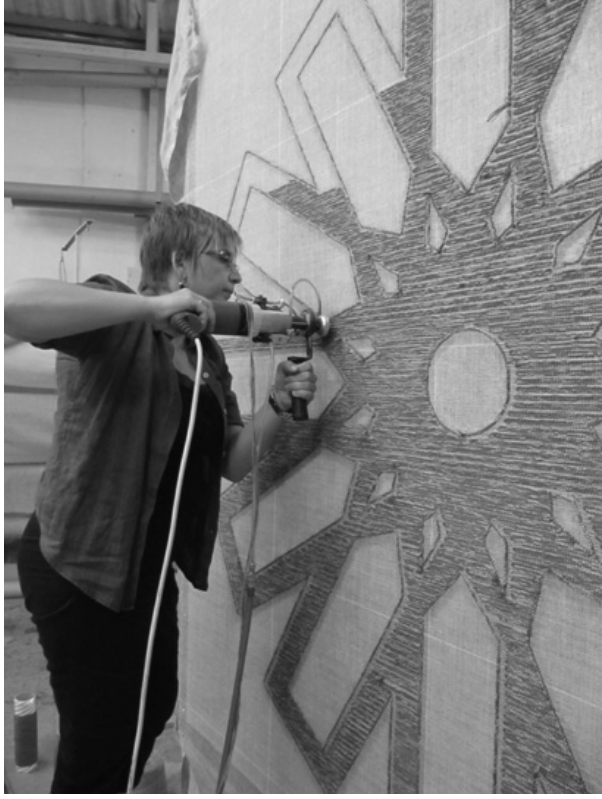
dokumalar ve havsız dokumalar olarak iki şekilde üretilmektedir. Havsız dokumalar çerçevesi ağzılık açma sistemine sahip olan, armürlü makinelerde üretilen düz dokumalar veya karmaşık desenler yapabilen jakar desenlendirme tertibatına sahip dokuma makinelerinde üretilen zemin tekstilleridir. Bu tip üretimlerde şönil (Chenille) adı verilen kendinden tüylü iplikler kullanılarak kısa havlı ürünler elde edilmektedir.

Hav ipliklerini çözümlü ipliklerinin üzerine tek tek düğümlen dokumacıların hünerini makineye aktarabilmek, elde üretilenler kadar güzel ve sağlam halılar üretebilecek makineler geliştirmek, uzun yıllar mühendislerinin zihinlerini meşgul etmiştir. Kadife kumaş üretim yöntemlerinin halı üretimine uyarlanması, bu alandaki gelişmelere hız kazandırmıştır. Şişli kadifecilik tekniğinin ardından, hav iplikleriyle bağlanan iki kumaş katının birbirinden ayrılmasıyla, aynı anda iki havlı yüzeyli yapı elde edilen kadife üretim tekniğinin de halıya uyarlanması, üretim hızının artmasında etkili olmuştur. Jakar desenlendirme mekanizmasının, çözümlü iplikleri yerine hav ipliklerini kontrol ettiği Axminster tekniği ise, el halısına en yakın üretim tekniği olarak bilinmektedir.

Üretim ebatları makine eniyle sınırlı olan dokuma yer tekstillerinin, çözümlü yönündeki üretim kapasitesi sınırsızdır. Dokuma tezgâhında farklı enlerde tasarlanarak kenar örgüleri düzenlenebilen ürünler, bitim işlemlerinden sonra birbirinden ayrılarak kare veya dikdörtgen formlarda parça ürünler olarak satışa sunulabilmektedir. Diğer endüstriyel üretim yöntemleriyle karşılaştırıldığında, gerek ürünlerin dayanıklılığı ve rahatlığı, gerekse ısı, ses yalıtımı açısından sunduğu yüksek değerler, dokuma zemin tekstillerini öne çıkarmaktadır.

Kumaş üretim yöntemlerinden biri olan örme, yatay iplik beslemeli atkılı örme ve dikey iplik beslemeli çözümlü örme olarak iki ana başlık altında değerlendirilmektedir. Atkılı örmeciliğin ürünleri her yöne esneyebilen zayıf bir yapı oluşturduğu için zemin tekstillerinde kullanılmamaktadır. Çözümlü örme tekniğinde, ilmek yapıları arasında çok yönlü bağlantılar oluşturulabilmesi, istikrarlı yapılar üretilmesine olanak sağlamaktadır. Geniş ende üretim yapılabilen bu teknikle kesik uçlu havlara sahip halılar üretilbildiği gibi 'ilme veya buklet' olarak tanımlanan dışa bakan uçları kesilmemiş halılar da üretilmektedir. Havsız olarak üretilen zemin tekstilleri, hem teknik alanlarda hem de gündelik alanlarda kullanılmaktadır.

Resim 2: El tuft makinesi ile halı uygulaması

Kaynak: Başak Özkendirci görsel arşivi

Genellikle tek renk veya az renge sahip, sık tekrar eden ufak motiflerin yer aldığı çözümlü örme halılar, kolay şekil alabildikleri, kesildikleri zaman sökülmedikleri ve dayanıklı oldukları için ulaşım araçlarının zemininde kullanılmaktadır.

Doğal veya insan yapısı tekstil liflerinin, fiziksel, kimyasal işlemlerden geçirilerek birbirine tutturulmasıyla oluşan keçe yapılar, diğer üretim yöntemlerine göre oldukça düşük maliyetli ürünlerdir. Bu nedenle doğrudan temas edilen zemin tekstilleri olarak kullanılmasının yanı sıra, ısı ve ses yalıtımını arttırmak, zemindeki pürüzleri azaltmak ve daha yumuşak bir zemin oluşturmak amacıyla, zemin tekstillerinin ve parke döşemelerinin altında da kullanılmaktadır. Fiziksel işlemlerle yapısal motif ve desenler uygulanabilen keçe zemin tekstilleri, baskı yoluyla da desenlendirilmektedir. Endüstriyel keçe zemin tekstilleri, farklı ebatlarda kesilerek parçalı olarak kullanılabilir ve düşük fiyatları nedeniyle genellikle dolaşımın yoğun olduğu ofis binaları için tercih edilen ürünlerdendir.

“Flok baskı” olarak bilinen elektrostatik baskı tekniği, kadife benzeri havlı kumaşlar oluşturmak amacıyla geliştirilmiştir. Flok; “1 ila 7 mm. uzunluğunda, renkli, sentetik, ince lif parçacıklarının, belirli bir desene göre kumaş yüzeyine yapıştırılması yöntemidir.”¹³ Elektrik akımıyla yüklenen lifler zemin kumaşı üzerine, tamamen veya istenilen desene uygun olarak sıvanan yapıştırıcı kimyasal üzerine dikey konumda saptandıkları için kesik lif uçları görsel ve dokunsal olarak kadife etkisi vermektedir. Zayıf ve hafif olan bu kumaşların havsız yüzleri, çeşitli dolgu malzemeleri ve zemin kumaşlarıyla kaplanarak ağırlaştırılıp sağlamlaştırılarak zemin tekstili olarak kullanılabilir niteliklere getirilmektedir.

Tuft halılar; yatay konumdaki gergin zemin kumaşı üzerine hav ipliklerini taşıyan iğnelerin batması, hav ipliklerinin kumaşın alt kısmındaki tutucular tarafından yakalanarak geri kaçmalarının önlenmesi ve iğnenin geri çıkarak aynı işlemi sürekli olarak tekrar etmesiyle gerçekleşmektedir. Tutuculara takılarak oluşan ilmeler kesilmezse buklet, kesilirse havlı yapılar meydana gelmektedir. Çok hızlı üretim gerçekleştirebilen bu makinelerin kabiliyetleri her geçen gün geliştirilmektedir. Farklı yükseklikte hav ve ilme oluşturabilen, aynı anda hem hav hem de ilme oluşturabilen tuft halı makineleri bulunmaktadır. Kumaş içerisinden geçirilen ipliklerin zeminde kalmasını sağlayacak herhangi bir bağlantı olmaması sebebiyle hav iplikleri ön yüzden çekildiğinde kumaştan kolaylıkla ayrılır. Bunun engellenmesi için kumaşın arka yüzüne yapıştırıcı kimyasallar sıvanması gerekmektedir. Tuft halılar kullanım alanına bağlı olarak, sağlamlığını arttırmak ve kullanım ömrünü uzatmak amacıyla yapıştırıcı sıvandıktan sonra astar kumaşı ile desteklenmektedir.

2.3. Kullanım alanlarına göre zemin tekstilleri

Farklı üretim yöntemlerinin gelişmesi, zemin tekstillerinin geniş ürün çeşitliliğine sahip olmasında etkili olmuştur. Zemin tekstillerinin kullanım alanları, farklı dönemlerde farklı ihtiyaçların ve estetik eğilimlerin oluşmasıyla değişim göstermiştir. Zemin tekstillerinin temel kullanım amacı, iç mekânların soğuk zeminlerinde ısı yalıtımı sağlamaktır. Enerji maliyetleri açısından uzun vadede kar sağlayan ürünlerdir. Parke, seramik gibi zemin kaplamalarına göre daha düşük maliyetli olan duvardan duvara halılar, kaba beton zeminlerin hoş olmayan görünümünü gizlemek amacıyla da kullanılmaktadır.

13 Burhan Bahriyeli ve Başak Özkendirici, *Tekstil Teknolojisi Ders Notları*, (İstanbul: Suvari Matbaa, 2009), 161.

Sert zeminlerdeki, yürüme, çekme, sürtünme sesleri oldukça rahatsız edicidir. Ayrıca çıplak zeminlere çarpan ses dalgalarının yansıması, ortamdaki gürültüyü arttırmaktadır. Bu tip gürültüler, sadece, darbe noktasında kullanılacak halı veya diğer esnek zeminlerle engellenebilir. Sert zeminlerle donatılmış çoklu yerleşime sahip konutlarda, yaşam alanlarının yüzde 50 ila yüzde 70'inin, (özellikle koridorlar ve antre gibi hareketin yoğun olduğu alanların) halı kaplanması önerilmektedir.¹⁴

Zemin tekstilleri kullanımının insan sağlığı ve güvenliği açısından faydalı olduğu bilinmektedir. "Tekstil zemin kaplamalarının sıkıştırılabilme özelliği yürüme esnasında ortaya çıkan darbe kuvvetlerini emerek tampon vazifesi sağlar. Özellikle günün büyük bir kısmını ayakta çalışarak geçiren insanlar için bu yastıklama etkisi kritik derecede önemlidir. Yumuşak zemin ortopedik sorunları ve yorgunluğu azaltır."¹⁵ Sert zeminde gerçekleşen kazalar yaralanmalara sebep olmaktadır. Zeminin yumuşak olması, düşme anında oluşabilecek sert darbeleri azaltarak yaralanmaları önlemektedir. Mekân tasarımında kullanılan özel zemin tekstilleri ile yürüme güçlüğü çeken yaşlıların ve tekerlekli sandalye kullanan engellilerin yaşam kalitesini arttıracak çeşitli düzenlemeler de yapılmaktadır.

Yalıtım ve kullanım açısından pek çok fayda sağlayan zemin tekstillerinin estetik özellikleri, mekân dekorasyonunun en etkili elemanlarından. Kullanıldığı ortamda sıcak ve samimi bir etki sağlayan zemin tekstillerinin estetik ölçütleri, renk, doku ve desen üçlüsüyle değerlendirilmektedir. Günümüzde farklı niteliklere sahip yüzlerce ürün arasından seçim yapılırken, kullanım alanı, kullanım amacı, kullanım süresi, kullanıcı ihtiyaçları, ortamın ısı ve ışık değerleri, trafik yoğunluğu, dekorasyon stili gibi pek çok değişken dikkate alınmaktadır.

İç mekânların zeminlerinde kullanılan, açık renklere sahip tekstiller, pencerelerden giren doğal ışıkları ve aydınlatma elemanlarının yapay ışıklarını yansıtarak, ortamın aydınlanmasında etkili olmaktadır. Koyu tonlar ise fazla ışığı absorbe ederek derinlik algısını pekiştirmektedir. Renk seçiminde, ortamda kullanılan duvar kâğıdı, mobilya, perde gibi elemanlar arasında, bütünlük ve denge unsurları dikkate alınmalıdır.

Klasik el üretimlerinde, koyun yünü, ipek, keteni pamuk, jüt gibi doğal malzemelerin kullanıldığı zemin tekstillerinin endüstriyel üretiminde, maliyetlerin düşürülmesi ve kullanım avantajlarının geliştirilmesi amacıyla, viskon, akrilik, polypropilen gibi suni ve sentetik malzemeler tercih edilmektedir. Ham madde seçiminde, kullanım süresi, bakım koşulları, mekânın trafiği, yalıtım oranı ve maliyetler dikkate alınmalıdır. Saf yün halılar yüksek yalıtım ve uzun kullanım süresi sunarken, sentetik buklet ürünler yoğun kullanımda daha az ezildiği, daha ucuz olduğu ve daha kolay temizlendiği için tercih edilmektedir.

Standart ölçülere sahip ürünlerin yanı sıra, ebat ve form konusunda oldukça geniş olanaklar sunan zemin tekstilleri pazarında, standart ölçülerdeki ürünler 'ebatlı', geniş ende üretildikten sonra mekâna uygun şekilde kesilip eklenerek kaplanan ürünler 'duvardan duvara', küçük parçalar halinde üretildikten sonra yan yana dizilerek kullanılan ürünler ise 'parçalı' olarak adlandırılmaktadır. Yaşam mekânlarında ebatlı ürünler tercih edilirken ticari alanlarda duvardan duvara, ofis ortamlarında ise parçalı ürünler tercih edilmektedir.

14 W.J. Cavanaugh, G.C., Tocci, ve J.A. Wilkes, *Architectural Acoustics: Principles and Practice* (Canada: John Wiley & Sons, 2010), 99.

15 Amy Wilbanks, at al. *Textiles for Residential and Commercial Interiors* (New York: Fairchild Books, 2009), 334.

3. Zemin tekstilleri endüstrisinde gerçekleşen yenilikler

Son yıllarda gerçekleştirilen bilimsel araştırmalarda elde edilen başarılı sonuçlar, birçok üretim alanında olduğu gibi tekstil sektöründe de etkili olmaktadır. Zemin tekstillerinin geleceğini şekillendireceği düşünülen yeni nesil malzemeler ve yöntemler, içeriklerine veya yapısal özelliklerine göre farklı başlıklar altında sınıflandırılmaktadır. Tekstil sektöründe kullanılmakta olan veya kullanımı konusunda araştırmalar yapılan malzemeler, genel olarak aşağıdaki başlıklar altında değerlendirilebilir:

1-“Akıllı malzemeler (smart materials), akıllı maddeler ve ürünler, fiziksel ve/veya kimyasal uyarılara, ışık ve ısı değişimlerine, elektrik uygulamalarına karşı hassasiyet göstererek şekillerini, renklerini değiştirebilme özelliği taşırlar.”¹⁶

2- İşlevsel malzemeler (functional materials) terimi, optik, elektriksel veya manyetik özellikleri sayesinde birden fazla işleve hizmet edebilen malzemeleri ifade etmektedir.

3- Geri dönüştürülebilir malzemeler (recyclable materials); kullanım ömürleri tamamlandıktan sonra temizlenip parçalanarak tekrar ham madde haline dönüştürülebilir ve yeniden üretilen, bu işlemler esnasında ve sonrasında zararlı kimyasallar açığa çıkarmayan malzemelerdir. Plastik, kağıt, cam, tekstil gibi malzemeler geri dönüştürülerek yeniden ham madde haline getirilebilmektedir.¹⁷

4- Melez malzemeler (hybrid materials) biyolojik maddelerin ve sentetik maddelerin birbirine moleküler seviyede kaynaştırılmasıyla oluşan bileşik yapılardır.

5- Nano malzemeler (nanomaterials); 100 nanometreden küçük moleküler düzeyde yapılar yüzeyler veya ara yüzlerin tasarlanması, araştırılması ve uygulaması anlamına gelen nanoteknoloji ürünü malzemelerdir. Nano boyuttaki malzemeler, büyük ölçekli durumlarından daha hafif ve kuvvetli olmakla birlikte, ısı, ışık, elektrik akımı, manyetik alan gibi etkenler karşısındaki tepkileri de doğal boyutlarında verdikleri tepkilerden farklıdır.

6- Biyolojik olarak ayrıştırılabilen malzemeler (biodegradable materials) bitkisel nişastalar gibi doğadaki mikroorganizmalar tarafından parçalanarak tamamen yok olabilen malzemelerdir.

7- Değişmeyen malzemeler (nonvariable materials) fiziksel, kimyasal, elektriksel, manyetik etkilerden veya ani ısı ve ışık değişimlerinden etkilenmeyen malzemelerdir.

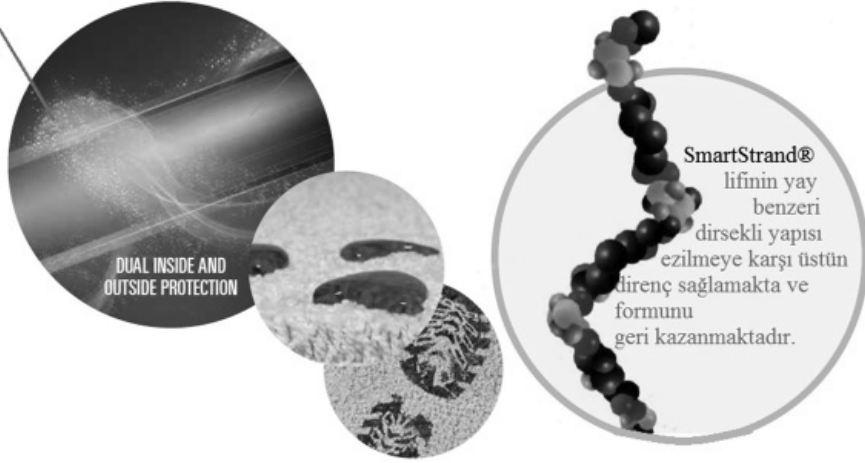
Dupond firması tarafından üretilen ve Mohavk firması tarafından zemin tekstilleri üretiminde kullanılan SmartStrand® iplikleri, nanoteknoloji ile geliştirilmiş lif yapısı ile yukarıda belirtilen birkaç kategoride birden değerlendirilebilecek üstün bir ürün olarak tüketiciye sunulmaktadır. SmartStrand® lifin yay benzeri dirsekli yapısı, son derece yumuşak olmasına karşın, ezilmeye karşı yüksek direnç sağlamaktadır. (Res.3)

¹⁶ Axel Ritter, *Smart Materials in Architecture Interior Architecture and Design* (Switzerland: Birkhao-user, 2007), 26.

¹⁷ Sally Morgan, *Waste Recycling and Reuse* (London: Evans Brothers, 2006), 11.

Resim 3: Dupond&Mohavk Smart Strand elyafının özellikleri

Birbirine moleküler seviyede bağlanan ultra ince nano partiküller lifleri çepeçevre kaplayarak lekeler ve tozlara karşı bir kalkan oluşturur. Bu yapı sayesinde SmartStrand® diğer halılara oranla üç kat daha fazla temizlenebilmektedir.

Kaynak: Mohavk Smart Strand Forever Clean Ürün broşürü

Dupond firmasının tasarladığı başka bir ürün olan Sorona® biopolimerin yüzde 37'si bitki bazlı maddelerden oluşmaktadır. Üretiminde muadil ürünlere oranla yüzde 40 oranında daha az enerji kullanılan ve yüzde 63 oranında daha az sera gazı açığa çıkaran ürün, zemin tekstilleri üretiminde aranan, leke tutmazlık, esneklik, formunu geri kazanma, yumuşaklık, boyanabilirlik, dayanıklılık gibi birçok özelliğin yanı sıra hızla yenilenebilir doğa dostu bir malzeme olarak dikkat çekmektedir.¹⁸

Luminex firması tarafından üretilen fiber optik liflerin tekstilde kullanımı üzerine gerçekleştirilen çalışmalar, ışık yayan kumaşlardan, esnek ve giyilebilir ekranlara uzanan akıllı ürünlerin ortaya çıkmasına olanak sağlamaktadır.¹⁹

Hollandalı tasarımcı Nieke Hoogvliet'in deniz yosunları üzerinde yaptığı araştırmalar sonucunda geliştirdiği, boyanabilen ve endüstride kullanılmakta olan ürünlere oranla daha yumuşak olan elyaf, gelecekte viskon lifine alternatif olabilecek bir malzeme olarak görülmektedir.²⁰ Biyolojik ham maddelerden geliştirilen bu tip lifler, doğada tamamen çözünebilir özellikleri sayesinde, atık yaratmayan ürünler geliştirilmesi açısından fayda sağlayacaktır.

Üstün özelliklere sahip tekstil lifleriyle gerçekleştirilen başarılı ürünlerin yanı sıra, tekstil kimyasalları alanında yapılan çalışmalar da ürünlerin niteliklerini arttırmaktadır. Antimikrobiyal, antibakteriyel ajanlar ürüne bitim aşamasında aktarılabilirliği gibi sentetik ham maddeye karıştırılarak lif üretiminde de kullanılmaktadır. Ticari alanlarda zemine sabitlenerek kullanılan duvardan duvara veya parçalı ürünlerin yapıştırılmasında kullanılan ve zararlı kimyasallar içeren ürünler yerine, organik ham maddelerden üretilen doğa dostu yapıştırıcılar geliştirilmektedir.

¹⁸ J.V. Kurian, "Sorona Polymer: Present Status and Future Perspectives," *Natural Fibers Biopolymers and Bicomposites*, der. K.M., Amar, M., Manjstri, T.D, Lawrence, (Florida: CRC Press, 2005), 497.

¹⁹ Kami Emirhan, "Fiber Optics in Textile" (paper presented at 3rd International Symposium of Interactive Media Design, Istanbul, Turkey, January 5-7, 2005).

²⁰ "Studio Nienke Hoogvliet Seaweed Research," erişim tarihi Mart 16, 2016, <http://www.nienkehoogvliet.nl/seaweedresearch.html>.

Resim 4: Spinning Hat Renk değiştiren banyo mati

Kaynak: <http://www.amazon.com/Spinning-Hat-Blood-Bath-Mat/dp/B0029UCW5K>

bilir. (Res.4) Yoğun gün ışığında koyu renkte olan bir zemin tekstilinin, gün ışığı azaldıkça açık renge dönüşmesi, ışığın yansıma derecesini arttırarak enerji tasarrufu sağlayabilir. Bunun gibi yenilikçi fikirler için oldukça uygun olan kromik boyar maddeler, geleceğin ürünlerinin tasarlanmasında ilham verici bir değer taşımaktadır.

Tekstil makinelerinde gerçekleştirilen yenilikler, daha hızlı, daha kaliteli ve daha ucuz üretimler yapılmasını sağlamakla birlikte, tasarımda kullanılabilir estetik olanakların da artmasını sağlamaktadır. Van De Wiele firması tarafında geliştirilen UCi03 halı dokuma makinesi, kesik hav, uzun ilme ve düz örgü yapısını aynı yüzeyde bir arada üreterek, tasarım olanaklarını genişletmektedir. (Res.5) UCi02 koduyla üretilen dokuma makinesi, son yıllarda tüketiciler tarafından ilgi gören fantezi iplikli tuft "shaggy" zemin tekstillerinin, standart iplikler kullanılarak dokuma tezgâhlarında üretilmesine olanak sağlamaktadır. 2x70 mm. yüksekliğinde ilme oluşturabilen bu yenilikçi makine, çok renkli üretimler de gerçekleştirebilmektedir. Van De Wiele firması tarafından üretilen MAX91 Master Axminster dokuma makinesi, en fazla 12 renkle sınırlı bu retim Şeklinde, renk adedini 32'ye çıkartmaktadır.²²

Tekstil boyar maddeleri ve apre kimyasalları alanında da son yıllarda önemi gelişmeler kaydedilmiştir. Kromik (Chromic) boyar maddeler bu gelişmelerden biridir. "Kromik boyalar, harici uyaranlara maruz kaldıklarında, dönüşümlü ve kontrol edilebilir renk değişimi gösteren boyalar ve boyar maddeler olarak tanımlanabilir."²¹ ışı, ışık, su, buhar, radyasyon, ionlar, elektrik akımı, manyetik alan, solventler, biyolojik kaynaklar ve zaman gibi değişkenlerden etkilenerek, var olan rengini değiştiren veya renksizken renk meydana getiren kromik boyar maddeler, giyim alanında kullanılmaya başlamıştır. Zemin tekstilleri alanında da Spinning Hat firması tarafından satışa sunulan, ıslanđında renk değiştiren banyo paspası, kromik boyar madde uygulamasına örnek gösterilebilir.

²¹ R.M. Christie, "Chromic Materials for Technical Textile Applications," *Advances in the Dyeing and Finishing of Technical Textiles*, der. M., Gulrajani, (UK.: Elsevier, 2013), 3.

²² "Innovation Through Creativity," erişim tarihi Mart 20, 2016, <http://www.symatex.be/members/van-de-wiele>.

Resim 5: Van De Wiele UCi03 halı dokuma makinesi ürünü

Kaynak: Van De Wiele firmasından alınan özel izinle kullanılmıştır.

Farkı amaçlarla üretilmiş makinelerin, geliştirilerek tekstilde kullanılabilir duruma gelmesi de, tasarımcılar için yeni alanların kapılarını aralamıştır. Dijital yazıcıların tekstilde kullanılmaya başlamasıyla elde edilen, fotoğraf kalitesinde desenler, tüketiciler tarafından ilgi görmüş, azalan üretim hataları, şablon maliyetleri ve su kullanımı sayesinde üreticilerin karlılığını arttırmış, dolayısıyla baskı endüstrisinin çehresini değiştirmiştir. Tencate firmasının geliştirdiği yeni nesil yazıcı, tekstil boyar maddeleri kumaş üzerine püskürterek desen uygulaması yapmakla birlikte bitim işlemlerinde kullanılan kimyasalları ve nanopartükülleri de kumaşa aktarabilmektedir. Tencate yazıcılar, geleneksel yöntemlere göre enerji kullanımında yüzde 60 oranında, su kullanımında yüzde 80 oranında, boyar madde kullanımında yüzde 90 oranında tasarruf sağlamakta, üretim atıklarını yüzde 90 oranında azaltmaktadır.²³

Üç boyutlu yazıcıların, yenilikçi tasarımcılar tarafından, moda sektöründe kullanılmaya başlamasının akabinde, kumaş üretiminde gerçekleştirilen araştırmalar, bu cihazların zemin tekstilleri üretiminde de kullanılabilceği konusunda umut vadetmektedir. (Res.6) Tasarımcıların herhangi bir üretim tesisine ihtiyaç duymadan, özgün ürünleri hayata geçirmelerini mümkün kılan üç boyutlu yazıcılar, geleceğin tasarım ve uygulama araçları olarak görülmektedir.

²³ "The Factory of the Future," erişim tarihi Mart 26, 2016, <http://www.tencate.com/emea/factory-of-the-future/default.aspx>.

Resim 6: Janne Kytanen, Üç boyutlu yazıcılarla üretilmiş kumaş yapıları

Kaynak: Tasarımcının özel izniyle kullanılmıştır.

olarak yeniden düzenlenmektedir. Aynı anda hav, ilme ve zemin etkilerini bir arada üretebilen dokuma makinelerinin geliştirilmesiyle eşzamanlı olarak, tasarım yazılımlarında bu özellikleri canlandırabilecek düzenlemeler yapılmıştır. Eskitilmiş görünümde halıların rağbet görmeye başlamasıyla birlikte, yazılımlara, tasarıma eskitme görüntüsü verecek filtreler eklenmiştir.

Tasarım eğitimi veren akademik ortamlarda, zemin tekstilleri konusunda çeşitli dersler verilmekte, geleneksel üretim yöntemleri ve yazılım programları öğretilmektedir. Ancak ilerleyen konularda detaylı olarak ele alınacağı üzere verilen eğitim, piyasanın gerçekleri yanında oldukça yetersiz kalmaktadır. Geleceğin zemin tekstilleri dünyasına yön vermesi beklenen tasarımcıların, eğitim koşulları ve ders içeriklerinin güncel teknolojilere ve eğilimlere uyarlanması gerekli görülmektedir.

4. Zemin tekstillerinde yenilikçi tasarımlar

Ekonomik ve sosyolojik değişiklikler endüstriyel ürünleri doğrudan etkileyen unsurlardır. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından azalan kaynaklar, suni ve sentetik liflerin ortaya çıkmasına yol açmış, tekstil dünyasının çehresini değiştirmiştir. İçinde bulunduğumuz

Tekstil üretimine adapte edilmiş lazer kesim makineleri, zemin tekstillerinde, boşluğun tasarımın bir ögesi olarak kullanılmasının yolunu açmıştır. (Res.7) Endüstriyel keçe zemin tekstillerinin, bir desene veya doku efektine uygun olarak lazer kesim makineleriyle kesilmesi, modern etkiye sahip dantel benzeri zemin tekstillerinin üretilmesini sağlamaktadır.

Tasarımcıların çalışmalarını kolaylaştırmak ve hızlandırmak amacıyla geliştirilen yazılım programları, üretim olanaklarındaki ve tüketici eğilimlerindeki değişikliklerle eşzamanlı

Resim 7: IQMatics 'Dia Rugs'

Kaynak: IQ Matics Firmasından alınan özel izinle kullanılmıştır.

yüzyılda, daha fazlasına ve daha iyisine sahip olma arzusunu tetikleyen büyüme odaklı ekonomik yapılar, maliyetleri düşürme eğiliminden hareketle, daha ucuz ham madde ve daha hızlı üretimi hedeflemektedir. Endüstriyel gelişmeler ve hızlı değişen moda kavramları bu amaca hizmet edecek şekilde yapılanmıştır. Giyim endüstrisinde mevsimlere göre düzenlenen eğilim değişimlerinin, tüketicinin ilgisini canlı tutmak amacıyla haftalık ürün değişimlerine dönüştürülmesi, tüketim miktarlarında ciddi bir artışa yol açmaktadır. Ekonomik anlamda olumlu görülebilecek bu artış, çevresel açıdan değerlendirildiğinde kaygı vericidir.

Mekân tekstilleri açısından eğilim değişimleri, giyim endüstrisindeki kadar hızlı olmasa da, üreticiler üzerinde benzer bir baskının söz konusu olduğu görülmektedir. Domotex, New York International Carpet Show ve benzeri uluslararası zemin tekstilleri fuarları öncesinde, yeni ürünler ve yeni desenler hazırlanması için yapılan çalışmalar, üreticilerin, rekabetin giderek zorlaştığı zemin tekstilleri pazarındaki varlıklarını korumaları ve geliştirmeleri açısından büyük önem taşımaktadır. Zemin tekstilleri üreticilerinin bu zorlu yarışta en güçlü donanımları, ham madde ve teknoloji alanlarındaki yenilikleri takip eden güçlü bir araştırma-geliştirme ekibi ve estetik eğilimlerdeki değişimleri özümseyerek özgün tasarımlar ortaya koyabilen bir tasarım ekibidir.

4.1. Çevresel etkilere ve kullanıcı sağlığına odaklanan yenilikçi tasarımlar

Tüketim odaklı ekonomik anlayış, doğada şiddetli bir tahribata yol açmış, doğal kaynakları tükenme noktasına getirmiş, tüm dünyada yıkıcı etkileri olacağı öngörülen küresel ısınmayı başlatmıştır. İçinde bulunduğumuz yüzyılın şartları, çevresel zararların en aza indirilmesini, doğal kaynakların akıllıca kullanılmasını, sağlıklı, sürdürülebilir, geri dönüşümlü ürünlerin tasarlanmasını, tüketimin yavaşlamasını gerekli kılmaktadır. Son yıllarda, özellikle ham madde alanında yapılan araştırmalar, doğal kaynakların tüketimini azaltmakla birlikte, tamamen geri dönüştürülebilir veya yeniden üretime kazandırılabilen ürünlere ve uzun vadeli, sağlıklı kullanım sağlayan ürünlere odaklanmıştır.

Sentetik esaslı ürünlerin ve tekstil üretiminde kullanılan kimyasalların uzun vadede yarattığı kanserojen etkiler²⁴ bilimsel çalışmalarla ortaya konmaktadır. Bu ürünlerin kapalı mekânlardaki hava kalitesine yansıyan olumsuz etkileri, solunum yolları hastalıklarını tetiklemektedir.²⁵ Sentetik zemin tekstillerinin yarattığı statik elektrik, hem insanların ruh sağlığını hem de ortamdaki elektronik cihazları olumsuz etkilemektedir. "Halı atıkları yakılmakta veya İngiltere'de olduğu gibi yıllık maliyeti 750,000 pound'u bulan depolama sahalarına dökülmektedir."²⁶ Doğada ayrışması yüzyılları bulan sentetik maddeler, üretimde kullanılan zehirli kimyasallarla birlikte, havayı, toprağı, su kaynaklarını kirleterek tüm canlıların hayatını tehlikeye sokmaktadır. Durumun ciddiyeti karşısında harekete geçen ülkelerin önderliğinde, 1997 yılında Japonya'da düzenlenen Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Konferansı'nda hazırlanan Kyoto Protokolü, 2005 yılında 160 ülkenin katılımıyla son halini alarak yürürlüğe girmiştir.

24 G. Mastrangelo, v.d., "Epidemiologic Evidence of Cancer Risk in Textile Industry Workers: a Review and Update Toxicology," *Public, Environmental & Occupational Health* 18-4 (2002): 71-165.

25 A.P. Jones, "Asthma and Domestic Air Quality," *Social Science & Medicine* 47-6 (1998): 764-755.

26 M. Mirafab, R. Horrocks ve C. Woods, "Carpet Waste, An Expensive Luxury We Must Do Without!," *Ecotextile '98: Sustainable Development*, der. A.R. Horrocks (U.K.: Elsevier, 1998), 176.

Resim 8: Bicicleta collection, nanimarquina. Photo by: Albert Font.

Kaynak: Nannimarquina firmasından alınan özel izinle kullanılmıştır.

olumsuz etkiler konusunda bilinçlenmekte olan tüketicilerin de, zaman içerisinde kullanıcı ve çevre odaklı ürünlere yöneleceği öngörülmektedir.

Artan çevre ve insan hassasiyetleri, tasarımcıları da etkilemiştir. Geri dönüşümlü malzemeler, tasarımcıların akılcı ve estetik çözümleriyle yeniden üretime kazandırılmaktadır. Kullanılmış halatlar, otomobil lastikleriyle, giysiler hatta giysi etiketleriyle oluşturulan ürünler, taşıdıkları tasarım değeri doğrultusunda, ilk üretimlerinden daha yüksek değerlere alıcı bulmaktadır. Tasarımcı Sophie Archeur'ın sahillerden topladığı kullanılmış halatları öreerek ürettiği paspaslar²⁸, ReRugRugs firmasının kot giysileri kullanarak ürettiği ödüllü kilimler²⁹, Kings of Sweden firmasının kot etiketlerini bir araya getirerek ürettiği "branded" yer yaygısı³⁰, ödüllü tasarımcı Nani Marquina'nın kullanılmış bisiklet lastiklerinden ürettiği tasarımı "bicicleta rug"³¹ yeniden üretimin başarılı örnekleri arasında yer almaktadır. (Res.8) El işçiliğine dayalı bu tasarımlar, geri dönüşüme sağladıkları katkının yanı sıra, son yıllarda Hindistan, Pakistan gibi ucuz iş gücü sunan ülkelerin ekonomisini de olumlu etkilemektedir.

²⁷ "Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change," United Nations 1998, erişim tarihi 29 Nisan, 2016, <http://unfccc.int/resource/docs/convkp/kpeng.pdf>.

²⁸ "Serpent Sea, Sophie Aschauer," erişim tarihi Nisan 03, 2016, <http://www.serpentsea.com/>

²⁹ "Re Rag Rug, By Studio Brieditis Evans," erişim tarihi Nisan 03,2016, <http://www.brieditis-evans.se/>

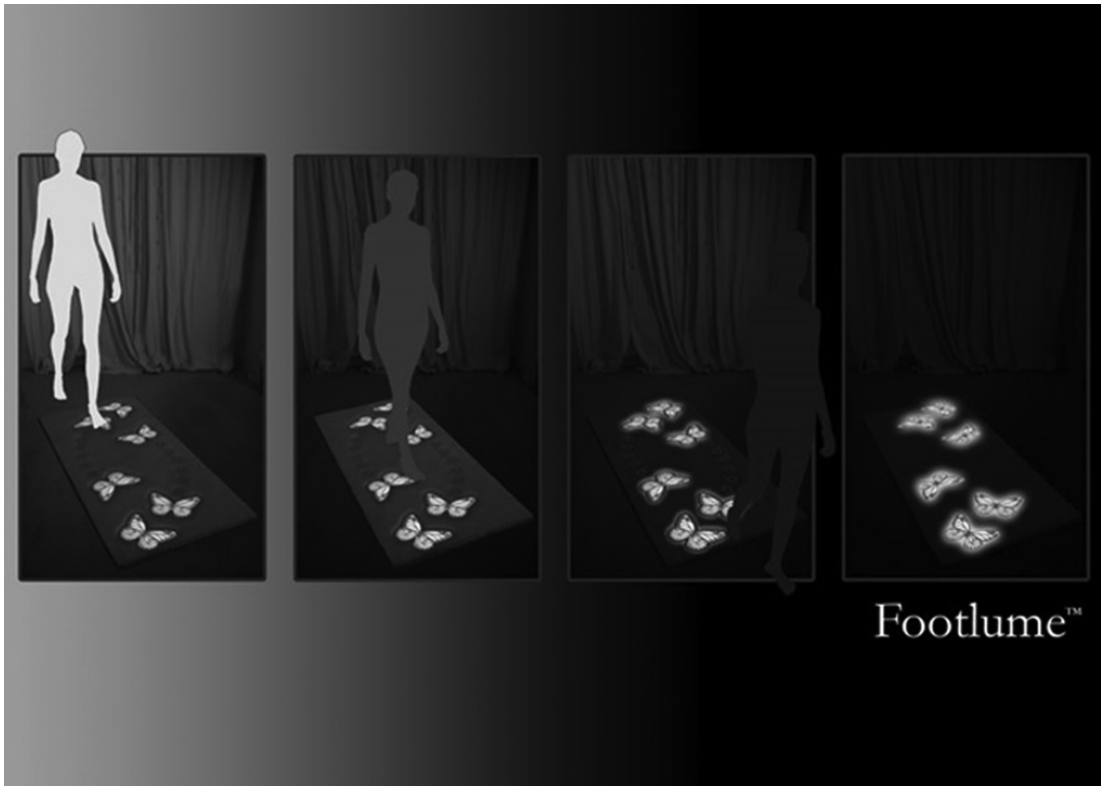
³⁰ "J. McGauley, A Denim Inspired Rug for the Ultimate Label," erişim Nisan, 10,2016, <https://www.thrillist.com/home/a-denim-inspired-rug-for-the-ultimate-label-whore-kings-of-sweden-jeans-label-carpet>

³¹ "Nannimarquina, Bicicleta Rug," erişim tarihi Nisan 12, 2016, <http://nannimarquina.com/design-rug/bicicleta/>

4.2. Çok işlevliliğe ve teknolojik gelişmelere odaklanan yenilikçi tasarımlar

Tasarım ve mühendislik işbirliği, yeni nesil akıllı malzemeleri çok işlevli ürünlere dönüştürmektedir. Tekstilde kullanılabilir lif inceliğinde üretilebilen, ışık yayan diyot teknolojisi (light emitting diodes- LED) zemin tekstili tasarımında yeni bir araştırma-geliştirme alanı olarak görülmektedir. Tasarımcı Leona Dean ve mühendislik öğrencisi Zoe Robson'ın prototip olarak ürettiği "Footlume" zemin tekstili, üzerine basıldıkça hafif bir ışık yayarak ortamı aydınlatan, dolayısıyla karanlık ortamda güvenli bir yürüyüş sağlayan yenilikçi bir üründür. (Res.9) Tasarımcıları, aydınlatma mekanizması şarj edilebilir pillerle çalışan ürünü, sese de duyarlı hale getirilerek satışa sunmayı planlamaktadır.³²

Resim 9: Leona Dean& Zoe Robson 'Footlume'

Kaynak: Bryner J., "Futuristic Floor"

Led teknolojisini zemin tekstillerinde estetik bir şölene dönüştüren TopFloor firması baş tasarımcısı Esti Barnes, "Luminoso" serisi zemin tekstillerini oluştururken binlerce küçük LED aydınlatmasını, dokuma işlemi sırasında zemin tekstiline uygulamaktadır.³³

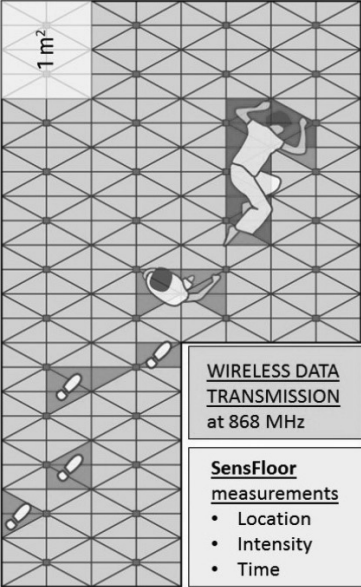
³² "J. Bryner, Futuristic Floor Glows With Each Footstep," erişim tarihi Nisan 18, 2016, <http://www.livescience.com/2393-futuristic-floor-glows-footstep.html>

³³ "Top Floor Rugs," erişim tarihi Nisan 20, 2016, <http://www.topfloorrugs.com/introducing-luminoso-rugs/>

Philips firmasının led teknolojilerini kullanarak ürettiği zemin tekstili sistemi "Luminous Carpet", bir tablet bilgisayar aracılığıyla kontrol edilebilmekte, havaalanı gibi kamusal alanlarda, yönlendirme ve bilgilendirme yapabilmektedir.³⁴ Günümüzde harf ve rakamların kullanıldığı bu sistem, gelecekte zemin tekstillerinin, desenlerinin ve renklerinin değiştirilebileceğine, hatta bir ekran gibi kullanılabilmesine dair ipuçları vermektedir.

Zemin tekstilleri ile teknolojiyi buluşturan başka bir alan ise hareket, ses, ağırlık, ısı gibi değişkenleri algılayan cihazların kullanıldığı çalışmalardır. Future Shape firmasının geliştirdiği SensFloor® sistemi, yalıtma, gürültüyü azaltma işlevlerinin yanı sıra insan davranışlarını tespit ederek destek işlevleri oluşturmaktadır. İnternet ortamına aktarılabilen veriler sayesinde, sunulan destek sisteminin niteliği, kullanıcı ihtiyaçlarına göre düzenlenebilmektedir. (Res.10) Hacimsel ölçüm prensibiyle, yürümekte olan bir kişi ile yatmakta olan bir kişiyi ayırt edebilen algılayıcıların sağladığı veriler, hastalar ve yaşlılar açısından hayati önem taşımaktadır. Üretim esnasında çift katlı çözgümlü örme kumaş yapısı arasına yerleştirilmiş algılayıcılar ve iletkenlerden oluşan bu sistem, üç milimetre kalınlığındaki zemin tekstilinin görünümünü etkilemeyecek bir katman olarak tasarlanmıştır.³⁵

Resim 10: Future Shape firması tarafından üretilen Sensfloor zemin tekstili

SensFloor® Transceiver SE10

FUTURE SHAPE

HDMI:	Ext. Monitor	Visualisation
ETHERNET:	Network Internet Web interface socket.io – API TCP VPN login	Configuration Raw data Fall alert Activity monitoring Remote maintenance
WLAN (HOST):	Web interface PC/Tablet/ Smartphone	Configuration Visualisation
8 POTENTIAL-FREE RELAYS	Binary electrical contact	Home automation system Nurse call system Autom. door

SE10RH basic functions

- Presence
- Direction
- Velocity
- Counting
- Person lying on the floor
- Self test

WIRELESS DATA TRANSMISSION at 868 MHz

SensFloor measurements

- Location
- Intensity
- Time

Kaynak: Sensfloor System Product Catalogue April-2016

Cambridge Üniversitesi laboratuvarında bir grup mühendisin bir çift dopler radarı ve piezoelektrik tellerden oluşan bir ızgara kullanarak geliştirdiği interaktif ortam, basınç, hız, hareket yönü ve hareket miktarı değerlerini ortaya koyacak şekilde üst vücut hareketliliğini ölçebilmektedir. Vücut hareketlerini sese çeviren interaktif müzik aleti olarak tasarlanan ve tasarımcılarının Sihirli Halı "Magic Carpet" olarak adlandırdığı bu

³⁴ "Luminous Carpets™ Technical datasheet LC Grid," erişim tarihi Nisan 03, 2016, <http://www.luminous-carpets.com/how-it-works>.

³⁵ Sensfloor System Product Catalogue April-2016

sistem, 2002 yılında Massachusetts MIT Müzesinde de sergilenmiştir.³⁶

İnsan bedeniyle etkileşim sağlayan algılayıcılarla donatılmış bu sistemlerin, gelecekte spor yapan insanların hareketlerinden harcadıkları kaloriyi, hastaların hareketlerinden sağlık durumunu, çocukların hareketlerinden kaza riskini belirleyerek, elde ettikleri verileri internet ortamından ilgili birimlere aktarabilen akıllı ürünler olarak satışa sunulacağı anlaşılmaktadır. “Bu gelişmeler gelecekte evlerimizin sadece zeki ve akıllı olmasıyla değil, aynı zamanda yerel ağda birleşen araç ve uygulamalarıyla, ofis, araba, yerel hastane, yerel bakkal, yerel banka ile bağlantı kurabilen ürünler barındırmasıyla övüneceğimiz anlamına gelmektedir.”³⁷

Yaşam alanlarının daralmasıyla birlikte gündelik kullanım ürünlerini birleştirerek, birden fazla işlevi tek bir üründe toplayan ürünler daha fazla ilgi görmeye başlamıştır. Yerden ısıtma teknolojilerinin zemin tekstillerine adapte edildiği ısıtıcı işlevine sahip zemin tekstilleri³⁸, ağırlık ölçüm mekanizmasıyla donatılmış kilo ölçen ve aynı zamanda uyandırma alarmı olarak kullanılabilen paspas³⁹, Panasonic firmasının ses sistemiyle bütünleştirerek geliştirdiği hoparlör işlevli halı⁴⁰ teknolojiyle tekstili buluşuran başarılı örneklerden bazılarıdır.

Tasarımcı Başak Özkendirci'nin “Spica” adlı halı koleksiyonu, elde tuft makinesi ile üretilmiş ve 2012 yılında İstanbul Halı İhracatçıları Birliği Halı Tasarım Yarışması'nda birincilik ödülüne layık görülmüştür. (Res.11) Selçuklu yıldız motifinin dilimleri arasına fermuarlar yerleştiren tasarımcı, açık durumdayken zemin tekstili olarak kullanılabilen, yarı kapalı ko-

Resim 11: Başak Özkendirci ‘Spica’

Kaynak: Başak Özkendirci görsel arşivi

³⁶ Joseph Paradiso v.d. “The Magic Carpet: Physical Sensing for Immersive Environments” (paper presented at t ACM 1997 SIGCHI Conference (CHI97), Atlanta Georgia, March 25-27, 1997).

³⁷ Sarwant Singh, *New Mega Trends: Implications for our Future Lives* (UK: Palgrave Macmillan, 2012).

³⁸ “Be Warmer, Rug Buddy,” erişim tarihi Mart 04, 2016, <http://www.bewarmer.co.uk/rugbuddy-under-rug-heating/>.

³⁹ “The Worlds Best Alarm Clock,” erişim tarihi Mart 04, 2016, https://www.kickstarter.com/projects/961424878/ruggietm-the-worlds-best-alarm-clock?ref=project_link.

⁴⁰ “M. Chacksfield, This Panasonic rug with a 6.1 sound system inside really ties the room together” erişim tarihi Mart 16, 2016, <http://www.techradar.com/news/audio/home-cinema-audio/this-panasonic-rug-with-a-6-1-sound-system-inside-really-ties-the-room-together-1303445>.

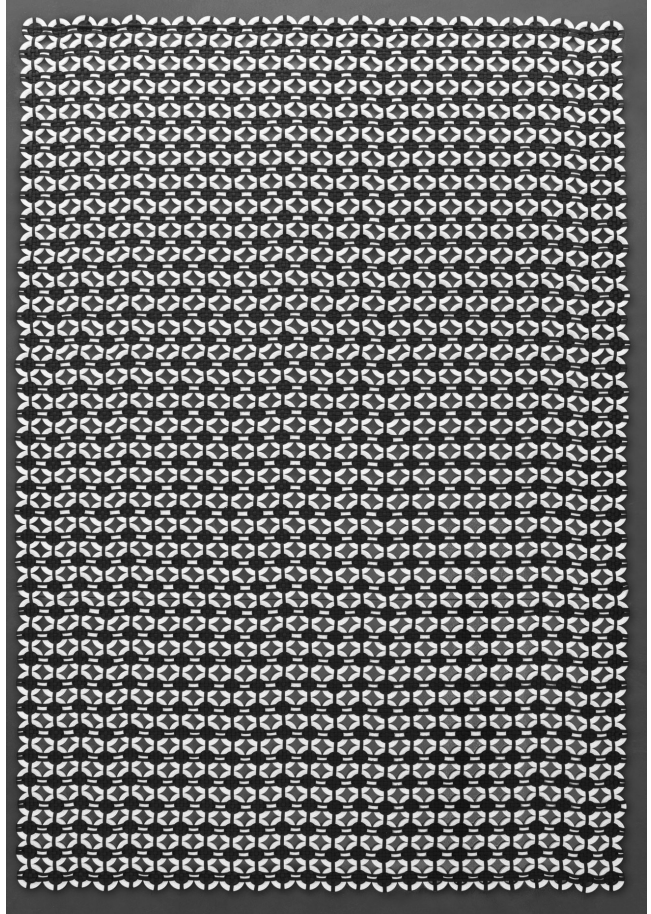
numda sırt yaslanabilir oturma elemanı olan ve tamamen kapandığında çocuk oyun alanına dönüşebilen çok işlevli bir ürün tasarlamıştır.

1980 ile 2000 yılları arasında doğmuş olan ve Y kuşağı olarak bilinen, günümüzün ve yakın geleceğin tüketicileri üzerine gerçekleştirilen araştırmalara göre, "Y kuşağı tüketicilerinin mobilyada aradıkları özellikler, ürünün stil sahibi olması, kolay temizlenmesi, çok işlevli olması ve taşınabilir olmasıdır."⁴¹ Bu ölçütler tüketicilerin çok işlevli ürünlere yönelik ilgisinin artacağına dair ön bildirim olarak dikkate alınmalıdır. Bu kuşak üzerinde yapılan pazarlama araştırmaları, kendilerine sunulan tamamlanmış ürünleri satın almak yerine, kişiselleştirebilecekleri tasarımlarına kendi değerlerini katabilecekleri ürünleri ve kişiye özel tasarımları tercih etmekte olduklarını göstermektedir.⁴² Pazar araştırmalarını dikkate alan üretici firmalar, birbirine kenetlenen rengârenk formlarda veya uyumlu desenler içeren modüler formlarda zemin tekstilleri üretip, tüketicilerin bunları istedikleri miktar, renk ve desende satın alarak kendi zemin tekstillerini oluşturmalarına fırsat vermektedir.

4.3. Doğayı mekana, mekanı doğaya taşıyan yenilikçi tasarımlar

Zemin tekstilleri sadece kapalı mekânlarda değil, aynı zamanda açık alanlarda da kullanılan ürünlerdir. Geleneksel olarak kendir, jüt gibi doğal malzemelerle el tezgahlarında dokunarak üretilen açık alan tekstillerinin üretim şekilleri ve çeşitleri de ihtiyaçlar doğrultusunda gelişmiştir. Sudan, nemden, küften etkilenmeyen liflerin üretilmesiyle artan ürün çeşitliliği, tasarımcıların bu alanda gerçekleştirdikleri çalışmalarla, estetik açıdan zenginlik kazanmıştır. Eliana Gerotto ve Patricia Urquiola'nın 'Crochet', Axel Russmeyer'in 'Loom', Feico Dieudonné'nin 'Beaufort' isimli tasarımları yeni ve farklı malzemelerle üretilen özgün ürünlere örnek gösterilebilir.⁴³ (Res. 12)

Resim 12: Axel Russmeyer 'Loom' (copyright of Paola Lenti)
Fotoğraf: Sergio Chimenti

Kaynak: Paola Lenti firmasından alınan özel izinle kullanılmıştır.

⁴¹ Charles W. Lamb, Joe F. Hair ve Carl McDaniel, *Marketing* (Canada: Cengage Learning, 2007), 147.

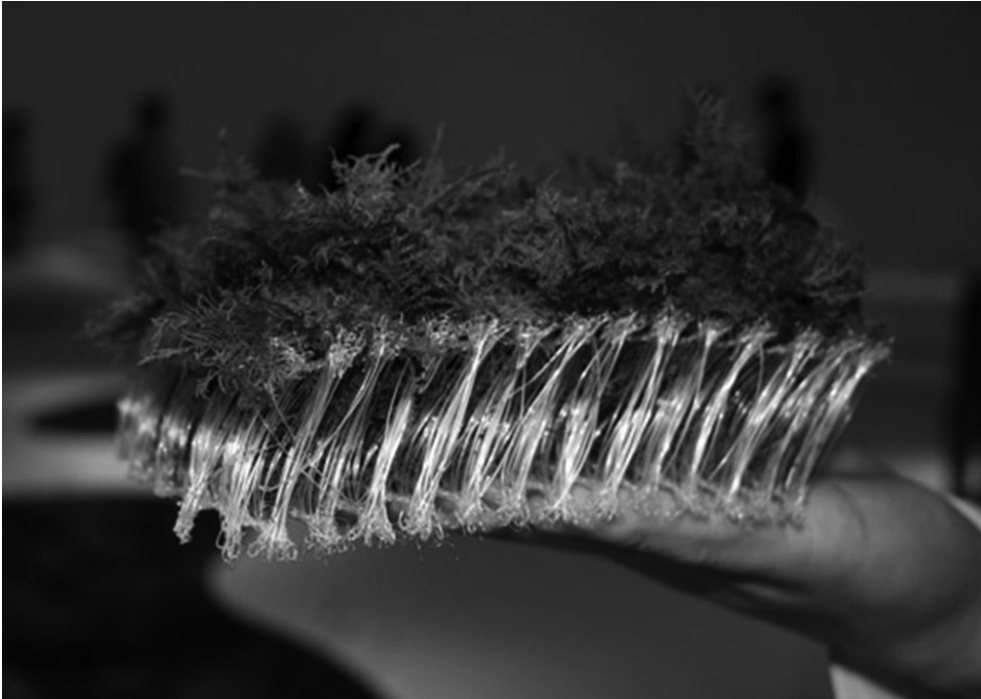
⁴² Sue Jenkyn-Jones, "Fashion Design: the Dynamics of textiles in advancing cultural memes," *Textile Design: Principles Advances and Applications*, der. A. Briggs, K. Townsend, (U.K.: Elsevier, 2011), 258.

⁴³ "Outdoor Carpets," erişim tarihi Nisan 22, 2016, <https://www.architonic.com/en/products/0/0/0/1?search=outdoor+carpet&category=products>.

“Kullanıcı satın alacağı ürünün simgesel değerine daha çok önem vermektedir. Bugün tüketicinin duyarlılığındaki bu değişim, tasarıma yeni yaklaşımlar getirmektedir. Tasarım, insanların salt işlevsel sorunlarına yanıt veren bir ürün geliştirmekten çok, sosyal, kültürel, psikolojik gereksinimlerini de karşılayan, çok yönlü kullanım sorunlarına yanıt bulmaya çalışan bir problem çözme şekline dönüşmektedir.”⁴⁴

Betonlarla çevrili şehirlerde yaşarken doğadan uzaklaşan insanlar, toprağa basmamakta, serbest oksijen soluyamamakta, elektronik cihazların yaydığı radyasyondan, seslerden ve titreşimlerden hem fizyolojik hem de ruhsal olarak olumsuz etkilenmektedir. Doğayla bağ kurma ihtiyacı duyan insanlar, doğada var olan renkleri, dokuları, kokuları yaşam mekânlarına taşıma eğilimindedirler. Bu ihtiyaçtan yola çıkan tasarımcı Makato Azuma'nın teknik tekstil üreticisi Terremac firmasıyla gerçekleştirdiği işbirliği sonucu geliştirilen “Moss Carpet”, yaşayan biyolojik bir zemin tekstili olarak 2009 yılı Milano Mobilya Fuarında sergilenmiştir. Katlar arasında boşluklu bir alan sunan, çift katlı çözümlü örme teknik kumaş içerisine yerleştirilen ve bu alanda yetiştirilen orman yosunları, istenen her ortama orman havasını taşıyabilecek bir ürün olarak görülmektedir. Tasarımın en güzel yanı ise bitki köklerini bir arada tutan terremac kumaşın da bitkisel kaynaklı polilaktik asit elyaftan yapılmış olması ve doğada tamamen çözünebilmesidir.⁴⁵ (Res. 13)

Resim 13: Terremac&Makato Azuma 'Moss Carpet'

Kaynak: Tasarımcıdan alınan özel izinle kullanılmıştır.

⁴⁴ S. Aydınli, “Anlam taşıyan bir Araç Olarak Ürün Tasarımı,” *Yapı Dergisi*, 186 (1995): 98-95.

⁴⁵ “E., Buecher, Moss Carpet Grows in the Heart of Your Home,” erişim tarihi Nisan 24, 2016, <http://inhabitat.com/moss-carpet-grows-in-the-heart-of-your-home/>.

Resim 14: Neora Zigler 'Stone carpet'

Kaynak: Tasarımcının özel izniyle kullanılmıştır.

4.4. Tekstil sanattan ilham alan yenilikçi tasarımlar

Geleceğin tasarımlarına yön verecek en önemli alanın tekstil sanatı olduğu düşünülmektedir. Çalışmalarını tekstil malzeme ve yöntemlerle oluşturan sanatçıların eserleri, tekstil tasarımcıları için de ilham kaynağı olmaktadır. Tasarımcılar tarafından yeniden yorumlanan sanat eserleri, evlerde veya ticari alanlarda kullanılabilir, endüstriyel üretime uygun ürünlere dönüştürülmektedir.

Gal Weinstein'ın 2002 yılında Chelouche Çağdaş Sanat Galerisi'nde sergilenen eseri "Valley of Jezreel" kuşbakışı yeryüzü görüntüsünü yansıtmaktadır. (Res.16)Tasarımcı Florian Pucher bu fikri geliştirerek kuşbakışı yeryüzü etkisi veren, günlük kullanıma ve endüstriyel üretime uygun zemin tekstilleri üretmektedir.⁴⁷(Res.17)

Aynı ihtiyaçtan doğan bir başka tasarım ise Neora Zigler'in deniz kıyısından topladığı taşları iki keçe kumaş arasına dikerek hapsedmesiyle oluşmuştur. (Res.14) Tasarım oldukça ağır olmakla birlikte güvenli bir kullanım sunmakta, kullanıcıda sahilde yürüyormuş hissi uyandırmaktadır.⁴⁶

Tekstil Sanatçısı Alexandra Keyahoglu'nun el tuft makinesi kullanarak farklı yükseklikte havlar ve ilmelerle yarattığı eşsiz eserleri, kullanıcıyı bir iç mekân ormanına davet etmektedir. (Res.15) Sanatçının çalışmaları müze ve galerilerde sergilenmekte, sanatsal performanslarda kullanılmaktadır.

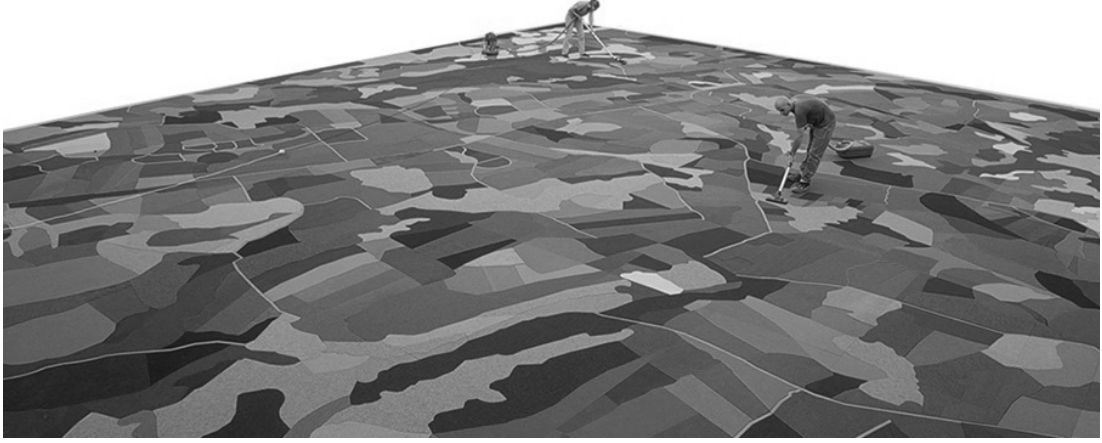
Resim 15: Alexandra Keyahoglu

Kaynak: <http://www.thisiscolossal.com/2016/02/alexandra-kehayoglou-pasture-rugs/>

⁴⁶ "C., Burns, A Carpet Of Stones For The Sure Of Foot," erişim tarihi Mayıs 2, 2016, <http://www.yankodesign.com/2012/04/10/a-carpet-of-stones-for-the-sure-of-foot/>.

⁴⁷ "Florian Pucher, Landcarpet," erişim tarihi Nisan 15, 2016, <http://www.florianpucher.com/>.

Resim 16: Gal Weinstein 'Valley of Jezreel' 2002 (duvardan duvara halılar ile gerçekleştirilmiş zemin heykeli) Herzelia Müzesinde sergilenmiştir.

Kaynak: Sanatçıdan alınan özel izinle kullanılmıştır.

Resim 17: Florian Pucher

Kaynak: Tasarımcının özel izniyle kullanılmıştır.

Resim 18: Faig Ahmed, "Tradition in Pixel" 2010 (El ürünü yün halı 100x150 cm)

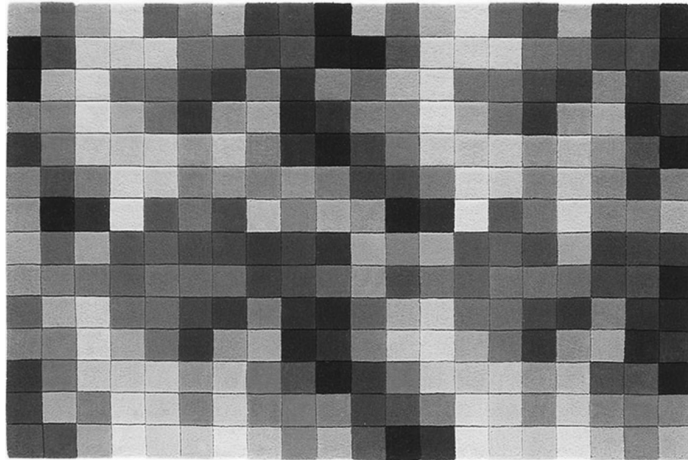

Kaynak: Sanatçının özel izniyle kullanılmıştır.

Tekstil Sanatçısı Faig Ahmed'in klasik halı desenlerini deforme ederek seyirciyi şaşırttığı çarpıcı çalışmaları, birçok sanat galerisinde sergilenmiş ve sanat müzelerine kabul edilmiştir. (Res.18) Modern Rugs firması tarafından satışa sunulan "Funk Rugs" koleksiyonunda ise Faig Ahmed'in eserlerine benzer bir çıkış noktası algılanmakla birlikte, tasarımcı yorumuyla farklı bir anlatım kazanan ürünler görülmektedir. (Res.19)

Robert Morris keçe kumaşları keserek oluşturduğu heykelsi formlarla, bir döneme damgasını vurmuş çağdaş sanatçılardan biridir. (Res.20) Eserleri giyim alanında pek çok tasarımcıya ilham kaynağı olmuştur. Akademik eğitim alan tasarım öğrencilerinin sanat eserlerini ustalıkla yorumlayabildiklerine dair başarılı bir örnek çalışma, İstanbul Halı İhracatçıları Birliği'nin 2012 yılında düzenlemiş olduğu Halı Tasarım Yarışmasında ikincilik ödülü alan Gıyaseddin Deniz'in "Optik Yanılsama" isimli tasarımıdır. (Res.21)

Resim 19: Modern Rugs 'Multi Boxes'

Kaynak: Modern Rugs Ltd. firmasından alınan özel izinle kullanılmıştır.

Resim 20: Robert Morris Untitled 1969
© 2016 Robert Morris / Artists Rights Society (ARS), New York

Kaynak: Artists Rights Society özel izniyle kullanılmıştır.

Resim 21: Gıyasettin Deniz 'Optik Yanılsama'

Kaynak: Gıyasettin Deniz Grsel arşivi. Tasarımcının özel izniyle kullanılmıştır.

5. Zemin tekstillerinde geleceğin tasarım anlayışı

Ham madde alanındaki buluşlar, üretim makinelerindeki gelişmeler ve tasarım alanında gerçekleştirilen yenilikçi çalışmalar, zemin tekstilleri tasarımında erişilebilecek hedeflerin, tasarımcıların hayal gücüyle sınırlı olduğunun göstergesidir.

Dünya zemin tekstilleri sektörü hızla gelişmekte ancak rekabet de aynı hızla artmaktadır. Bu rekabet ortamında varlık göstermek, uzun vadeli hedefler belirlemeyi, geleceğe yönelik yatırımlar yapmayı gerektirmektedir. Sektörde ulaşılması arzu edilen gelişmenin, tüketicinin ilgisini kazanacak yeniliklerin sunulmasına, ihtiyaçların ve sorunların belirlenerek bunlara çözüm getirecek ürünlerin geliştirilmesine, teknolojiye ve ham madde alanındaki gelişmelerin takip edilmesine ve bu gelişmeleri ürüne dönüştürecek çalışmaların yapılmasına, tüketici eğilimlerinin takip edilmesi ve bu eğilimlere uygun tasarımlar gerçekleştirilmesine bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Tüm bu hedeflerin gerçekleşmesi ise yeni ürün geliştirme ve tasarıma yapılacak yatırımlarla mümkündür. Saray Halı Genel Koordinatörü Nadir Yörüktümen'in "Makine halısı üretiminde dünya liderliğini ele geçirebilmek için tasarıma yönelik Ar-Ge, Ür-Ge çalışmaları yapılmalı. Tasarımları geliştirmek ve yeni modeller üretmek için sektörümüzün daha temkinli adımlar atması gereken bir süreçteyiz. Gözümüzü uluslararası pazarlarda yaşanan rekabete çevirerek, Türk halı sektörünün başarısına odaklanmalıyız."⁴⁸ şeklindeki açıklamaları da bu görüşü desteklemektedir.

Tasarımın sadece yüzeysel düzenlemeler ve estetik değerlerle ilgili bir çalışma alanı olarak algılanması ve yapısal değişiklikler gerektiren yenilikçi çalışmaların araştırma-geliştirme birimlerinin görevi olarak görülmesi, yaygın bir durumdur. IDEO Tasarım ve İnovasyon Danışmanlık Kuruluşu tarafından geliştirilen 'yeni tasarım anlayışı' ise, yenilikçi ürünler geliştirmeyi planlayan kuruluşlarda oluşturulacak rüya takımı (dream team) tabir edilen araştırma-geliştirme ekiplerinin, farklı uzmanlık alanlarında eğitim almış, farklı bakış açılarına sahip kişilerden oluşmasını salık vermektedir.⁴⁹

"Tasarım, radikal bir buluşun, bir yenilik olarak gerçekleşmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle, ürünün geliştirilmesi, ticarileşmesi ve üretilmesi aşamalarında gereken ayarlamalar açısından, tasarım koordinasyonu, önemli bir ihtiyaç olarak sisteminin içinde yer almalıdır. Tasarımcılar; malzeme ve tasarımın etkin kullanımını gerektiren, ürün farklılığı, yenilik, güvenilirlik, kullanım kolaylığı, fiyat gibi değerlerin rekabetinde de etkili rol oynamaktadır."⁵⁰

Kimya, bilişim, elektronik, nanoteknoloji, botanik, mühendislik, tasarım gibi birbirinden farklı uzmanlık alanlarını, ürün geliştirme noktasında bir araya getiren yenilikçi ürün örneklerinden de anlaşılacağı üzere, geleceğin tasarım anlayışı, tasarım ile birçok farklı uzmanlık alanını birlikte çalışmaya yönlendirmektedir. Zemin tekstilleri üreticilerinin geleceğe yönelik en önemli yatırımları, farklı bilim alanlarıyla ortak projeler üretebilecek, kurum içi birimlerle uyumlu çalışabilecek, bütüncül tasarım anlayışına sahip bir 'rüya takımı' oluşturmak veya bu konuda uzmanlaşmış kuruluşlardan danışmanlık hizmeti almak olacaktır.

48 "Türk halısı yükselişte," *Hürriyet Gazetesi Ekonomi*, Ocak 30, 2015, 1.

49 Tom Kelly, *The Art of Innovation: Lessons in Creativity from IDEO America's Leading Design Firm* (New York: Crown Publishing Group, 2007), 67.

50 Vivien Walsh, "Design Innovation and the Boundaries of the Firm," *Design Management Journal* JUN (2010):92-74, erişim tarihi 3 Mayıs 2016, doi: 10.1111/j.1948-7177.2000.tb00007.x.

Geleceğin zemin tekstillerini tasarlayacak, çalıştıkları firmaların tanımlarına “yenilikçi” ibaresini ekleyecek, tüketici eğilimlerini belirleyecek tasarımcılar ise ancak eğitime yapılacak yatırımlarla yetiştirilebilir. Tasarımcıların, rekabet şartlarının sertleştiği, beklentilerin yükseldiği bir sektörde varlık gösterebilmeleri, fark yaratabilmeleri için, uzmanlık alanlarında gerekli görülen teknik bilgilerle donatılmış, eksiksiz bir sanat, estetik ve tasarım altyapısı kazanmış, geniş bir hayal gücüne, analitik düşünme becerisine sahip, farklı disiplinlerle çalışmaya açık bireyler olmaları beklenmektedir. Tasarımcıların bu beklentileri karşılayabilmesi ise alacakları eğitimin kalitesine bağlıdır.

Gerek dünyada gerekse Türkiye’de, akademik eğitim programları incelenmiş ancak zemin tekstillerinde bütüncül bir tasarım anlayışıyla oluşturulmuş bir ders programına rastlanmamıştır. Var olan ders programlarının geleneksel dokuma ve endüstriyel dokuma halı ve kilimlere odaklandığı anlaşılmaktadır. Tekstil tasarım eğitimi veren Sanat Fakülteleri mezunlarının, zemin tekstilleri sektörünün beklentilerini karşılayabilecek niteliklere sahip olabilmesi için, var olan derslerin kapsamalarının genişletilmesi ve zemin tekstillerinin tasarlanmasına yönelik yeni derslerin müfredatlara eklenmesi önerilmektedir.

Güzel Sanatlar Fakültelerinde okutulan “Tekstil Teknolojisi ve Tekstil Malzeme Bilgisi” ders programlarının, zemin tekstillerinin üretiminde kullanılan ham maddeleri, üretim tekniklerini ve bitim işlemlerini kapsayacak şekilde genişletilmesinin, tasarımcıların zemin tekstillerinin üretimi konusunda bilgilendirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

“Zemin Tekstilleri Tasarımı” başlığı altında ele alınacak, öğrencilerin uygulama kaygısı taşımaksızın oluşturdukları tasarımları, tekstil malzemeleri ve deneysel malzemeleri, bilinen veya özgün yöntemlerle uygulayabildikleri yeni bir ders programının, hayal güçlerini genişletmelerine, analitik düşünme becerisi kazanmalarına fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

“İç Mekân Tekstilleri” veya “Mekân Tekstilleri” başlığı altında geniş kapsamlı olarak iç mekânda kullanılan tüm tekstil ürünlerinin, niteliklerinin, üretimlerinin, kullanım özelliklerinin tek tek ele alındığı, bütün bu ürünlerin kendi aralarında bir stil bütünlüğü içerisinde değerlendirildiği bir ders programı oluşturulması gerekli görülmektedir. Bu dersin, tasarım öğrencilerinin moda haricindeki tekstil mecraları hakkında bilgi sahibi olmalarına, istihdam olanaklarını arttırmalarına destek olacağı düşünülmektedir.

Yenilikçi tasarım anlayışının akademik eğitime adaptasyonunu sağlamak amacıyla oluşturulacak “Tekstilde Yenilikçi Tasarım Uygulamaları” başlıklı bir dersin, tasarım öğrencilerinin her alanda yenilikçi projeler geliştirmelerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Temel tasarım ilkeleri, yenilikçi düşünme becerisi, çevre ve kullanıcı odaklı tasarım, güncel malzemeler ve teknolojik yenilikler gibi konuların teorik olarak aktarılacağı ders programında, sorunu-ihityacı tespit etme, çözüm önerileri geliştirme, prototip oluşturma, sunum ve savunma gibi projelendirme adımlarının, uygulamalı olarak işlenmesi önerilmektedir.

Farklı fakültelerden öğrencilerin ortak çalışma ve araştırma alanlarında bir araya gelerek fikir paylaşımları yapması, üniversitelerin disiplinler arası projeleri desteklemesi, bilimsel gelişmelerin tasarıma uyarlanması veya ihtiyaçlara, sorunlara, tasarım ve bilim birlikteliğiyle çözümler geliştirilmesi, geleceğin tasarım anlayışıyla örtüşen eylemler olacaktır.

Zemin tekstili üretimi gerçekleştirilen birçok ülkede benzer bir çalışma yapılmazken, İstanbul Halı İhracatçıları Birliği tarafından tekstil tasarım öğrencilerini desteklemek amacıyla bir tasarım yarışması düzenlenmesi, ileri görüşlü bir adımdır. Finalistlerin tasarımlarının uygulanarak sergilenmesi, eğitime yönelik ödüller, tasarım öğrencilerinin yarışmaya ilgisini arttırmakta, zemin tekstilleri alanında araştırmalar yapmaya, yeni fikirler üretmeye teşvik etmektedir. El üretimi zemin tekstilleri alanında yeni zanaatkârlar yetiştirilmesine de destek veren kurum, endüstride istihdam oluşturacak ara elemanların yetiştirilmesine önem vermektedir.⁵¹

Sonuç

Zemin tekstilleri, köklü bir kültürel geçmişin birikimiyle günümüze ulaşmış, gündelik kullanım ürünü olmanın ötesinde, estetik değerleriyle mekânları yaşanılır kılan ürünlerdir. Gelişen üretim yöntemleriyle endüstriyel olarak üretilen zemin tekstillerinin kullanım alanları, amaçları ve çeşitleri de çoğalmıştır. Son yıllarda gerçekleşen bilimsel çalışmaların zemin tekstillerine adapte edilmesi, yeni malzemelerin kullanıldığı üstün niteliklere sahip ürünler oluşturulması, tasarımcılar tarafından çok fonksiyonlu ürünler geliştirilmesi, zemin tekstilleri kavramına farklı bir boyut kazanmıştır.

Zemin tekstilleri alanında gerçekleştirilecek tasarımların; gelecekte kullanıcıya birden fazla işlev sunabilen, teknolojiye gelişmelerle eşzamanlı ve uyumlu bir şekilde gelişen, üstün niteliklere sahip tekstil ham maddelerini en etkin şekilde kullanıcıya yansıtabilen, yeni ve farklı malzemeleri kullanmaya açık, çevre hassasiyetlerine duyarlı, kullanıcı dostu, yüksek estetik değer taşıyan ürünler olacağı anlaşılmaktadır. Bu noktada, tasarım ve ar-ge birlikteliğine dayanan, disiplinler arası çalışmalara açık, dinamik, yenilikçi tasarım anlayışı öne çıkmaktadır.

Dünyanın ikinci büyük zemin tekstilleri üreticisi olan Türkiye'nin konumunu koruması ve genişletmesi için, geleceği görerek adım atması, tasarım ithal eden veya taklit ürünler üreten değil, tasarım dünyasını yönlendiren, yenilikçi kimliğiyle tanınan markalara sahip bir ülke olmayı hedeflemesi gerekmektedir.

Zemin tekstilleri alanında geleceğe yapılacak tasarım yatırımlarının, yenilikçi tasarım anlayışıyla kurgulanması gerekli görülmektedir. Üretici firmaların kurum içi yapılanmalarında, ar-ge ve tasarım birimlerini birbirinden ayrı düşünmemelerinin, dahası bu birimlerin, pazarlama ve üretim gibi kadrolarla koordinasyon içinde çalışmasına olanak sağlayacak ortamlar yaratmalarının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Geleceğin zemin tekstillerini üretecek niteliklere sahip tasarımcıların, ancak eğitim kalitesinin artırılmasıyla yetiştirilebileceği anlaşılmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde akademik eğitimde var olan derslerin kapsamının genişletilmesi, öğrencilerin mesleki ve estetik gelişimlerine katkı sağlayacak yeni ders programlarının eğitime kazandırılması önerilmektedir.

Kaynaklar:

Kitaplar

Bahriyeli, Burhan ve Başak Özkendirci, *Tekstil Teknolojisi Ders Notları*. İstanbul: Suvari Matbaa, 2009.

Barber, E.J.W. *Prehistoric Textiles: The Development of Cloth in the Neolithic and Bronze Ages with Special Reference to the Egean*. New Jersey: Princeton University Press, 1991.

Cavanaugh, W.J., G.C Tocci ve J.A.Wilkes. *Architectural Acoustics: Principles and Practice*. Canada: John Wiley & Sons, 2010.

Clowes, W. *Exhibition of the Works of Industry of All Nations 1851 Reports by the Juries on the Subjects in the Thirty Classes Into which the Exhibition was Divided*. London: Royal Commission, 1852.

Fouchier, Sabine. *Felt*. London: A&C Black, 2009.

Goswami, K.K. *Advances in Carpet Manufacture*. UK.: Elsevier, 2009.

İnalçık, Halil. *Türkiye Tekstil Tarihi Üzerine Araştırmalar*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2008.

İhib 25. Yıl Almanağı, (İstanbul: Küçük Mucizeler Yayıncılık, 2015)

Kaya, M. Kenan, Sara Boynak ve Yaşar Yılmaz. *Milli Saraylar Koleksiyonunda Hereke Dokuma ve Halıları*. Ankara: T.B.M.M. Milli Saraylar Daire Başkanlığı, 1999.

Kelly, Tom. *The Art of Innovation: Lessons in Creativity from IDEO America's Leading Design Firm*. New York: Crown Publishing Group, 2007.

Kerridge, E. *Textile Manufactures in Early Modern England*. UK.: Manchester University Press, 1988.

Leading Architecture & Design, Michigan: Primedia Publishing, 2004. Charles W. Lamb, Joe F. Hair ve Carl McDaniel. *Marketing*. Canada: Cengage Learning, 2007, 147.

Morgan, Sally. *Waste Recycling and Reuse*. London: Evans Brothers, 2006.

Ritter, Axel. *Smart Materials in Architecture Interior Architecture and Design*. Switzerland: Birkhao-user, 2007.

Singh, Sarwant. *New Mega Trends: Implications for our Future Lives*. UK: Palgrave Macmillan, 2012.

Wilbanks, Amy, Nancy Oxford, Dana Miller ve Sharon Coleman. *Textiles for Residential and Commercial Interiors*. New York: Fairchild Books, 2009.

Vigo, Tyrone L. *Textile Processing and Properties: Preparation, Dyeing Finishing and Performance*. UK.: Elsevier, 2013.

Akademik Dergi Makaleleri

Aydınlı, S. "Anlam taşıyan bir Araç Olarak Ürün Tasarımı." *Yapı Dergisi*, 186 (1995): 98-95

Mastrangelo, G., U. Fedeli, E. Fadda, M. Giovanni ve J.H. Lange. "Epidemiologic Evidence of Cancer Risk in Textile Industry Workers: a Review and Update Toxicology.", *Environmental & Occupational Health* 18-4 (2002): 71-165

Jones, A.P. "Asthma and Domestic Air Quality." *Social Science & Medicine* 47-6 (1998): 764-755

Online Akademik Dergi Makaleleri

Walsh, Vivien. "Design Innovation and the Boundaries of the Firm." *Design Management Journal*, JUN (2010):92-74, erişim: 3 Mayıs, 2016, doi: 10.1111/j.1948-7177.2000.tb00007.x

Derleme Dergi Baskıları

Christie R.M. "Chromic Materials for Technical Textile Applications." In *Advances in the Dyeing and Finishing of Technical Textiles*, der. M. Gulrajani, UK.: Elsevier, 2013.

Jenkyn-Jones, Sue. "Fashion Design: the Dynamics of textiles in advancing cultural memes." In *Textile Design: Principles Advances and Applications*, der. A. Briggs, K. Townsend, U.K.: Elsevier, 2011

Kurian, J.V. "Sorona Polymer: Present Status and Future Perspectives." In *Natural Fibers Biopolymers and Bi-composites*, der. K.M. Amar, M. Manjustri, T.D. Lawrence, Florida: CRC Press, 2005

Miraftab, M., R Horocks ve C. Woods. "Carpet Waste, An Expensive Luxury We Must Do Without!" In *Eco-textile '98: Sustainable Development*, der. A.R. Horrocks, U.K.: Elsevier, 1998

Yayımlanmış Konferans Bildirileri

Emirhan, Kami. "Fiber Optics in Textile." Paper presented at 3rd International Symposium of Interactive Media Design, İstanbul, Turkey, January 5-7, 2005.

Paradiso, Joseph, Craig Abler, Kai-yuh Hsiao ve Matthew Reynolds. "The Magic Carpet: Physical Sensing for Immersive Environments." Paper presented at ACM 1997 SIGCHI Conference (CHI97), Atlanta Georgia, March 25-27, 1997.

The Problematic of Savings: The Case of Turkey as an Emerging Market Economy^[*]

Emre Alkin^[**]

Abstract

This study provides an analysis on the course of private savings in Turkish economy, which are considered to be the primary source of sustainable growth and development. It also discusses the way how growth model adopted by Turkey regulates the relationship between Public Expenditure, Taxes and Private Savings. Based on the results obtained from this analysis, it has been concluded that ever expanding public sector has a negative impact on private savings. As a long term solution, modifying or replacing the current growth model has been offered. As a short term offer, there is need to regulate the revenues and expenditures of all public institutions including the Central Government Budget with the support of the legislative authorities to eliminate the negative impact in question.

Keywords: Disposable Income, Savings, Domestic Savings, Private Savings, Investments, Growth, Tax Revenues, Public Expenditure, Central Government Budget

Kısa Özet

Bu Çalışma, sürdürülebilir büyüme ve kalkınmanın kaynağı olarak kabul edilen özel tasarrufların Türkiye'deki seyri ile ilgili bir analizi içermektedir. Ayrıca Türkiye'nin uyguladığı büyüme modelinin Kamu Harcamaları, Vergiler ve Özel Tasarruflar arasındaki ilişkiyi ne şekilde düzenlediği üzerine tartışmaları da içermektedir. Yapılan analizin sonucu olarak, sürekli genişleyen kamu kesiminin özel tasarruflar üzerinde olumsuz etki yaptığı konusundaki kesin bir yargıya ulaşılrken, söz konusu olumsuzluğun giderilmesinin uzun vadeli olarak büyüme modelinde değişiklik yapılması; kısa vadeli olarak da Merkezi Bütçe ve haricinde kalan kamu kurum ve kuruluşlarının gelir ve harcama kalemlerini kanun yapıcının desteğiyle disipline etme çözümleri önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kullanılabilir Gelir, Tasarruflar, Yurt İçi Tasarruflar, Özel Tasarruflar, Yatırımlar, Büyüme, Vergi Gelirleri, Kamu Harcamaları, Merkezi Bütçe

1. Introduction

Savings are the most important source of funds in terms of economic stability, the saving-investment balance also plays an important role in achieving sustainable growth. In emerging markets, particularly in Turkey, the fact that households and the private sector incur debts constantly due to the lack of savings and capital, while on the other hand, the public sector continues expanding and receiving a larger share of national income compared to the private sector has become increasingly identifiable without needing to conduct a quantitative analysis. As a result, private sector and households assets' property rights belong to the financial institutions. Another important fact is that individuals living in countries

[*] I would like to thank İlke Yalçın for translating the article.

[**] Istanbul Kemerburgaz University, emre.alkin@kemerburgaz.edu.tr

suffering from a lack of savings due to high taxes, high cost of living and low income are trying to maintain a reasonable standard of living by getting into debt.

Therefore, internationalization of the financial sector and capital circulation since the beginning of the last century has deprived national savings of their “sine qua non” status in terms of investment. Contradictory antitheses have been developed in the middle of the 20th century to disprove the theses insisting that both investments and savings are strictly correlated. For example, Keynes warned that researchers may make incorrect deductions with regard to the correlation between investment and saving¹. There actually can be saving without investment or investment without saving. There are also other theses and theories analysing the fact that insisting on saving more rather than spending can negatively impact other people’s savings and income, such as the Paradox of Thrift.

Despite experts and economists’ “hypersensitivity” warnings about saving, it is a commonly accepted reality that savings shortage is a serious obstacle to sustainable growth. This study will analyze the contradictory behaviours of Governments in countries aiming at increasing savings and ultimately discuss the steps that should be taken to boost savings. Also taking into account the fact that the studies conducted over the past centuries had formed a sound basis for this study, and considering the existence of economic paradigm shifts; it has been decided that references herein shall mainly include the works of 21st century authors.

However, it would be more convenient to start with the fundamental principles of macroeconomics so as to avoid any confusion that may arise due to the differences between the approaches to the notion of saving.

2. Disposable Income and Savings

When we take the statement “The ultimate goal of the economist is to explain the economy as a whole”² into consideration, we can say that making analyses and developing solutions without looking out only for the interests of a certain individual or a group should be the focus of the act of analysing. From this point of view, improving the prosperity of every individual should be aimed at increasing savings, instead of increasing aggregate savings within the scope of *pareto optimality*, i.e. a state of allocation of resources in which it is impossible to make any one producer, consumer and factor owner better off without making at least one worse off.

The following pages of this paper will introduce you to analyses conducted in Turkey, and in both developed and developing countries; and offer practical solutions based on decades of experiences of the countries in question. But first, it is essential to describe “personal income”, which is a key indicator for individual prosperity, and the ways to increase earnings.

Defining the main types of macroeconomic variables would help to define personal income. Often used to mean the same as “national income”, gross national product (GNP) is far more inclusive than national

¹ John Maynard Keynes, *General Theory of Employment, Interest, and Money* (London: Palgrave Macmillan, 1936)

² Erdoğan Alkin, *İktisat* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2011), 165.

income as it is defined as the total value of final goods and services produced by a nation’s economy in one year. Depreciation, i.e. devaluation of capital goods due to wear and tear, or constant use in the production process, is subtracted from GNP to determine Net National Product (NNP), and Indirect Taxes are subtracted from NNP to determine National Income (NI).

NI basically represents the earnings of the owners of factors of production. The cost of labour is wages, cost of the capital is the rate of interest, land price equals rent, and finally the total profit that entrepreneurs aim to achieve denotes NI. However, revenues are not limited only to wages, interest, rent and profit. Those who are not a part of production possibilities can earn income as well, such as retirees, widows and orphans etc. Personal Income (PI) is determined by adding the Transfer Payments made to those individuals to NI. Direct Taxes are subtracted from PI to determine Disposable Income (DI). To put it differently, DI is the final amount of money that individuals have available for spending at their own discretion.³ Following this line of thought, we might define savings as follows:

“Savings consist of the amount left over after DI is used for consumption”. Therefore, it is possible to say that “savings will increase depending on the increase in DI” by presenting a valid mathematical proof. As mentioned above, the detailed explanation of how this increase can be realized will be analyzed in the coming pages.

3. Relationship Between Savings and Growth

After clarifying the relationship between DI and Savings using the main macroeconomic indicators above, it would be easier to theoretically present the solution required to increase savings. If we consider the system lying between the GNP and Disposable Income to be a table, we will come up with the result below:

GNP - Depreciation	=	NNP
NNP - Indirect Taxes	=	NI
NI + Transfer Payments	=	PI
PI - Direct Taxes	=	DI

Thus, there are at least two solutions – that can be employed either simultaneously or separately – to increase savings. The first solution is to increase GNP which would enable NI, PI and ultimately DI to grow. However, it is known that the growth of GNP alone is not enough to boost savings. It is also known that countries having high Marginal Propensities to Consume⁴ tend to have lower incomes. In other words, given the fact that savings are a function of income, no parallelity exists between the savings rates and Gross Domestic Product (GDP) growth rates in emerging economies. The case of Turkey as an emerging market economy is probably one of the most suitable examples to discuss the problematic of savings.

³ Alkin, *İktisat*, 166

⁴ The ratio of spending increase in a given period to income growth.

It can be observed that the ratio of Domestic Savings to GNP, which kept a relatively high course until early 2000s, had been gradually subsided before 2012 despite high growth rates in subsequent years⁵. Decline in the savings rate continued until 2015, which led the 61st Government of Turkey to add articles like, "Special purpose saving mechanisms shall be developed to incite long-term savings" into the "Medium Term Program" (MTP) Guide issued in January 2016.

Savings/GNP ratio in Turkey maintains a very low level of 14 percent. Private sector saving is not entirely different either with a ratio of 15.9 percent. Ratios in other countries compared to Turkey are as follows; Brazil 19 percent, Canada 20.5 percent, Italy 20.8 percent, UK 22 percent, United States 22.1 percent, France 24.2 percent, Spain 24.2 percent.⁶ Therefore, pushing GNP growth at a faster rate in order to increase savings has not always been a fruitful method. Therefore, we need to look for an alternative method which basically suggests reducing taxes to directly increase DI.

In the scheme above, Direct and Indirect Taxes appear as two important milestones between the starting point of GNP and the end point, which is the DI. Considering that NI is determined by subtracting the Indirect Taxes from NNP and DI is determined by subtracting the Direct Taxes from PI, improvements in both components would result in a faster growth of savings. This issue is analyzed from different perspectives in the following section.

4. The Relationship Between Saving and Public Expenditure

A very significant finding about emerging market economies is that the taxation issue has not been addressed as a part of the growth model. This is one of the main differences between developed and developing countries. Due to tax collection challenges in emerging economies, governments implement higher tax rates to create funds for public spending. Tax legislation in these countries imposes yet another challenge. Tax rates can vary greatly by industry, goods and services, or even by state/region. One of the main reasons why the savings rate is constantly low in emerging markets is the fact that public expenditure remains at high levels and is financed through a higher tax burden.

According to conventional fiscal approaches, the State shall provide efficient and effective distribution of public and private resources, and a fair distribution of income.⁷ It should be pointed out, however, that in countries like Turkey, it is a fact that a substantial part of tax revenues consists of indirect taxes that goes against the two principles of taxation: equity and fairness.⁸

In many emerging or developing economies tax increases bring negative impacts on private savings and even lead to inflationary effects. Still, governments in emerging economies tend to think that they can decrease consumption by increasing taxes, so that they can also increase savings.

5 "Medium Term Programme 2014-2016," T.R. Ministry of Development, accessed May 4, 2016, <http://www.mod.gov.tr/Lists/MediumTermPrograms/Attachments/10/Medium%20Term%20Programme%202014-2016.pdf>

6 Asaf Savaş Akat, "Dünya'da tasarruf oranları," *Gazete Vatan*, November 26, 2012, accessed May 4, 2016, <http://www.gazetevatan.com/asaf-savas-akat-495497-yazar-yazisi-dunyada-tasarruf-oranlari/>

7 Ahmet Burçin Yereli, "Tasarruf Politikalarının Oluşumunda Vergi Sisteminin Rolü," *Maliye Yazıları* 55 (1997): 64.

8 Erdoğan Alkin, "Vergilerdeki Yeni Düzenlemenin Tasarruflara Etkisi," *İstanbul Ticaret Odası Yayını*, January 11, 2013, accessed May 4, 2016, <http://www.ito.org.tr/itoyayin/SY0080522.pdf>

However, given the fact that low-income individuals spend a substantial part of their earnings on basic and vital needs, they are obliged to sacrifice their hard-earned savings, which are already quite limited, instead of giving up their consumption habits, whenever the goods and services that meet the above mentioned needs experience a price increase due to tax hikes. Despite rapid economic growth in Turkey in the last 15 years, the above mentioned facts represent strong clues on the necessity of searching for the reason for downward spiral in savings rates in the right places.

“Discouraging consumption”, which is one of the main purposes of taxation, actually discourages consumer saving mostly in emerging economies. “In some cases, while consumers should have refrained from spending, contrary to expectations, spending might climb to record high and cause the prices to rise. The result may be tolerated for a while considering the fact that increasing government tax revenues is the main aim in the first place. However, negative effects arising from a decrease in people’s propensity to save should not be taken lightly as they may lead to serious problems in the future.”⁹

Studying the decline in Personal and Corporate Savings due to high tax rates only with regard to slowing capital accumulation and a decrease in investment levels would be a less accurate approach. It is also important how governments spend taxpayers’ money.¹⁰ Due to possible negative impacts of government spending on the general price level, saving levels may tend to fall contrary to what is expected.

In short, it is now generally accepted that domestic savings are the most reliable source of sustainable growth. From this point of view, the necessity of increasing DI becomes even more important than attaining high growth rates, in order to obtain an acceptable level of savings. Choosing to focus on the former solution will enable not only savings, but also consumption to be kept at a certain level that would support sustainable economic growth.

Table 1: Ratio of Aggregate Savings to GDP (%)

COUNTRY/YEAR	1995	2000	2010	2011	2012	2013	2014
TURKEY	21,1	17,0	13,3	13,8	13,9	12,7	13,3
BRAZIL	15,3	15,4	19,6	19,8	18,0	17,6	16,1
S.KOREA	37,1	34,8	34,6	34,5	35,1	35,2	35,1
S.AFRICA	16,0	15,6	24,1	22,9	20,8	23,8	23,8
MALAYSIA	34,0	35,9	34,2	34,8	31,7	30,2	29,8
INDONESIA	23,9	24,9	33,6	33,1	32,2	30,7	30,8
CHINA	40,5	37,0	52,0	50,1	50,3	48,7	49,7

Source: Table is prepared based on the data provided by IMF; World Economic Outlook, Database, April 2015¹¹

As the Table 1 clearly shows, the ratio of aggregate savings to GDP in Turkey is dramatically low compared to other emerging markets, leading both households and the private sector to fall further into

⁹ Alkin, “Vergilerdeki Yeni Düzenlemenin.”

¹⁰ Yereli, “Vergi Sisteminin Rolü,” 77.

¹¹ <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/01/weodata/index.aspx>; accessed May 4, 2016.

debt. As can be seen from Table 2, loan volume growth between 2000-2012 is quite above Turkey's economic growth rate and inflation.

Table 2: Credit Growth in Turkey over the past few years (million TL)

YEAR/TYPE OF CREDIT	Commercial	Consumer	Credit Card	TOTAL
2000	14.279	4.487	2.203	25.749
2001	22.722	2.323	2.488	31.652
2002	21.674	2.262	4.261	32.204
2003	30.028	6.048	6.578	48.019
2004	70.880	12.925	13.753	77.628
2005	101.865	28.474	17.034	148.913
2011	421.858	168.429	54.999	645.286
2012	481.277	194.034	70.435	805.684

Source: Table is prepared based on the data provided by Uysal, *İşletme Yönetiminde Küresel ve Makro Ekonomik Vizyon Oluşturma*, 1—38, accessed May 4, 2016, kisi.deu.edu.tr/yasar.uysal/site/sonYaptiklarim/islkureselmakrovizyon.ppt

The economic situation in Turkey experiencing higher rates of growth despite a savings gap can be understood more clearly when we compare the ratio of fixed capital of investments and domestic savings to GDP.

Table 3: Domestic Savings/GDP ratio and Fixed Capital Investments/ GDP ratio

YEARS	Domestic Savings/GDP	Fixed Capital Investments. / GDP
1998	24,3	23,1
1999	20,1	19,3
2000	18,4	20,8
2001	18,4	16,4
2002	18,6	17,1
2003	15,5	17,4
2004	16,0	20,7
2005	15,9	21,4
2006	16,6	22,6
2007	15,5	21,8
2008	16,8	20,2
2009	13,2	17,2
2010	13,9	19,1
2011	13,8	24,2
2012	13,9	20,1
2013	12,7	21,1

Source: Table is prepared based on the data provided by the Turkish Ministry of Development and IMF World Economic Outlook, Database, April 2015¹²

Table 3 confirms Keynes's¹³ proposition that "there can be saving without investment or investment without saving". However, we should indicate that Turkey will never be able to solve the dilemma of "achiev-

¹² <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/01/weodata/index.aspx>; http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Yaynlar/Attachments/654/Ekonomik%20ve%20Sosyal%20G%C3%B6stergeler_1950_2014.pdf, accessed May 4, 2016.

¹³ Keynes, *General Theory of Employment*.

ing economic growth but running a current account deficit at the same time” as long as it cannot establish a balance between domestic savings and investment¹⁴, which can be clearly seen from Table 4.

Table 4: The ratio of Growth Rate to Current Account Deficit/GDP over the years

YEARS, GROWTH RATE, CURRENT ACCOUNT DEFICIT/GDP	Growth	Current Account Deficit/GDP
1970-79	4.7	1.3
1980-89	4.1	1.2
1990-99	4.9	0.6
2000-10	4.2	3.6
2010-12	5.5	7.8
2012-13	4.2	7.7

Source: Table is prepared based on the data provided by the Central Bank of the Republic of Turkey (CBRT), Undersecretariat of the Treasury and Turkish Statistical Institute (TSI)

Despite the comments about the phenomenon where Public Debt / NI ratio has caused the crowding-out effect to lessen after 2000s, the fact that the savings rate is in continuous decline, the current account deficit is getting larger and the public sector is growing incessantly reveals the necessity of conducting extensive analyses on tax rates and revenues.

Data showing the ratio of government revenue and expenditures, excluding interest payments, also known as “primary balance” to GDP has steadily declined over the years, and kept a lower course reveals the fact that the public sector is handed a much bigger share of economic growth than the private sector.

Table 5: Domestic Debt / GDP and Primary Surplus / GDP ratios over the years (%)

YEARS	Domestic Debt / GDP	Tax Revenues/ GDP	Primary Surplus / GDP
2000	21,9	13,1	4,39
2001	50,9	14,2	5,20
2002	42,8	15,9	3,29
2003	42,7	16,5	4,03
2004	40,2	17,0	4,89
2005	37,7	18,5	5,98
2006	33,2	18,1	5,45
2007	30,3	18,4	4,16
2008	28,9	19,9	3,50
2009	34,6	20,3	0,05
2010	32,1	20,0	0,75
2011	28,4	20,6	1,88
2012	27,3	21,5	1,34
2013	25,7	21,9	2,01
2014	23,7	22,4	1,52
2015	22,4	23,4	1,55

Source: Table is prepared based on the data provided by the Republic of Turkey Ministry of Finance General Directorate of Budget and Fiscal Control¹⁵

14 Ercan Dedekoca, “TASARRUFLAR: Globalde ve Türkiye’de Nereye?”, 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, Ekonomik Araştırmalar Merkezi, May 29, 2015, accessed May 4, 2016, <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/ekonomik-arastirmalari-merkezi/2015/05/29/8197/tasarruflar-globalde-ve-turkiyede-nereye>

15 <http://www.bumko.gov.tr/TR,147/ekonomik-gostergeler.html>, accessed May 4, 2016.

As can be seen from Table 5, while the ratio of domestic debt to GDP has been decreasing, primary balance to GDP ratio has continued to drop, and remained mostly at low levels through the recent years. The fact that tax revenues show continuing growth despite the decline in the debt-to-GDP ratio represents confirming evidence for a paradigm shift. Considering, on the one hand, that the debt-to-GDP ratio keeps decreasing whereas the tax-to-GDP ratio further increases; on the other hand, that public spending keeps climbing, excluding interest payments, might be said to be due to a comfort provided by the following equation.

$$\text{Real Interest Rate} = \text{Growth Rate} + (\text{Primary Surplus} / \text{GDP})$$

According to this equation, since Turkey is delivering high growth performance due to relatively low real interest rates, it may prove unnecessary to get hypersensitive about Primary Surplus. However, various parameters and dynamics should be taken into account when evaluating these equations, instead of conducting separate or instantaneous evaluations. This is the reason why PI and DI, and ultimately Savings are negatively affected by the continuous growth of public expenditures and efforts made to increase tax revenues, on the grounds that real interest rates are persistently lower and economy grows too fast.

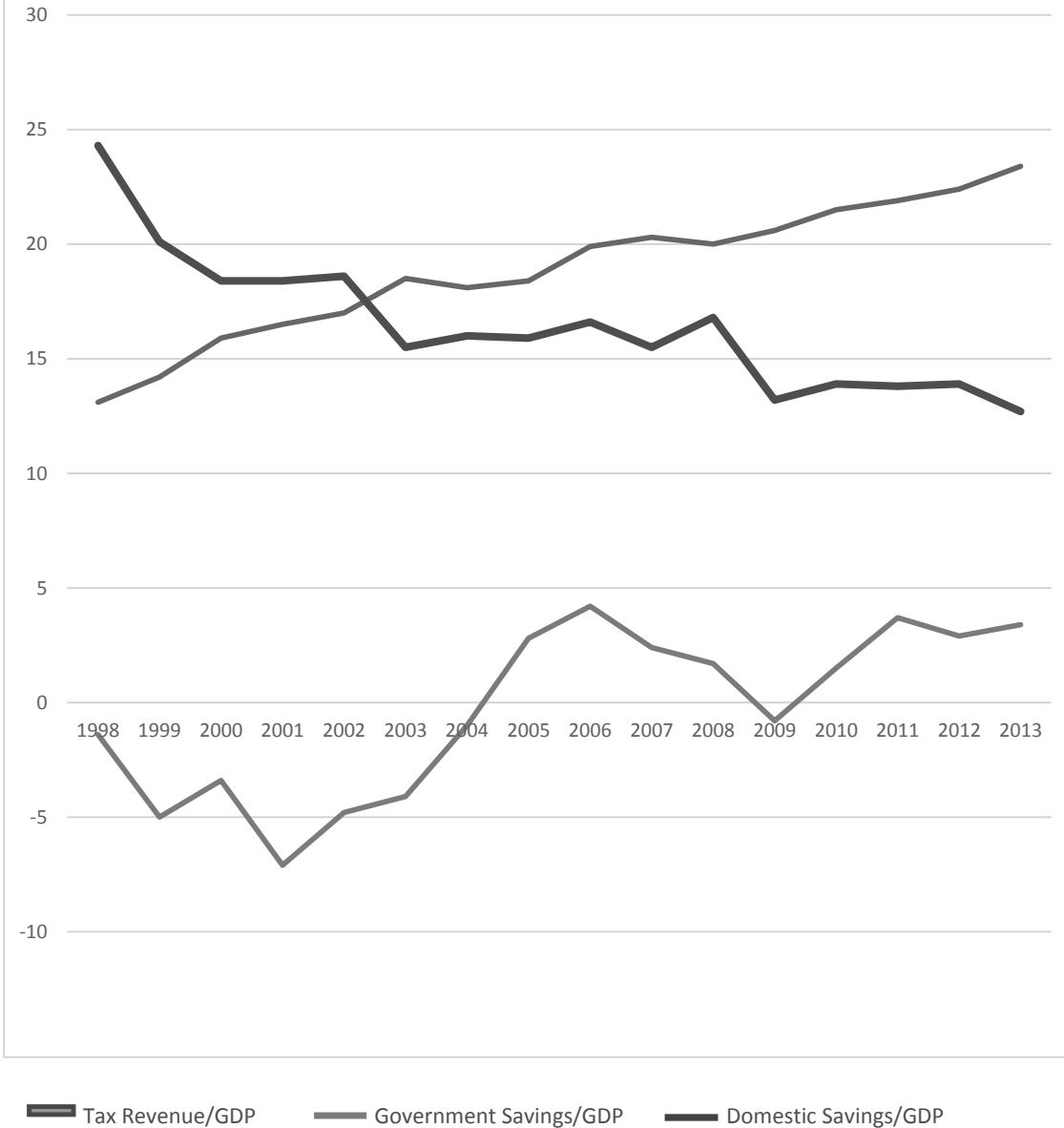
Table 6: The ratio of Tax Revenue, Government Savings and Domestic Savings to GDP over the years (%)

YEARS	Tax Revenue/GDP	Government Savings/ GDP	Domestic Savings/ GDP
1998	13.1	-1,4	24,3
1999	14.2	-5.0	20,1
2000	15.9	-3,4	18,4
2001	16.5	-7,1	18,4
2002	17,0	-4,8	18,6
2003	18,5	-4,1	15,5
2004	18,1	-1,0	16,0
2005	18,4	2,8	15,9
2006	19,9	4,2	16,6
2007	20,3	2,4	15,5
2008	20,0	1,7	16,8
2009	20,6	-0,8	13,2
2010	21,5	1,5	13,9
2011	21,9	3,7	13,8
2012	22,4	2,9	13,9
2013	23,4	3,4	12,7

Source: Table is prepared based on the data provided by the Turkish Revenue Administration¹⁶

¹⁶ http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/VI/GBG/Tablo_16.xls.htm, accessed May 4, 2016.

Figure 1: The ratio of Tax Revenues, Government Savings and Domestic Savings to GDP over the years (%)

In the light of Figure 1, it would be useful to analyze whether public spending over the years has been above the inflation rates or not, in terms of size or growth. Thus, it might be possible to observe the public expenditure growth in periods where the ratio of domestic savings to national income is in constant decline. The conjuncture where the tax revenue is adequately covering or not covering the budget expenditures (excluding interest payments) can be considered as empirical evidence about the fact that the public sector does not care too much about saving and keeps on expanding at a blistering pace.

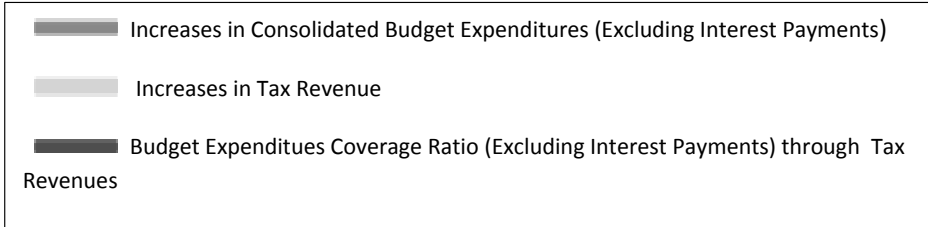
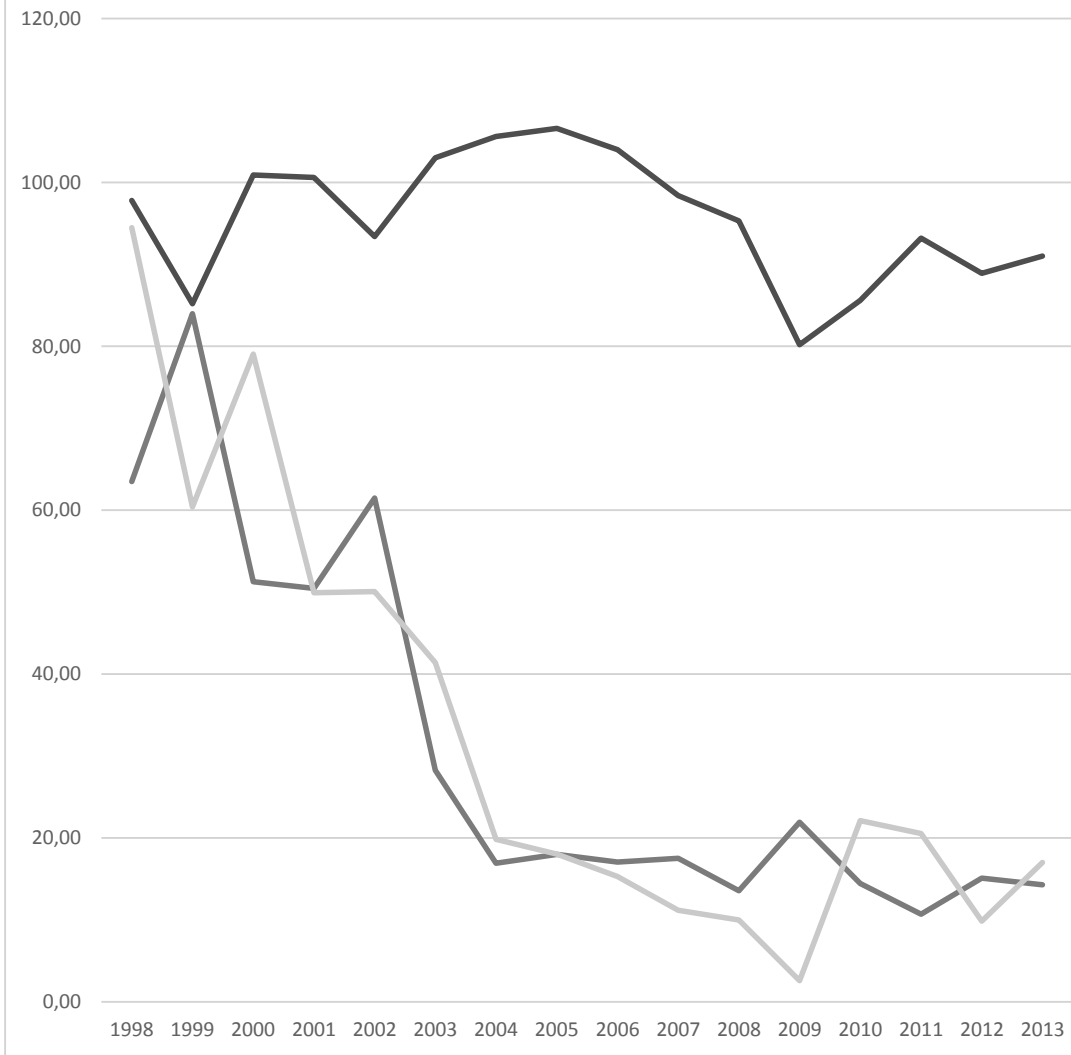
Table 7: Increases in Tax Revenue and Consolidated Budget Expenditures (Excluding Interest Payments) and Budget Expenditures Coverage Ratio (Excluding Interest Payments) by Tax Revenue over the years (%)

YEARS	Increases in Tax Revenue	Increases in Budget Expenditures (Excluding Interest Payments)	Budget Expenditures (Excluding Interest Payments) / Tax Revenues
1998	94,5	63,5	97,8
1999	60,4	84,0	85,2
2000	79,0	51,3	100,9
2001	49,9	50,5	100,6
2002	50,7	61,5	93,4
2003	41,4	28,3	103,0
2004	19,8	19,9	105,6
2005	18,0	18,0	106,6
2006	15,3	17,1	104,0
2007	11,2	17,5	98,4
2008	10,0	13,6	95,3
2009	2,6	21,9	80,2
2010	22,1	14,4	85,6
2011	20,5	10,7	93,2
2012	9,8	15,1	88,9
2013	17,0	14,3	91,0

Source: Table is prepared based on the data provided by the Turkish Revenue Administration¹⁷,

¹⁷ http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/VI/GBG/Tablo_16.xls.htm, accessed May 4, 2016.

Figure 2: Increases in Tax Revenue and Consolidated Budget Expenditures (Excluding Interest Payments), and Budget Expenditures Coverage Ratio (Excluding Interest Payments) by Tax Revenue over the years (%)

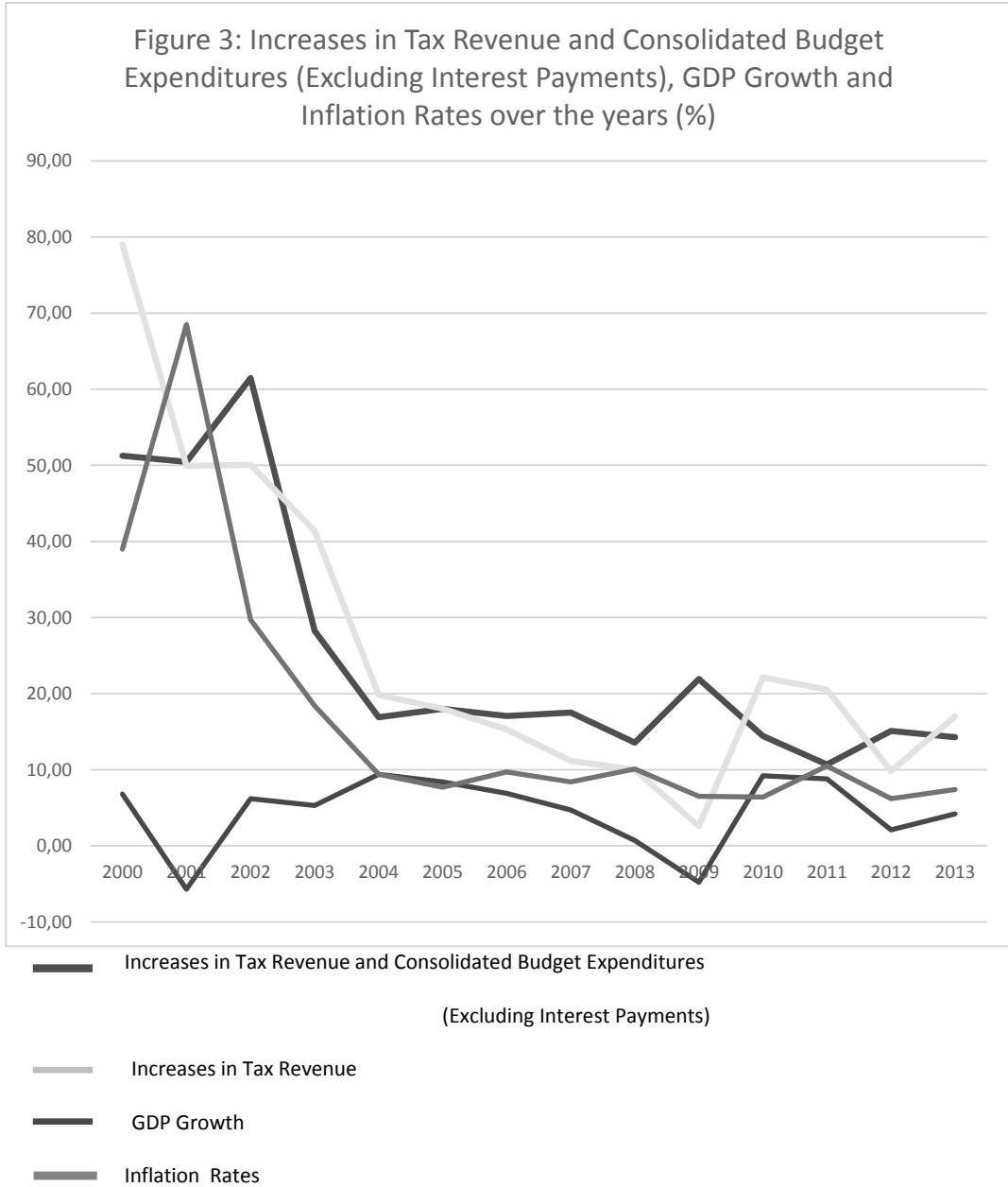
Another issue that needs to be analyzed is the comparison between the increase in Budget Expenditures (Excluding Interest Payments), Growth and Inflation Rate; which would allow us to see if public expenditures increase coordinately with growth and cause inflationary effects. According to this analysis, we may establish whether public sector expansion causes domestic savings to decrease due to high tax rates and high inflation rates.

Table 8: Increases in Tax Revenue and Consolidated Budget Expenditures (Excluding Interest Payments), GDP Growth and Inflation Rates over the years (%)

YEARS	Increases in Tax Revenue	Increases in Consolidated Budget Expenditures, (Excluding Interest Payments)	GDP Growth	Inflation Rates
2000	79,0	51,3	6,8	39,0
2001	49,9	50,5	-5,7	68,5
2002	50,7	61,5	6,2	29,7
2003	41,4	28,3	5,3	18,4
2004	19,8	19,9	9,4	9,4
2005	18,0	18,0	8,4	7,7
2006	15,3	17,1	6,9	9,7
2007	11,2	17,5	4,7	8,4
2008	10,0	13,6	0,7	10,1
2009	2,6	21,9	-4,8	6,5
2010	22,1	14,4	9,2	6,4
2011	20,5	10,7	8,8	10,5
2012	9,8	15,1	2,1	6,2
2013	17,0	14,3	4,2	7,4

Source: Table is prepared based on the data provided by the Turkish Revenue Administration and the Republic of Turkey Ministry of Development¹⁸

¹⁸ http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/VI/GBG/Tablo_16.xls.htm; http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Yaynlar/Attachments/654/Ekonomik%20ve%20Sosyal%20Göstergeler_1950_2014.pdf, accessed May 4, 2016,

As can be seen from Table 8 and Figure 3, when public expenditure growth and increases in tax revenue are analyzed and compared with growth or inflation rates, it can be clearly seen that they stream back at very high levels. Considering the fact that developments occurring in the previous period might directly affect the following period, high public sector growth rates should be analyzed in terms of inefficient use of resources.

However, we might say that Turkish Governments have taken a certain decision to enliven economic growth hurt by the slowdown during the 2001 Banking Crisis and 2008 Global Financial Crisis. Governments' campaigns to reinvigorate the economy, which seemed impossible to improve only by private sector investments, stand out as a non-negligible challenge, considering the enormous increase in public expenditure.

The relationship between public expenditure and economic growth can be analysed through empirical tests. Also, the relationship between each of expenditure's subcomponents and the economic growth can be tested through various analyses.¹⁹

Using the Engle-Granger Cointegration test, Yüksel and Songur (2011) have proved that the economic growth and all other series, excluding interest payments, are cointegrated; i.e. a long-term relationship between economic growth and series exists: "...[T]he result of the Granger causality test proves that a unidirectional casualty runs from current expenditure and aggregate public expenditure to economic growth, while no casualty exists between other variables and economic growth..." Both researchers concluded that "... public expenditures have been highly effective and efficient in achieving economic growth. However, as is known, quantitative increases in public expenditures are not enough alone to attain a sustainable economic growth. Qualitative methods should be used to evaluate expenditures in order to maintain and increase economic efficiency. Besides, considering the fact that a long-run relationship between interest payments and growth does not exist, borrowing to finance public expenditures should be approached with skepticism..."

In the light of the above mentioned information, it can be seen that while public expenditures between 1980-2003, which have greatly contributed to Turkey's growth performance, have been largely financed through domestic borrowing, after 2003 a paradigm shift has been implemented to finance government spending mostly through taxation.

Once the method of contributing to economic growth was defined as "growth with public spending", private consumption expenditures and investments started through borrowing; public expenditures and investments through taxation. This trend can be clearly seen in the MTP targets.

Although "increasing savings" stands out as the priority goal of the programme, the idea of continuously expanding consolidated budget expenditures and financing those expenditures through taxation is clearly defined in the MTP. On the other hand, when we look at the macroeconomic indicators stated in the MTP, it can be seen that the authors of the programme are envisaging improving the ratio of savings to GDP by lowering the tax revenues and public expenditures (excluding interest payments) to GDP ratio.

¹⁹ Cihan Yüksel and Mehmet Songur, "Kamu Harcamalarının Bileşenleri ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Ampirik Bir Analiz (1980-2010)," *Maliye Dergisi* 161 (2011): 365—380.

Table 9: The Ratio of Public Expenditures (Excluding Interest Payments), Tax Revenues and Savings to GDP (%)

YEARS	Public Expenditures (Excluding Interest Payments)/GDP	Tax Revenues / GDP	Savings/ GDP
2011	21,1	21,9	13,8
2012	22,1	22,4	13,9
2013	22,9	23,4	12,7
2014	22,8	20,2	15,0
2015 (GT)	23,1	20,8	15,6
2016 (P)	23,3	20,8	16,5
2017 (P)	22,5	20,5	17,2
2018 (P)	21,9	20,5	17,8

Source: Table is prepared based on the data provided by the Republic of Turkey Ministry of Finance General Directorate of Budget and Fiscal Control, <http://www.bumko.gov.tr/Eklenti/9691,ortavadeliprogram20162018.pdf?0>

Considering the previous MTP targets, and the fact that Public Expenditures have constantly remained above the target, it seems unlikely that the government will be able to achieve the savings target. Furthermore, envisaging an increase in savings in 3 to 4 years only by lowering the ratio of public expenditures and taxes to GDP is theoretically questionable, and not practically possible according to Table 9.

The figures above show that the growth rate of central budget expenditures and spending made by other public institutions and organizations will exceed both inflation and the growth rate. In that case, we should not expect that savings will steadily increase in the medium term as the expenditures in question are largely financed through taxation.

5. Conclusion and Suggestions

The public sector plays a vital part in Turkey's growth dynamics. The Growth Model has been designed accordingly and a financial plan was made pursuant to this design. This being the case, it is very difficult to raise DI such that it would contribute to savings. On the other hand, it is impossible to monitor and analyse the negative impact of expenditures and public revenues on savings just by looking at Central Government Budget figures. When examining the Medium Term Program, it can be clearly noticed that the spending levels of the Central Government Budget and "Other Public Institutions and Organizations" for the 2014–2015 period are almost equal. Then again, pressure exerted by the above mentioned institutions on DI is non-negligible. General Budget/Central Budget ratio in the aforementioned period is about 56–57 percent. It is envisaged that this ratio will rise to 65 percent by 2018 according to MTP. However, as mentioned above, it would not be very realistic to expect self-regulating organizations like annexed budget administrations and municipalities to remain within the budget limits specified in the MTP, while even the Central Government Budget itself exceeds the limits set by its own resources. Additionally, both government and local administrations, and other public institutions and organizations as well, spend much more than the allocated budget during electoral periods. Given the fact that consec-

utive general elections and snap elections have been held in Turkey in recent years, it seems like Turkey will have difficulty in strictly abiding by the public expenditure targets specified in the MTPs.

However, it can be seen that the government is exerting effort to achieve the tax revenue target by always taking into account the possibility that expenditures may rise. Therefore, public expenditures will need to be financed by an increase in tax levels. According to the difference between target and realization, it appears that the *ex-post* expenditure has exceeded *ex-ante* targets specified in the MTPs and this is the same case for tax revenues.

Another matter is the constant increase in public expenditures and tax revenues despite the fact that the economy fell short of the growth target and the inflation rate remained above the official target. It is known that above-target inflation during periods of high inflation will help achieve the tax revenue target.

Today, the increase in tax revenue is quite a lot higher than both growth and inflation rates. However, it is remarkable that, despite that growth is below target, public expenditure has continued to increase. In view of the fact that growth slowdown means in a sense a decline in income, the state's continuous attempts to collect even more taxes, despite the decrease in individuals' income, is a practical reality that should be pointed out. This statistical data is available from the reports issued by statistical institutions and organizations.

Considering the facts set forth in this study, we can state that Turkey's economic growth is not driven by the "private sector". The public sector receives a larger share of effective demand and generated income, compared to the private sector. This share is getting bigger ever year, and accordingly public expenditure keeps on rising. For that reason, investment and consumption expenditures on the private side are mostly financed through loans. Due to over taxation and stringent regulations, the private sector slowly withdraws from certain industries. This is one the main reasons for the increasing current account deficit. Importing started to seem more reasonable than producing.

Given the fact that a large part of imports consists of raw material, intermediate goods and investment goods, high taxes and non-tariff barriers levied on imported final goods lead to higher costs of living, lower profit and bring negative impacts to bear on markets. Policies implemented to decrease the interest rate; savings gap and current account deficit usually fail or damage other components of economy when they are temporarily ameliorated. Therefore, the existing growth model must be modified – this topic is to be addressed in a forthcoming study. Additionally, considering governments' unwillingness to modify the economic model, it is unquestionable that this issue requires some practical suggestions.

As mentioned above, revenues and expenditures of the public institutions, except Central Government Budget, have been sharply rising since 2007. The fact that the number of independent institutions functioning as regulatory authorities keep increasing; municipalities' undisciplined spending, and the continuous growth of the budget of other annexed budget administrations proves the necessity of drawing up and adopting legal regulations with regard to the aforementioned institutions. By the rights granted to them, these institutions make capital and savings accumulation rather difficult by making cutbacks in markets on the grounds of growing trade volume. Furthermore, on the basis of the "spending is allowed if

there are available resources" principle, the more revenue these institutions bring in, the more they spend. New regulations should be drawn to limit their spending and public sector cuts must be reduced.

A similar framework can be put into practice for Ministries and Institutions included in Central Government Budget. A budget prepared according to target inflation rate, instead of "estimated" needs might be a vigorous start. Regulations should lay down an inflation targeting condition for the Central Government Budget, the number of institutions that are not included in the Central Government Budget should be reduced, and also their budget should be cut. Especially investment and consumption spending made by municipalities should be audited thoroughly and regularly. It is necessary for the Parliament to switch to a more effective position than its former one in terms of public savings. It also appears that the Parliament has not been conducting a tighter audit on the amount, sources, nature and planning of public expenditure.

In conclusion, it does not seem possible to eliminate savings gaps that arise from the continuous expansion of the public sector without modifying or replacing the existing growth model. Regardless of which political party comes into power, it unfortunately looks like the public sector will continue expanding. Increasing the ratio of Tax Revenues and various deductions to GDP; reducing Central Budget and other institutions and organizations spending will only be possible in the short-term by closely monitoring the parliamentary parties and making amendments to laws and regulations on audit and supervision.

The most certain and infallible way to increase the ratio of savings to GDP is to replace the existing growth model that is based on the "financing public expenditure through tax revenue; financing private consumption through borrowing" approach.

References

Alkin, Erdoğan. *İktisat*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2011.

Keynes, John Maynard. *General Theory of Employment, Interest, and Money*. London: Palgrave Macmillan, 1936.

Yereli, Ahmet Burçin, "Tasarruf Politikalarının Oluşumunda Vergi Sisteminin Rolü." *Maliye Yazıları* 55 (1997): 64—87.

Yüksel, Cihan and Songur, Mehmet, "Kamu Harcamalarının Bileşenleri ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Ampirik Bir Analiz (1980-2010)." *Maliye Dergisi* 161 (2011): 365—380.

The Impact of Print Media on Popular Culture: Umberto Eco's *Numero Zero*

Fatma Altınbaş Sarıgül^[*]

Abstract

In the book published by Umberto Eco in 2015 called *Numero Zero* (Number Zero), on the basis of the assumption that the newspapers are able to establish various perceptions to the public in a conscious way, he has examined what kind of interventions some popular newspaper bosses have realized for the purpose of increasing their efficiencies in the business world within the frame of a fiction. According to Eco; popular culture is not in a sudden and unexpected structure (at least from its appearance) as it is in the cultural understanding of the modernism. By also taking the likes and demands of the wide masses it desires to be expanded into consideration, it aims a consensus between the culture producers and the culture consumers. In this way, it provides an easier and faster acceptance of the messages it sends by the masses. However, the motivation of the culture producers has derived from the market economy. The aimed thing is "profit". Popular newspapers inflict, transform and even make up the news in the cause of this profit. Eco operates by which methods the newspapers perform these destructions and reveals their tactics that direct the readers to certain assumptions with the quibbles. He tries to decipher the codes of the common popular perception delivered to the readers. According to Eco, "newspapers teach people how they should think; unfortunately, all we learn is fake and deformed". Popular culture consists of a reference made by the fake that is replacing the truth to itself as mentioned in the simulation theory of Baudrillard, not a reality away from itself.

Keywords: Umberto Eco – popular culture– media – high culture – Number Zero

Kısa Özet

Kültür, modernizmle birlikte homojen yurttaşlar yetiştirmek adına ulusal bir tarih ve bu tarihin biriktirdiği geleneklerin bütünü olarak tasarlanmış, araçsal bir üst yapı kurumu görünümüne bürünmüştür. Modernizmin yerini postmodern döneme bırakmasıyla birlikte homojenliğin olulması, heterojenliğin olulmasıyla yer değiştirmiş ve köklerini geçmişten alan/aldığını iddia eden dayatmacı muhafazakâr kültürel algının yerini de köksüz, tam da şimdiki zamana ait bir popüler kültür almaya başlamıştır. İdeal olana işaret eden modernist "yüksek" kültürün, piyasanın işaretiyle hareket eden postmodernist "popüler" kültürle yer değiştirme süreci, kültür üretici kurumların da değişmesine yol açmıştır. "Yüksek kültür" entelektüeller (Aydınlar) tarafından üretilirken/tüketilirken, popüler kültür entelektüel olmayanlar (halk) tarafından piyasa ekonomisi kuralları çerçevesinde üretilmekte/tüketilmektedir. Bu çerçevede kültür sosyal bir statü göstergesi olmaktan, giderek piyasada talep edilen bir eğlence ve boş zaman geçirme aracına dönüşmüştür.

[*] Fatma Altınbaş Sarıgül, İstanbul Kemerburgaz University, fatos.altinbas@kemerburgaz.edu.tr

Popüler kültürün üretilmesi ve yayılmasında en önemli taşıyıcılardan birisi popüler gazetelerdir. Bu gazeteler okuyucularının zihinlerine çeşitli imajlar, görüşler ve algılar göndermekte ve bu gönderilenler aracılığıyla okuyucuların davranış biçimlerinde çeşitli etkileşimler yaramaktadırlar. Umberto Eco 2015 yılında yayınladığı *Numero Zero (Sıfır Sayı)* kitabında gazetelerin kamuoyuna bilinçli bir şekilde çeşitli algıları yerleştirebildiği varsayımından yola çıkarak, bazı popüler gazete patronlarının iş dünyasındaki etkinliklerini arttırabilmek adına popüler kültüre nasıl müdahaleler gerçekleştirdiklerini bir kurmaca çerçevesine incelemiştir. Eco'ya göre popüler kültür, modernizmin kültür anlayışında olduğu gibi (en azından görünüşte) tepeden inme bir yapıda değildir. Yayılmak istediği geniş kitlelerin beğenilerini ve isteklerini de göz önünde bulundurarak, kültür üreticileri ile kültür tüketicileri arasında bir uzlaşmayı amaçlar. Böylece gönderdiği mesajların kitleler tarafından daha hızlı ve kolay bir şekilde kabullenilmesini sağlar. Oysa popüler kültür üreticilerinin motivasyonu piyasa ekonomisinden türemiştir. Hedeflenen şey kâr'dır. Popüler gazeteler bu kâr uğrunda haberleri çarpıtırlar, dönüştürürler ve hatta uydururlar. Eco, gazetelerin bu tahribatları hangi yöntemlerle yaptıklarını ele alır, okuyucuları dil oyunları ile belli çıkarımlara yönelten taktiklerini açığa çıkarır. Okuyuculara gönderilen popüler ortak algının kodlarını deşifre etmeye çabalar. Eco'ya göre "gazeteler insanlara nasıl düşünmeleri gerektiğini öğret"mektedir; ne yazık ki "bizim öğrendiğimiz her şey sahte ve deforme"dir. Popüler kültür, kendi dışındaki bir gerçekliğe değil, Baudrillard'ın simülasyon kuramında sözünü ettiği üzere, gerçekliği yerinden eden sahtenin kendi kendisine yaptığı bir göndermeden ibarettir.

Anahtar kelimeler: Umberto Eco, popüler kültür, medya, yüksek kültür, *Numero Zero*

"Newspapers teach people how they should think."

Umberto Eco, *Number Zero*, p.84

"All we have learnt was fake and deformed."

Umberto Eco, *Number Zero*, p.146

Introduction

One of the most important bearers in the production and expansion of the popular culture is the popular printed media. These publications send various images, views and perceptions to the minds of the readers and they form various interactions in the behavioral ways of the readers by means of them. The media of today form an order of filters in our understanding regarding the outer world and embroider every datum and information perceived by our mind regarding the outside with various inflictions, directions or error margins. Within this frame, what is mentioned here is that a person sees even itself within the eye of the media. Our identity, appearance and behavioral ways are encouraged to be structured within the frame of the models presented by the media to us (Mills 1974: 440). The main purpose of the written media in the postmodern period has become beyond information. After this moment; the developments or speculations that are eye-catching, seductive and sensational have a news value. Image and voice have got ahead of the content of the news. Transmission of the events has been replaced by impressing the reader. The autonomy provided to the displayer by means of the manipulation of the indicatives in the media has caused to a structure in which the indicatives wander around as independent on the objects (Featherstone 2013: 41). Baudrillard draws the attention to the eternal and charming images and the excessive information consisting of the flood of simulation provided by the media at this exact meaning. He underlines that those that are imaginary and real have been mixed to each other by means of the aesthetic fascination (Baudrillard 1983: 148).

In the book published by Umberto Eco in 2015 named as *Numero Zero (Number Zero)*, on the basis of the assumption that the newspapers are able to establish various perceptions to the public in a conscious way, he has examined what kind of interventions some popular newspaper bosses have realized for the purpose of increasing their efficiencies in the business world within the frame of a fiction. *Number Zero* having been translated into many foreign languages including Turkish within the same year proceeds from a postmodernist viewpoint and deals with the deformation of the concept of "reality" repeatedly on different patterns.¹

The direct impact of the printed media on the current culture and the ability of being able to re-establish or direct it from various angles stem from the properties of the culture. The properties of the culture that gives opportunities for impressing and being impressed acknowledge a power that is superior to the media.

¹ *Number Zero* is the seventh novel of Umberto Eco and his final novel released during his lifetime. It was first published in January 2015; the English translation by Richard Dixon appeared in November 2015. It is a sprightly satire of the tabloid press set in Italy in 1992.

Culture

Anthropologists developed notion of culture in the second half of 19th Century. (Haviland, Prins, Walrath, & McBride 2008: 103) Sir Edward Burnett Taylor, who then made it into a basic concept, gave the first-ever comprehensive definition for culture. Taylor said, "Culture is that complex whole which includes knowledge, beliefs, arts, morals, laws, customs and any other capabilities and habits acquired by a human as a member of society." (Aktan & Tutar 2007)

Although culture is one of the most frequently used concepts today, it is far from a generally accepted definition. In an academic survey conducted by North American anthropologists A. L. Kroeber and Clyde Kluckhohn in 1950s, they found approximately one hundred different definitions for culture. (Haviland, Prins, Walrath, & McBride 2008: 103) Guvenc cites that a total of 164 different 'culture' definitions take place in an anthology compiled by the American anthropologists in the issue of the culture (Güvenç 1972: 95). Williams claims that the concept is one of the most complex two or three words in terms of meaning (Williams 1983: 87). With its widest scope, culture is the appearance of all the humanitarian attitudes that have not been determined by the biology (Çağan 2003: 23). It is everything revealed by the human and that includes human (Uygur 1996: 17). It is how we live nature. (Storey 2015: ix) Culture comprises of abstract views, values and perceptions related to earth that affect human behavior. It is shared by members of a society, then is turned into behaviors understood by the members of that society. Culture affects societies not with biological transfer, but with learning, (Haviland, Prins, Walrath, & McBride 2008: 102). As a result it is a holistic sum consisting of the tools, consumption materials, the constitutions and documents prepared for various social groupings, the ideas and skills peculiar to human, beliefs and morals and in short, completely those "belonging to the human being" (Malinowski 1990: 39). Within this scope; culture is the "own" appearance of the human in each area of the social life and the expression belonging to himself/herself; because, the culture tells the experiences, life practices and the interest areas of the human attained from the past to the current day (Smith 2008: 39). Similarly; Giddens also defines the culture as the total of the values, norms, produced materials, lifestyles, dressing styles, religious ceremonies, family lives and traditions of the individuals forming a society (Giddens 1993: 31). Culture is the measurement of shared views, values and behaviors. It is the joint decider for what a person can do for his/her society and what his/her society can do for that person. Sharing a common culture may allow people to predict how others would act or would react to others' behaviors in certain situations. Culture is ordinary. It is how we make sense of ourselves and the world around us. It is the practice through which people share and contest meanings of ourselves, of each other, and of the world. (Williams 1958)

The most significant aspect of culture is language. Language uses words to represent objects and thoughts. Also language constructs meaning. Meaning is always a social production, a human practice; and because different meanings can be ascribed to the same thing, meaning is always the site and the result of struggle. (Storey 2015: xi)

Culture to cover everything regarding the soul causes it to be affected from the historicalness of the soul. As the soul is a historical thing, namely because it changes according to the time and place, culture is also not a fixed and single concept, but a concept that shows changes within the time and place and extremely open for evolving and interpretation. Culture is a dynamic system which reacts to actions and

deeds happening in or around it. If a factor within a system is changed or an outer factor applies pressure to one, that system will strive to adjust itself according to this change. Culture is an active process. It does not lie dormant in things. Cultures are arenas in which different ways of articulating the world come into and guaranteed in nature, but is always the result of particular ways of representing nature in culture, suggests that the meaning of something never be fixed, final or true, its meaning will only ever be contextual and contingent and, moreover, always open to the changing relations of power.

Culture has been designed as a national history and the totality of the traditions saved by this history for the purpose of bringing up homogenous citizens together with the modernism and disguised itself to the appearance of an instrumental superstructure institution.

Popular Culture

Together with the replacement of modernism with the postmodern period, the acceptance of homogeneity has replaced the acceptance of heterogeneity and the rootless popular culture belonging to exactly the present time has replaced the patronizing conservative cultural perception having/claiming to have their roots from the past. The process of the replacement of the modernist “high” culture pointing to the ideal one with the postmodernist “popular” culture pointing to the sign of the market has caused to the change of the institutions producing culture. While the “high culture” are produced/consumed by the Intellectuals (Intelligentsia), the popular culture is produced/consumed by the non-intellectual ones (public) within the frame of the market economy rules. Within this frame; culture has turned into a tool of entertainment and also a tool for spending free time demanded in the market in time from an indicator of social status.

The concept of popular culture is an image whose ambiguity is high and that could be used in various meanings by different people simultaneously (Kidd 2014: 5). No consensus could be reached as to the meaning of the concept (Güngör 1999: 9). The invention of the term as a mass culture stems from the occurrence of a middle-class mass together with the development of the industrialization, urbanization and an urban industrial worker class (Storey 2015: 16). Together with the conversion of the middle class consisting of the workers into a middle class having higher and wider purchasing power at the end of a certain period of time, an economic and cultural growth has occurred in the middle class. This transformation has given opportunity for the revelation of a commercial culture (Kidd 2014: 6, 7). Wide acceptance of the definition of the popular culture and also the trendy status of it if the saying is true have occurred in the USA and England at the end of 1950s for the first time (Danesi 2012: 5). The term is especially surfaced in the United States in the 1950s, when it had become a widespread social reality, breaking down differential categories of taste and lifestyle and, consequently, uniting the nation in a populist fashion. Pop culture’s emergence as a default form of culture in that era was due, in large part, to postwar affluence and a subsequent baby boom, which gave people in the mass, regardless of class or educational background, considerable buying power, thus propelling them into the unprecedented position of shaping trends in fashion, music and lifestyle through the marketplace. By the end of the decade a full-blown pop culture, promoted by a savvy media-technology-business partnership, had materialized. Since then, it has played a pivotal role in the overall evolution of American society (and every other modern society). (Danesi 2012: 2)

Some researchers like Rowe approach the popular culture as a free time practice and texts (Rowe 1996: 20). According to this understanding; popular culture is seen as a tool helping the sustainment of the existence of a person by lightening it together with the loss of the hope for liberation against commodification covering all the areas of our lives (Oskay 1977-78). It is like an instrument that produces artificial happiness and that is used to get rid of the negative sides of the reality in daily life instead of describing the existent one (Oktay 1997: 23). The practices of the people except for their business lives are related to the searches of them for entertainment, excitement, aesthetics and satisfaction (Cantor & Werthman 1968: 2).

According to Bauman, popular culture has focused on serving or seducing their customers instead of enlightening the masses or making them gain nobility as different from the modernist culture (Bauman 2015: 18). It emphasizes the instant and one-day one, it makes the experiences and properties invalid in majority and it provokes the single-use ideology in a conscious or unconscious way. It is reluctant to the historical and traditional ones in the meaning of respect (Oktay 1997: 28). Therefore; it is a certain reaction to the "high culture" occurring as a result of the accumulation. The hierarchy between the "high culture" and "low culture" has been demolished in the popular culture period. Anequality has been built between the cultures (Bauman 2015: 15).

According to some researchers; the popular culture has revealed not as giving what the public wants both in cultural and political areas, but as a tool for shaping the demands of the public. In this respect; although the defining power seems to be the public or the consumer in the popular culture, actually the real definer is the industry of advertisement. In other words; popular culture is a design that has been inserted into the circulation after its invention by a minority mass. What makes it popular is the economic and ideological power behind it (Erdoğan 1999: 33). Therefore; the popular culture is everything that has been produced for the public by those taking place in the public, out of public and above public (Erdoğan & Alemdar 2005: 110).

Some researchers like Gans are against the idea that the popular culture has easily been imposed to the masses from the top and they assert that they have been shaped by the audience either indirectly or partially. Within this direction; the mass media consists of the estimators trying to discover what the people want or actually what they will accept in majority rather than being a structure that is carrying out impositions to the people (Gans 2014: 13). The popular culture whose borders are drawn with those prevailing, not those respected is related to the daily life and relies upon the daily life information more than other cultures. It is a rhetoric established with the daily life (Sözen 2006: 56).

In addition; both views accept that the popular culture is based on the ways of production, marketing, distribution and consumption of capitalist goods established around the wide labor division and the production of the cultural "things" by means of the technological devices. Another common acceptance is the claim that the popular culture could only be existent by means of the technological reproduction, serial production, television and press (Ercins 2009: 498). The function of the media is very centralized in the production and registration of the popularity. The culture shaped by the media actually takes the real culture as the basis and adds the concepts it desires in the content of this culture. The distinction of "media culture" and "real culture" has raised the thesis that the media re-fictionalize the real culture in various

ways, change it and use it by shaping. In that case; we could assess the popular culture as both a part of the real culture and a kind of it that has been re-shaped and fictionalized (Sözen 1997: 44)

The function of forming a unity by giving meaning to the society in contemporary societies is carried out by the mass media. These media form a society texture by means of the idea, value, beliefs and symbols. This mass is a structure that has been given meaning by the mass media. Popular culture products are the products formed by the mass media tools (Şahin 2005: 165). Searching for the popular culture away from the mass media will be an insufficient and trivial effort (Güneş 2006: 194). Within this scope; mass media has an efficient role in the issues such as who the people are, who they should want to be and how they should be seen by the outside as well as the fact that they have a role of a kind of filter in giving meaning to the outer world (Mills 1974: 440). Due to these reasons; the concept with which culture is in relation at the highest level today is media. This relation shows itself in the presentation of new lives to the people by the media, formation and sustainment of the images of the modern human belonging to the world. The new symbols formed by means of media direct the lives of the people, they form a certain life style and form a new “culture” way as a process that includes the ideas, actions and artifices. Within this frame, the culture formed by the media as a property of itself appears as a daily culture in parallel with the popular culture (Geçer 2013: 28)

Umberto Eco and Popular Culture

According to Umberto Eco²; the two approaches, one of which is sudden and unexpected and the other one of which stems from the inferior and which externalize each other at first sight both share various validity shares. Eco makes the reader feel the following throughout *Number Zero*: Media makes its references to the public not as based on “reality”, but by designing various messages, stories and ideas that

- 2 Umberto Eco is an Italian author who is best known for mystery novels that reflect Eco’s vast knowledge on subjects such as religion, literature, history, politics and philosophy. In addition to writing novels, Umberto has also excessively contributed to the science of semiotics through his studies, research and other academic works. His literary talents have also made him a philosopher, essayist and literary critic from time to time. Born in the small town of Alessandria in northern Italy, Umberto was the only son of an accountant named Giulio. Umberto and his mother, Giovanna fled to a village in the Piedmontese mountainside during World War II to escape the bombings while his father was called upon to serve in the army. Eco initially received a Salesian education and later entered the University of Turin to study law upon his father’s insistence who wanted his son to become a lawyer. However, following his interests, Eco soon switched to studying medieval philosophy and literature. He wrote a thesis on St. Thomas Aquinas and in 1954 earned a doctorate degree in philosophy. During his educational period, Umberto had lost faith in God and left the Roman Catholic Church.
- After graduation, Eco joined a state television channel as an Editor for Cultural Programs where he was able to gain experience and learn a lot about modern culture and journalism. A group of avant-garde artists—painters, musicians, writers -; whom he had befriended at RAI (Gruppo 63) became an important and influential component in Eco’s future writing career.
- In 1956, Eco published his first book, *The Aesthetics of Thomas Aquinas*, which was an extension to his doctorate dissertation. Also in 1956, Eco began his lecturing career at the University of Turin. Next, Eco began working as an editor for a well known publication in Milan named Casa Editrice Bompiani.
- Eco’s work on medieval aesthetics stressed the distinction between theory and practice. About the Middle Ages, he wrote, there was “a geometrically rational schema of what beauty ought to be, and on the other hand the unmediated life of art with its dialectic of forms and intentions”—the two cut off from one another as if by a pane of glass. Eco’s work in literary theory has changed focus over time. Initially, he was one of the pioneers of Reader Response Criticism. Later he moved into the field of Semiotics.
- Eco argued that literary texts are fields of meaning, rather than strings of meaning, that they are understood as open, internally dynamic and psychologically engaged fields. Those works of literature that limit potential understanding to a single, unequivocal line are the least rewarding, while those that are most open, most active between mind and society and line, are the most lively and best. Eco emphasizes the fact that words do not have meanings that are simply lexical, but rather operate in the context of utterance.

make it by “itself”; but, these designs do not have the power to build the popular culture by themselves. These designs should be convenient and close to the tendencies in the minds of the public and the easily acceptable designs for them to be a part of the popular culture or for them to be able to form a popular culture as a result. Therefore; there is the condition that the mentioned production should bear the capacity of touching the interest areas and spiritual tendencies of the people for a hyperreality produced by a newspaper and media institutions to be accepted by the people in wide masses. In other words; according to the study of Eco, popular culture is neither a structure that has been produced by a minority at top, released to the media channels and puts all the humans into a passive status, nor it consists of a structure requested by the mere public themselves. Popular culture occurs in the intersection point of this couple. For this reason; it is a joint structure. Information and notification have become away from the essential purpose in this construction carried out jointly (Soygüder 2003: 180). The purpose of the newspaper is not to tell the truth and ‘direct the readers to the true ones’ as carried out by the modernism (Enlightenment), but to stoop their levels. This is a postmodern approach and gives priority to the demands and needs of the market (Eco 2015: 32). According to Eco, media is wicked (Eco 1986: 151).

Hyperreality

According to Eco; the most important impact of the printed media on the popular culture or the most important contribution of it to the popular culture is the hyperreality. The term of hyperreality was firstly used by Umberto Eco in 1975. In the usage of Eco, hyperreality has precluded the fake real (Perry 1998: 1). In addition; the concept has become famous with Baudrillard and has been finalized. Hyperreality for Baudrillard is also beyond the fake to preclude the real. Fake has precluded the real after that moment.

In the thesis of Umberto Eco; when the art and architecture are mentioned; if the Americans do not own the real of what they would like to attain, “they would certainly produce the fake of it” (Eco 1986: 8) or they would make a “real copy” (Eco 1986: 20). Hyperreality according to him is an American reality and the Americans should be proud of it. “Fake” for Eco is an incredible idea and the power or influence it could have is beyond the estimations. According to him; fake has the capacity of being able to produce the real (Massie 2016).

According to Baudrillard, everything is made according to a determined model in the society after industry. Now, the people do not determine the model by considering the real, but they determine the fictional reality by considering the model presented to themselves. The tools such as handbooks, magazines, television and the efficiency of the advertisements give the people the default models representing the reality in every issue and a sign network consisting of these models determine the idea and behavior world of the people. Popular culture presents the reality in “very attractive ways” by the media channels and reflect the negativities in a way that understanding the real reasons will not be possible.

For this reason; according to Baudrillard, a hyperreality is dominant in the post-industry society. Now, the primary source of our knowledge and understanding regarding the world is not the real, but the signs that have replaced it (Baudrillard 2003: 13). There are no proofs that will concretely reveal the reality and they will never exist (Baudrillard 2015: 15). After this moment; the images are not different from

the reality; furthermore, the images have been in a status that they could produce the feeling of reality again. This situation called as “simulacra” by Baudrillard is a situation “that does not hide the reality, but the absence of the reality” in his saying (Baudrillard 2005: 32). The hyperreality built by the simulacra terminates the discussion whether there is any reality behind, presents itself as a “reality” independent of any reality and makes itself accepted. The difference between the appearance and reality has disappeared and this situation has also removed the difference between high culture and popular (lower) culture being a dilemma peculiar to modernity (Şeylan 2009: 303, 304).

The domination of “hyperreality” is existent from the beginning to the end of the book *Number Zero* published by Eco before his death and the hyperreality here is equal to the concept of hyperreality used by Baudrillard afterwards rather than the concept of hyperreality invented by Eco in 1975.³ In other words, Eco being the producer of the concept has accepted the hyperreality in the way it is expressed in the definitions of Baudrillard following his works on the issue.

The first hyperreality in *Number Zero* of Eco occurs with the start out of a businessman called Commandatore (this name is not the real name of the businessman and here, there is a reference to a fraction of the reality) who was low-respected but had a certain amount of capital with his threat of constructing a defamatory and disgracing printed media about the respected finance and politics world for the purpose of making room for himself in the respected business world, because Commandatore does not have any real intention to form such a newspaper. He just arranges an organization as if there were such an existent newspaper, he employs various journalists for this fake organization, rents an office, but no journalists except for the executive editor are aware of the fact that they are actually working in a fake newspaper.

The use of “Tomorrow” as the name of the newspaper has not had the aim of giving the reality of today, but it has been presented as an indicator to the fact that the newspaper has the aim of forming the reality of tomorrow. The newspaper tries to form its own reality and determines the reality it will always form within the direction of the economic and social benefits of its owner. As cited by Baudrillard, if there is no “reality” and if “this reality” is constantly built, Commandatore tries to invent the reality that is best for his own benefits by means of *Tomorrow*. In other words, he uses the newspaper of *Tomorrow* as a tool for building hyperreality.

The executive editor of the newspaper has not actually been informed of the fact that the newspaper will never be published in reality, but by means of reading the intentions, the executive editor thinks that Commandatore has such a plan and positions himself according to this idea. He wants to write a book on the publication of the newspaper for the purpose of being able to document that the fake newspaper is actually existent and therefore, being able to write to his cv that he has had the job of real executive editorship in such a newspaper, but he hires a shadow writer to write this book on behalf of himself. This situation is the second hyperreality in the book because, the writing of a testimony regarding a non-existent structure is planned and there is an attempt to prove the existence of a thing that is ac-

3 Turkish writer Ahmet Hamdi Tanpınar wrote a novel nearly twenty years ago Eco founded the concept of hyperreality, named, *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* (*Time Regulation Institute*) about the inner workings of the fictional, Time Regulation Institute, a government office that polices all the clocks in Turkey to ensure they are set to western time, in 1954, before his death in 1962. (Tanpınar 1961)

tually not existent. No worker in the newspaper or Commandatore will try to reveal this lie due to their own benefits. And this is the third hyperreality in the fiction of Eco.

The fourth hyperreality in *Number Zero* is the plan that the publication purpose of the fake newspaper to be published will be defined and announced in extremely idealist and supreme way. In this way, the presentation of the non-existent things as if they were reality will be continued. Consequently; the “real” purpose of the publication of the newspaper will disappear and various hyperrealities will replace it: none of them is the series of hyperrealities produced in a way that they will make reference to one another and none of which are based on any reality.

The fifth hyperreality in the *Number Zero* is an argument suggesting that famous Italian dictator Mussolini did not die the way it was written in history books, but he actually created the perception of him having died for the public by building a simulation around himself. According to this argument, Mussolini was not lynched to death on the soils of Italy, he had a double and this double was the one who received the short end of the stick. This argument also suggests the involvement of the Allied Powers. The Allied Powers’ fear of secret agreements and correspondences between the governments becoming public knowledge in case Mussolini was apprehended by partisans lead to the secret services of the Allied Powers taking no actions despite them being fully aware of the truth. This argument shows the autopsy report of Mussolini as proof. This report states that Mussolini’s face was heavily damaged due to a firearm, which caused a complex lesion and made his face unrecognizable. This made it possible for the holders of this argument to state that the corpse of Mussolini was a fallacy. The same report states that there was no ulcer inside Mussolini’s stomach. However he was an ulcer patient. The autopsy found no traces of syphilis, but according to the aforementioned argument, he had a severe case of syphilis. German clinician Georg Zachariae, who attended to Mussolini in Salo, diagnosed him with low blood tension, anemia, liver fattening, stomach cramps, bad intestines and acute constipation. Astonishingly, the autopsy stated otherwise; his liver, his bile ducts, his kidney as well as his suprarenal glands and his urinary tract were all fine and normal.

According to the thesis suggesting that it was Mussolini’s double who was killed, Mussolini went to Argentina after these events and lived there. This means that the news of Mussolini’s death both in media and on notices given by the state were a hyperreality and nothing more than a hoax. Accordingly, Eco built an interlocking hyperreality and showed that the argument of those suggesting the aforementioned hyperreality creates another hyperreality in and of itself. Eco does not state this directly but shows it to his readers openly. Eco here refrained from making another move and averted a third possible hyperreality and left this for his readers to interpret.

Result

By means of this structure Eco has established, he tries to put forth that the missions such as “freedom for information”, “right for knowing the truth” and “revelation of the truth” used by the printed media to legalize their own existence are actually fictions; because, the printed media uses these ethical suggestions as a shield in the fiction of Eco and actually they permanently transmit fictionalized information

to the society in a way that they will protect the benefits of their own financiers completely. Eco asserts that each claim supported by the newspaper is born from a cause that precedes itself, but these causes are never based on any "reality" even if the past is examined for a long time and the actual motivation is the personal benefits. He claims that the great interest of the newspaper in the "reality" and their missions of "revealing the truth" are actually not different from the effort of trying to produce fake "realities" for the purpose of ensuring their personal benefits and trying to make the masses adopt this.

If the claim of Eco had consisted of only these expressions, we would need to accept him as a thinker accepting a designer minority as the only producer of the popular culture. However; Eco does not stop here, takes one more step and reveals that the printed media is only one of the basic two reasons in the formation of the popular culture and he positions the other reason as a public mass having tendencies peculiar to themselves.

In this respect, it is not functional for the newspapers to make news that are related to only those benefits for the purpose of defending the benefits of their owners; because, the people have various interest areas and several topics about which the people like reading. In the publication of a newspaper, by neglecting these interest areas of the people and the topics they love means that the newspaper will not find any reader, the newspapers should firstly reach a structure that will be read by the masses for them to be able to form a perception within the direction of the benefits of its owners. In this way; the popular culture in Eco is away from being a process only designed from the top and dominated to the lower levels and it covers a wider base. However, the steering wheel is still in the hands of the designer minority.

In *Number Zero*; Eco reveals the tricks the newspapers use when they could not find any news to publish, their methods of whitewashing some events, the false news they invent, lexing the news out of their shapes within the frame of the principle of *schadenfreude* (being happy from the sorrows of others), forming files beforehand about their potential enemies with whom they are possible to encounter one day and using them as a threat, with what ways they try to defame the target people or institutions, how they make hidden regional discriminations, in what ways they give "value" to some insignificant news by means of the force methods by putting them under a headline and the tactics they use to drag their readers towards a certain direction from his own view.

The necessity of transforming the message desired by the newspaper to be given into the shapes that will catch the attention of the reader for the purpose of being able to present them to the reader in the package they want lies under all these efforts. According to Eco, the popular culture does not have any sudden and unexpected structure as it is in the culture understanding of modernism (at least from the appearance). By also taking the likes and demands of the wide masses it desires to be expanded into consideration, it aims a consensus between the culture producers and the culture consumers. In this way, it provides an easier and faster acceptance of the messages it sends by the masses. However, the motivation of the culture producers has derived from the market economy. The aimed thing is "profit". Popular newspapers inflict, transform and even make up the news in the cause of this profit. Eco handles by which methods the newspapers perform these destructions and reveals their tactics that direct the readers to certain assumptions with the quibbles. He tries to decipher the codes of the common popular perception delivered to the readers. According to Eco, "newspapers teach people how they should

think; unfortunately, all we learn is fake and deformed". Popular culture consists of a reference made by the fake that is replacing the truth to itself as mentioned in the simulation theory of Baudrillard, not a reality away from itself. While doing them all, they have to apply to the interests, weaknesses of the widest consumer masses, what they would like to hear and read, those great exaggerations and sensations for the purpose of drawing the attention and they make references continuously to the popular culture.

In this way; a wide culture which includes messages being easygoing, pleasurable, not tiring the mind of the people and easily understandable, which includes gossip, exaggeration and vulvar language and which is directly adapted to the daily life regarding what they want to happen in "reality"; not what is going on in "reality"; because media reaches wider masses when it transmits the things their owners would like to give for profit expectations by means of this language, public and media become the partners producing the popular culture together in cooperation.

References

- Aktan, C. C., & Tutar, H. (2007). Bir Sosyal Sermaye Olarak Kültür. *Pazarlama ve İletişim Kültürü Dergisi* .
- Baudrillard, J. (1983). *Simulations*. New York: Semiotext(e).
- Baudrillard, J. (2003). The Global and the Universal. In V. Grace, H. Worth, & L. Simmons (Eds.), *Baudrillard West of the Dateline*. Palmerstone: Dunmore Press.
- Baudrillard, J. (2005). *The Intelligence of Evil or the Lucidity Pact*. New York: Berg.
- Baudrillard, J. (2015). *Şeytana Satılan Ruh*. (O. Adanır, Trans.) Ankara: Doğu-Batı.
- Bauman, Z. (2015). *Akışkan Modern Toplumda Kültür*. (İ. Çapcıoğlu, & F. Ömek, Trans.) İstanbul: Atıf.
- Cantor, N. F., & Werthman, M. S. (1968). *The History of Popular Culture to 1815*. New York: Macmillian.
- Çağan, K. (2003). *Popüler Kültür ve Sanat*. Ankara: Altinküre.
- Danesi, M. (2012). *Popular Culture*. New York: Rowman & Littlefield.
- Eco, U. (1986). *Travels in Hyperreality*. San Diego: Harcourt Brace & Company.
- Eco, U. (2015). *Sıfır Noktası*. (E. Y. Cendey, Trans.) İstanbul: Doğan.
- Ercins, G. (2009). Türkiye'de Popüler Kültür Görünümleri ve Gençliğe Yansımaları. In VI. *Ulusal Sosyoloji Kongresi, Ekim 2009, "Toplumsal Dönüşümler ve Sosyolojik Yaklaşımlar"*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi.
- Erdoğan, İ. (1999). Popüler Kültür: Kültür Alanında Egemenlik ve Mücadele. In N. Güngör (Ed.), *Popüler Kültür ve İktidar*. Ankara: Vadi.
- Erdoğan, İ., & Alemdar, K. (2005). *Popüler Kültür ve İletişim*. Ankara: Erk.
- Featherstone, M. (2013). *Postmodernizm ve Tüketim Kültürü*. (M. Küçük, Trans.) İstanbul: Ayrıntı.

- Gans, H. J. (2014). *Popüler Kültür ve Yüksek Kültür*. (E. O. İncirlioğlu, Trans.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Geçer, E. (2013). *Medya ve Popüler Kültür*. İstanbul: Okur Kitablığı.
- Giddens, A. (1993). *Sociology*. Cambridge: Polity Press.
- Güneş, S. (2006). *Enformasyon Toplumunun Putları*. Ankara: Hece.
- Güngör, N. (1999). Giriş, Popüler Kültür Çıkmazı. In N. Güngör (Ed.), *Popüler Kültür ve İktidar*. Ankara: Vadi.
- Güvenç, B. (1972). *İnsan ve Kültür*. Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği.
- Haviland, W. A., Prins, H. E., Walrath, D., & McBride, B. (2008). *Kültürel Antropoloji*. (İ. D. Sarioğlu, Trans.) İstanbul: Kaknüs.
- Kidd, D. (2014). *Pop Culture Freaks Identity, Mass Media, and Society*. Philadelphia: Westview Press.
- Malinowski, B. (1990). *İnsan ve Kültür: Bir Bilimsel Kültür Kuramı ve Öbür Denemeler*. Ankara: Verso.
- Massie, A. (2016, February 23). From Semiotics to Pop Culture, Nothing Escaped the Curiosity of Umberto Eco. *The Telegraph*.
- Mills, W. C. (1974). *İktidar Seçkinleri*. (Ü. Oskay, Trans.) Ankara: Bilgi.
- Oktay, A. (1997). *Türkiye'de Popüler Kültür*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Oskay, Ü. (1977-78). Popüler Kültürün Toplumsal Ortamı ve İdeolojik İşlevleri Üzerine. *SBF BYYO Yıllık*.
- Perry, N. (1998). *Hyperreality and Global Culture*. London: Routledge.
- Rowe, D. (1996). *Popüler Kültürler*. (M. Küçük, Ed.) İstanbul: Ayrıntı.
- Smith, P. (2008). *Cultural Theory: An Introduction*. Oxford: Blackwell.
- Soygüder, Ş. (2003). *Eyvah Paparazzi*. İstanbul: Om.
- Sözen, E. (1997). *Medyatik Hafıza*. İstanbul: Timaş.
- Sözen, E. (2006). Popüler Kültür Retoriği: Sahiplik İçinde Yokluk, Rağbette Olma ve Sağduyu Bilgisi. *Doğu-Batı* (15).
- Storey, J. (2015). *Inventing Popular Culture*. Oxford: Blackwell.
- Şahin, M. C. (2005). Türkiye'de Gençliğin Toplumsal Kimliği ve Popüler Tüketim Kültürü. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25 (2).
- Şeylan, G. (2009). *Postmodernizm*. Ankara: İmge.
- Tanpınar, A. H. (1961) *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*. İstanbul: Remzi.

Uygur, N. (1996). *Kültür Kuramı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Williams, R. (1958). Culture Is Ordinary. In N. McKenzie (Ed.), *Conviction* (pp. 74-92). London: MacGibbon & Kee.

Williams, R. (1983). *Keywords: A Vocabulary of Culture and Society*. London: Fontana.

Kant ve Prusya’da Dini Sansür

Kaan H. Ökten^[*]

Kısa Özet

Bu makalede Alman filozof Immanuel Kant’ın 1790’lı yıllarda Prusya devletinin diyanet ve sansür politikaları dolayısıyla yaşadığı sorunların hikâyesi orijinal belge ve kaynaklardan hareketle ortaya konulmuştur. Tüm siyasi, kültürel ve düşünsel engellere rağmen Aydınlanma projesini *a priori* ilkelere dayanarak sürdürmeye gayret eden Kant’ın bu dönemde karşılaştığı sorunlar aynı zamanda Aydınlanma projesinin de semptomatik bir özeti görünümündedir.

Anahtar Kelimeler: Immanuel Kant, Prusya, Sansür, Din, Diyanet, Aydınlanma.

Abstract

The 1790’s were a period of political and religious troubles for German philosopher Immanuel Kant. The Prussian government issued a series of policy documents on religious affairs and censorship which ultimately proved to have a negative effect on Kant’s publications and lectures. This article traces back the history of the conflict between Kant and the Prussian state by relying solely on original primary sources and documents. Kant’s critical and post-critical phase has been dedicated to provide *a priori* principles for securing the Enlightenment project against political, cultural, and philosophical criticism. Therefore Kant’s conflict with the Prussian state represents also a symptomatic summary of the Enlightenment project.

Keywords: Immanuel Kant, Prussia, Censorship, Religion, Religious Affairs, Enlightenment.

Immanuel Kant Göttingen Üniversitesi’nde teoloji profesörü olan dostu Stäudlin’e 4 Mayıs 1793 tarihinde bir mektup gönderdi. Bu mektupla birlikte kısa süre önce yayımladığı *Salt Akılın Sınırları Dâhilinde Din*¹ başlıklı kitabını da dostuna armağan ederek söz konusu kitabın kendi düşünce sistemi içindeki yeri ve yayın sürecini bu mektupta anlattı. Mektubun tam çevirisi şöyle:²

Königsberg, 4 Mayıs 1793.

Sizin bana 9 Kasım 1791’de göndermiş olduğunuz mektubunuza ve ona eşlik eden *Hıristiyan Dini Sisteminin Eleştirisine İlişkin Düşünceler* başlıklı kitabınızı armağan etmenize bu kadar geç cevap vermeme dikkatsizlik veya minnetsizlik olarak görmeyiniz lütfen. Maksudım cevap verirken sizinkine mukabil bir armağanı da sunabilmeyi ama araya giren bazı çalışmalar yüzünden gecikmiş oldu. – Saf felsefe alanının işlenmesiyle ilgili bana düşen görev bakımından uzunca bir süredir tasarladığım plan üç ödevin çözülmesine varmış oldu: 1. Ne bilebilirim? (Metafizik), 2. Ne yapmalıyım? (Ahlak), 3. Ne umut

[*] Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Felsefe Bölümü, kaan.okten@msgsu.edu.tr

1 Immanuel Kant, *Die Religion innerhalb der Grenzen der bloßen Vernunft* (Hamburg: Meiner, 2003). Türkçe çevirisi: Immanuel Kant, *Saf Akıl Sınırları Dahilinde Din*, çev. Suat Başar Çağlan (Konya: Literatürk Yayınevi, 2012). Bu çeviride “bloß” sözcüğünün “saf” olarak çevirilmiş olmasını isabetli bulmuyorum zira Kant’ın felsefesinde “rein” (saf) ile “bloß” (salt) terimleri arasında oldukça büyük bir fark var. Ayrıca Kant’ın bu kitabının İngilizceden çevirilmiş olması, hangi İngilizce çevirinin temel alındığının ise belirtilmemesi ciddi bir sorun olarak değerlendirilmelidir.

2 Immanuel Kant, *Kant’s gesammelte Schriften, Band XI, Zweite Abteilung, Briefwechsel, Band II, 1789-1794* (Berlin / Leipzig: Vereinigung wissenschaftlicher Verleger, 1922), 429-430.

edebilirim? (Din). Buna son olarak dördüncüsü de eklenecektir: İnsan nedir? (Antropoloji; bu konuda 20 senedir her yıl ders açıyorum zaten). Ekteki *Salt Aklın Sınırları Dâhilinde Din* başlıklı eserimle planımın üçüncü ödevini tamamlamaya çalıştım. Bu çalışmamda bir yandan Hıristiyan dinine büyük bir ciddiyet ve saygıyla yaklaştım, diğer yandan da münasip bir serbestiyet içinde hiçbir şeyi örtüp gizlememek ilkesini kendime düstür edindim. Amacım Hıristiyan dininin en saf pratik akılla olası birleşmesini idrak edip ortaya koymak olmuştur. Bir Kitab-ı Mukaddes teoloğu aklın karşısına yine akıldan başka bir şeyi koyamaz. Ve teologlar tarafından suçlanmak istemiyorsa (ki son zamanlarda özgürlüğün kamusal kullanımındaki genel sınırlamalardan doğan kriz yüzünden bundan epeyce endişe ederim) o zaman faydasız bulduğu akli nedenleri yine başka akli nedenlere müracaat ederek etkisiz hale getirmelidir: Saray atmosferindeki bulutların yıldırımlarını onların üzerine düşürerek değil. Önsözde sayfa XIX'da yer alan kendi görüşüm de böyledir. Bir Kitab-ı Mukaddes teoloğunun eğitimini ikmal edebilmesi için şunu öneriyorum: Felsefenin bütün iddialarının bir sistemi içinde (örneğin eldeki kitapta olduğu üzere) onun aleyhine ortaya koyduğu sanılan şeyleri yine akli nedenler temeli üzerinde ölçüp tartarak gelecekteki bütün itirazlara karşı silahlanmış olmalıdır. – Önsözün epeyce meşakkatli olması size garip gelebilir. Bunun sebebi şudur: Bu eserin bütünü dört bölüm halinde *Berliner Monatsschrift*'te yayımlanacaktı. Bunun için ilgili sansür komisyonunun oluru alınacaktı. Birinci bölüm için (başlığı *İnsan Doğasındaki Radikal Kötülük Üzerine* idi) bu mümkün oldu. Felsefe alanındaki sansürcü Sayın Hillmer bunu kendi alanına uygun bulup kabul etti. Fakat ikinci bölümün bahtı bu kadar açık olmadı. Zira Sayın Hillmer bu bölümün Kitab-ı Mukaddes teolojisine dair olduğuna hükmetti (bilmediğim bir sebepten dolayı birinci bölümün bu alana dâhil olmadığını düşünmüştü hâlbuki) ve bu sebeple Kitab-ı Mukaddes alanındaki sansürcü Sayın Hermes'le görüş alışverişinde bulundu. O da doğal olarak bunun kendi uzmanlık ve karar verme alanına dâhil olduğuna hükmetti (zira salt din adamı olan birinin kudreti gasp etmeye çalışmaması görülmüş bir şey midir?) ve basım izni vermedi. – İşte buradaki önsözde, bir sansür komisyonu denetlemekle yükümlü olduğu bir eserin hangi alana ait olduğu konusunda tereddüte düşerse, yazarın onların [komisyonların] kendi aralarında anlaşmalarını beklemekle görevli olmadığını, fakat yerel üniversitenin bu konudaki görüşünü alması gerektiğini göstermeye çalıştım. Zira her bir fakülte kendi sorumluluk alanıyla yükümlü olduğu ve başka bir alana dair iddialarını kendinde sakladığı için bu hukuki anlaşmazlık konusunda sadece bir akademik senato kati şeklinde karar verebilecektir. – İşte bütün hukuk yollarını yerine getirmek maksadıyla bu eseri değerlendirmeleri için onu önce teoloji fakültesine takdim ettim ve Kitab-ı Mukaddes teolojisi alanına dâhil olma iddiasında mı olduğunu yahut felsefe alanına dâhil olduğu için sansür görevinin kendilerinde olmadığına hükmederek bu görevi iade mi etmeleri gerektiğini sordum kendilerine. Görevi iade ettikleri takdirde de bunun felsefe alanına dâhil olduğunu söylemiş olacaktı.³

Değerli efendim, bu süreci sizinle paylaştım çünkü eğer ileride bununla ilgili kamuoyu önünde bir tartışma çıkacak olursa kendi davranışımın hukuka uygunluğu konusunda sizin de takdirlerinizi almak istedim. – En içten saygılarımla ve daima

Saygıdeğer Sizlerin

İtaatkâr Hizmetkârı

I. Kant.

3 Neticede ilgili fakülte bu başvuruyu iade ederek Kant'ın amacını gerçekleştirmiştir.

Bu mektuptan yaklaşık bir buçuk yıl sonra Prusya Kralı II. Friedrich Wilhelm, Kant'a bir emir gönderdi. Kant bu kraliyet emrini iki yerde nakletmişti: Birincisi kendi mektupları içinde (640'ıncı mektup), ikincisi de bazı yerleri biraz farklı olmak üzere *Fakülteler Çatışması* kitabının önsözünde bulunmaktadır ki bu makalenin sonunda söz konusu versiyonun da çevirisine yer vereceğim. Bu emrin tam çevirisi şöyle:⁴

Kral Friedrich Wilhelm vs.

Tebaamıza vs.

Zat-ı şahanelerimiz, bir süreden beri felsefenizi Kitab-ı Mukaddes ile Hıristiyanlığın bazı ana ve temel öğretilerini tahrif, tahkir ve lekelemek için suistimal ettiğinizi, özellikle de bunu 'Salt Aklın Sınırları Dâhilinde Din' başlıklı kitabınız ve dahi diğer küçük makalelerinizde yaptığınızı büyük bir hoşnutsuzlukla izlemektedir. Biz ise hakkınızda daha hayırlı şeyler düşündük. Çünkü gençliğin öğretmeni olarak sahiplendiğiniz vazifeye karşı ne kadar sorumsuzca davrandığınızı ve gayet iyi bildiğiniz üzere devlet reisi olarak üstlenmiş olduğumuz gayelere aykırı hareket ettiğinizi siz de bizzat idrak etmek lüzumundasınız.

Sizden en kısa zaman zarfında en itinalı şekilde sorumluluk üstlenmenizi rica ediyoruz. En yüksek gazabımızdan sakınarak gelecekte sizden bu gibi kusurlar işlememenizi, bilakis şeref ve yeteneklerinizi vazifenize uygun halde olmak üzere, devlet reisi olarak gayelerimizin şimdikinden daha çok gerçekleşmesi için sarf etmenizi bekliyoruz. Bu konudaki inadınıza devam ettiğiniz takdirde nahoş tasarruflarımızla karşı karşıya kalmanız kaçınılmaz olacaktır.

Emirleri Üzerine:

Woellner

Königsberg'deki

Prof. Kant'a

Tarih: 1 Ekim 94

Kant'ın mektubu ile bir yıl sonraki kraliyet emrinin hikâyesi neydi? Neler olmuştu? Bu emrin ardında iki kral ve uzun bir sansür hikâyesi yatmaktaydı. Ayrıca mesele Kant'ın son döneminde ele aldığı felsefi konularla ilgiliydi. Bu aynı zamanda Aydınlanma felsefesi, eleştiri ve diyanet işleri meselelerinin de bir yansımasıydı.⁵

⁴ Kant, *Kant's gesammelte Schriften, Band XI, Zweite Abteilung, Briefwechsel, Band II, 1789-1794, 525-526.*

⁵ Kant'ın Prusya'daki sansür uygulamalarından dolayı yaşadığı sorunların ayrıntılı anlatı ve çözümlenmeleri için şu kaynaklara bkz.: Emil Fromm, "Zur Vorgeschichte der Königlichen Kabinetsordre an Kant vom 1. Oktober 1794," *Kant-Studien*, 3 (1899), 142-147; Wilhelm Dilthey, "Der Streit Kants mit der Zensur über das Recht freier Religionsforschung," *Wilhelm Diltheys gesammelte Schriften, IV. Band: Die Jugendgeschichte Hegels und andere Abhandlungen zur Geschichte des Deutschen Idealismus* (Leipzig / Berlin: Verlag von B. G. Teubner, 1921), 285-309 (ilk yayımı: *Archiv für Geschichte der Philosophie*, 3 (1890), 418-459); Karl Vorländer, "Einleitung des Herausgebers," *Die Religion innerhalb der Grenzen der bloßen Vernunft*, Immanuel Kant (Leipzig: Meiner, 1922), IX-XCII; Theodore M. Greene, "The Historical Context and Religious Significance of Kant's Religion," *Religion Within the Limits of Reason Alone* içinde, Immanuel Kant, çev. Theodore M. Greene ve Hoyt H. Hudson (New York: Harper Torchbooks, 1960), IX-LXXCIII; Steven Lestition, "Kant and the End of the Enlightenment in Prussia," *The Journal of Modern History*, 65:1 (Mart 1993), 57-112; George di Giovanni, "Translator's Introduction to Religion Within the Boundaries of Mere Reason (1793)," *Religion and Rational Theology* içinde, Immanuel Kant (yaz.), çev. Allen W. Wood ve George di Giovanni (Cambridge: Cambridge University Press, 1996), 41-54; Bettina Stangneth, "Kants schädliche Schriften. Eine Einleitung," *Die Religion innerhalb der Grenzen der bloßen Vernunft*, Immanuel Kant, (Hamburg: Meiner, 2003), IX-LXXV; Ian Hunter, "Kant's Religion and Prussian Religious Policy," *Modern Intellectual History*, 2:1 (2005), 1-17.

Kant felsefi çalışmalarının son döneminde yani 1786 ile 1798 yılları arasında yayımladığı çalışmalarında üç konu üzerine eğilmişti. Bunlardan ilki insan davranış ve edimlerinde aklın sergilediği form çokluluğunu açıklamaya yönelikti. İkincisi aklın özgür ve otonom kullanımını tehdit eden kişisel ve siyasal unsurların kaynaklarını çözümlenmeye amaçlıyordu. Üçüncü olarak da kendi eleştirel felsefesinin pratik dünyada nasıl yer almakta olduğunu göstermeye çalışıyordu. Başka bir deyişle aklın teorik kullanımı ile aklın pratik kullanımını temellendirip dengelemeye ve bunları estetik tahayyülle destekleyip ihata etmeye gayret ediyordu.⁶

1786 ile 1798 yılları arasında Kant kendi eleştirel felsefesini pratik ve ahlak felsefesine, hukuka, siyasete ve tarihe uygulamaya koyulmuştu. Bunu aslında Aydınlanma projesini sağlam *a priori* temeller üzerine bina etme ve onu olumsuz eleştirilerden kurtarma çabası olarak da değerlendirmek mümkündür. Bu bağlamda Kant hem son dönem eserlerinde ve hem de bu dönemde verdiği derslerde antropolojik bir bakış açısı içinde “teknik, araçsal ve durumsal pragmatik ve norm yönelimli davranış”⁷ formları üzerinde çalışıyordu. Kategorik imperatif benzeri formalizmleri geliştirmesinin sebebi bir *a priori* bilimsellik içinde toplumsal ve insani durum ve davranışları Aydınlanma düşüncesi üzerinde temellendirebilmektir. Bir başka deyişle Kant on sekizinci yüzyılın sonlarında Prusya’da görülen Aydınlanma karşıtı siyasal ve felsefi gelişmeleri kendi felsefi sistemi içinde alt etmeye ve Aydınlanma projesini yeniden ve bu kez geri döndürülemez şekilde inşa etme amacını güdüyordu. Kant’ın bu dönemde kaleme aldığı eserleri (*Was heißt: sich im Denken orientieren* [1786], *Kritik der praktischen Vernunft* [1788], *Kritik der Urteilskraft* [1790], *Über das Mißlingen aller philosophischen Versuche in der Theodicee* [1791], *Die Religion innerhalb der Grenzen der bloßen Vernunft* [1793], *Das Ende aller Dinge* [1794], *Zum ewigen Frieden* [1795], *Die Metaphysik der Sitten* [1797], *Der Streit der Fakultäten* [1798] ile *Anthropologie in pragmatischer Hinsicht* [1798]) bu bakış açısından değerlendirmek onları doğru bir şekilde anlamının anahtarı olacaktır. Bu itibarla özellikle *Yargı Gücünün Eleştirisi*’nin bütün bu gelişmelerde anahtar bir rol oynadığının altını çizmekte yarar vardır.⁸

Öte yandan, tarihsel olarak bütün bu siyasal ve cezai gelişmelerin altında Prusya Kralı II. Friedrich’in 11 Mayıs 1749’da kitap, dergi ve gazetelere uygulanacak sansür tedbirleri hakkında yayımladığı emirname yayıyordu. Başlığı şöyleydi: “Kraliyet Sınırları İçinde Yayımlanan Kitap ve Yazılar ve Ayrıca Ülke Dışında Basılıp Burada Dağıtılan Fena Kitaplar İçin Yeniden Tesis Edilen Sansür Emirnamesi”⁹

“Sansür Emirnamesi” olarak da anılan bu belgeyle birlikte Prusya’da daha önceleri uygulanmakta olan ama II. Friedrich (Büyük Friedrich) zamanında askıya alınan sansür yeniden tesis edilmiş oldu. Din ve ahlaka aykırı skandal niteliğindeki kitaplara karşı sansür uygulanacağını hükme bağlayan bu emirnameyle bütün kitap, dergi ve gazetelerin yayımı izne tabi hale geldi. Bir sansür komisyonu oluşturuldu ve üyeleri dört ayrı alandan sorumlu hale getirildi: Hukuk alanına Buchholz, tarih alanına Pelloutier, felsefe alanına Elsner ve teoloji alanına Suesmilch bakacaktı.

6 Lestition, “Kant and the End of the Enlightenment in Prussia,” 74.

7 Lestition, *a.g.e.*, 90.

8 Bu konuda ayrıntılı ve ışık tutucu önemli bir çalışma için bkz.: Adina Davidovich, “How to Read Religion within the Limits of Reason Alone,” *Kant-Studien*, 85:1 (1994), 1-14.

9 “No. LVIII. Edict, wegen der wieder hergestellten *Censur*, derer in Königlichen Landen heraus kommenden Bücher und Schriften, wie auch wegen des *Debts* ärgerlicher Bücher, so ausserhalb Landes verlegt werden, *de dato* Berlin den 11ten May, 1749,” *Corpus Constitutionum Marchicarum, Continuatio IV* (Berlin / Halle: 1755), Sütun 149-152.

Söz konusu emirname bütün yayınların sansür iznine tabi olmasını hükme bağlasa da dört alanla ilgili yayınları bu uygulamanın dışında tutmuştu. Bunlardan ilki Prusya Bilimler Akademisi yayınları idi. İkincisi üniversite yayınlarıydı. Bu yayınlar doğrudan üniversitelerin ilgili fakültelerinin kontrol ve iznine tabi olacaktı. Üçüncüsü imparatorluğun genelini ilgilendiren resmi ve kamusal yayınlardı. Bunlar Prusya Dışişleri Bakanlığı tarafından takip ve kontrol edilecekti. Dördüncüsü ise kiliselerde ibadet sırasında kullanılan bazı ilahi ve şarkıların yayınıydı. Bunlar da yerel kamu görevlilerinin kontrolü altında olacaktı.

İşte söz konusu dört alan dışındaki her türlü yayın 1749 tarihli bu emirname gereğince sansür komisyonunun denetimine tabi olacaktı. Sansür komisyonunun olurluğunu almadan yayın yapan matbaa, yayınevi ve yazarlara 100 İmparatorluk Thaler'i para cezası uygulanması hükme bağlanmıştı. Ayrıca "skandal" niteliğindeki yurt dışı menşeli kitapların ithalat ve dağıtımını yapanlar da her bir yayın için 10 İmparatorluk Thaler'i para cezasına tabi olacaklardı.

Bu emirnamenin yayımlanmasından yaklaşık iki yıl sonra 10 Mart 1751'de bir yönerge yayımlanarak sansür komisyonu üyesi Elsner'in ölümü üzerine boşalan göreve Joachimstal Lisesi müdürü Dr. Heinius atanmış ve felsefe eserlerinin sansür, denetim ve izin işlerinden kendisinin sorumlu olacağı ilan edilmiştir.¹⁰

Aynı yıl 28 Eylül 1751'de bir başka yönerge yayımlanmış ve bazı matbaa ve yayınevlerinin 1749 tarihli sansür emirnamesinin amir hükümlerine riayet etmeyerek onları çiğnedikleri halde bir defaya mahsus olmak üzere tahakkuk eden para cezalarının affedileceği hükme bağlanmıştı. Zira matbaa ve yayınevleri söz konusu sansür emirnamesinden haberdar olmadıklarını beyan etmişlerdi. Bu yönergeyle Maliye Bakanı Uhden'e söz konusu emirnameden yeteri miktarda çoğaltıp dağıtmak suretiyle kimsenin bu mevzuattan haberdar olmadıkları mazeretinin önünün alınması görevi verilmişti. Bundan böyle Uhden'in olanca sertlikle ("mit aller Schärfe") konuya müdahale etmesi istenmişti. Ayrıca tıp ve iktisat alanlarıyla ilgili de birer sansür görevlisinin tayin edileceği bu yönergeyle duyurulmuştu.¹¹

Sansür emirnamesi bu şekilde düzene sokulduktan sonra Prusya'da titizlikle uygulanmaya başlandı. Ancak 7 Ekim 1758 tarihinde Büyük Friedrich Halle Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne yönelik bir emir yayımlattı. Buna göre kamusal meselelerde, özellikle de imparatorluk anayasası ve savaş konularında bazı yayınların yapıldığı, oysa bu alanlarda yayın yapmanın üniversitelerin görevi olmadığı ikazında bulunulmuştu. Bu konularda yayın yapabilmek için Prusya Krallığı Dışişleri Bakanlığının onayının şart olduğu hatırlatılmıştı. Bu emre uymayan üniversite ve yazarların soruşturmaya tabi tutulacağı ve cezalandırılacakları hükme bağlanmıştı.¹²

¹⁰ "No. 24. Rescript an den Rectorem des Joachimstälischen Gymnasii den Doctor Heinius, daß ihm die Censur derer Philosophischen Wercke aufgetragen worden. de dato Berlin, den 10ten Martii, 1751," *Novum Corpus Constitutionem Prussico-Brandenburgensium Praecipue Marchicarum*, c. 1 (Berlin: 1751), Sütun 55-56.

¹¹ "No. 84. Rescript an den Geheimten Rath und General-Fiscal Uhden, betreffend die Contravention einiger Buchdrucker, wider das Edict vom 11ten Maji 1749. wegen der Bücher-Censur. de dato Berlin, den 28ten Sept. 1751," *Novum Corpus Constitutionem Prussico-Brandenburgensium Praecipue Marchicarum*, c. 1 (Berlin: 1751), Sütun 157-158.

¹² "No. XLII. Befehl an die Juristen-Facultaet zu Halle, keine in die Publiquen Sachen und teutschen Reichs-Verfassungen; auch Krieges-Troublen, einschlagende Schriften drucken zu lassen, oder darinn Responsa zu verfassen, bevor nicht solche an das Departement der auswärtigen Affairen zur Censur eingesandt worden sind. De dato Berlin, den 7ten Octob. 1758," *Novum Corpus Constitutionem Prussico-Brandenburgensium Praecipue Marchicarum*, c. 2 (Berlin: 1758), Sütun 311-312.

Bundan birkaç ay sonra 12 Mart 1759'da bir yönerge daha yayımlanmış ve Berlin'de basılan tarih kitaplarının sansür işleriyle bundan böyle Kahle'nin sorumlu olacağı duyurulmuştu. Ayrıca sansür komisyonunun incelediği forma başına yayınevlerinden 2 Groschen (kuruş) harç tahakkuk ettirileceği hükme bağlanmıştır.¹³

Sansür uygulamaları uzunca bir süre devam etti. Ancak hükümleri tam bir etkililikle yerine getirilemedi. Aradan 23 yıl geçtikten sonra yeni bir düzenlemeye ihtiyaç duyuldu. Kral, Almanya tarihinin en uzun tahtta kalan hükümdarlarından biri olan II. Friedrich'ti halen. 1 Haziran 1772 tarihinden II. Friedrich'in özel emriyle oldukça uzun bir yönerge yayımlandı.¹⁴ Bu belgede 1749 tarihli emirname hatırlatılıyor ve onun yayımlanışından bu güne kadar geçen süre zarfında sansür komisyonunun bazı kadrolarında azalmalar olduğu, öte yandan emirnamenin pek çok amir hükmünün uygulanmadığı vurgulanıyordu. Bu yüzden de yeni kurallara gerek duyulmuştu. Öncelikle sansür komisyonu üyeleri yeniden düzenlendi. Buna göre tarih alanına Kahle, hukuk alanına Steck, teoloji alanına Teller ve felsefe alanına da Sulzer bakacaktı. Bu komisyon bundan böyle "kitap sansür komisyonu" olarak görev yapacaktı. Yayımlanacak bütün kitaplar için önce bu komisyondan izin almak zorunluydu. Ancak Prusya Kraliyet Akademisi'nin yayınları bu kuraldan muaf tutulacaktı. Söz konusu yönergeye göre kamusal konuları ilgilendiren yayınlar hariç olmak üzere üniversitelerin yapacağı bütün diğer yayınlar ilgili fakültelerin sansür ve denetimine tabi olacaktı. İllerde valilikler, ilçelerde ise kaymakamlıklar sansür işlerinin uygulanması konusunda yetkili olacaktı. Öte yandan aynı yönergeyle tıp alanındaki bütün yayınlar "tıp üst kurulu" tarafından sansür ve denetime tabi tutulacaktı. Üniversitelerin bu konudaki yayınları tıp fakültelerinin denetiminde olacaktı. Tıp kurulunun yapacağı yayınlar bu düzenlemenin dışında tutulacaktı. Kitapların yanı sıra gazete ve dergiler de sansür ve denetime tabi olacaktı. Daha önceki uygulamalarda olduğu gibi yayınevlerinden yine forma başına 2 Groschen harç alınacaktı. Yönergenin sonunda da ise bir dikkat çekici şöyle ibare yer alıyordu: "Ancak yukarıda talimatı verilen sansürden en inayetli amacımız hakikatin yerli yerinde ve ciddi biçimde araştırılmasını engellemek asla değildir; yapmak istediğimiz dinin genel ilkelerine ve toplum ile ahlak düzenine aykırı olan araştırmaların önünü almaktır."¹⁵

Bundan üç sene sonra 4 Aralık 1775'te II. Friedrich'in emriyle bir yönerge daha yayımlandı. Bu yönergede yurt içindeki yayınevlerinin ülke dışında bastırdıkları kitaplarla ilgili sansür sürecinin nasıl işleyeceği düzenlendi. Söz konusu yönergenin çıkış noktası, dönemin en ünlü yayıncılarından Nicolai'nin şikâyeti olmuştu. Onun yayımlamakta olduğu *Allgemeine Deutsche Bibliothek* isimli süreli yayın daha önceleri yurt içinde basıldığı halde sansür uygulamalarına dâhil olmamak için Prusya dışında basılmaya başlanmıştı. Ancak durum böyle olduğu halde sansür komisyonunun engeline takılmıştı. Kral II. Friedrich bu yönergeyle yurt dışında basılan yayınların sansür komisyonunun denetimine tabi olmamasına karar vermişti. Bu tür yayınların denetimi ilgili devletin sansür işlerinden sorumlu birimlerince yürütülmeliydi.¹⁶

13 "No. XVI. Circular-Ordre an die Buchführer in Berlin, wegen der Censur derer historischen Schriften, welche in Berlin gedruckt werden. Berlin, den 12. Mart. 1759;" *Novum Corpus Constitutionem Prussico-Brandenburgensium Praecipue Marchicarum*, c. 2 (Berlin: 1759), Sütun 351-352.

14 "No. XXXV. Circulare an alle Regierungen und Justitz-Collegia exclusive Schlesien und Pommern, betreffend die Censur der herauskommenden Bücher und Schriften. De Dato Berlin, den 1. Junii 1772;" *Novum Corpus Constitutionem Prussico-Brandenburgensium Praecipue Marchicarum*, c. 5 (Berlin: 1772), Sütun 175-180.

15 Madde X: "Ist bey dieser vorgeschriebenen Censur Unsere allergnädigste Absicht jedoch dahin keinesweges gerichtet, eine anständige und ernsthafte Untersuchung der Wahrheit zu verhindern, sondern nur vornemlich demjenigen zu steuern, was den allgemeinen Grundsätzen der Religion und sowohl Moralischer als Bürgerlicher Ordnung entgegen ist."

16 "No. LVI. Rescript an den Geheimen Rath und General-Fiscal von Anieres, die Censur der von den hiesigen Buchhändlern verlegten aber ausserhalb Landes gedruckten Bücher betreffend. De Dato Berlin, den 4. December 1775;" *Novum Corpus Constitutionem Prussico-Brandenburgensium Praecipue Marchicarum*, c. 5 E (Berlin: 1775), Sütun 365-366.

Prusya Kralı II. Friedrich 17 Ağustos 1786'da vefat etti. Büyük Friedrich olarak da anılan bu Prusya hükümdarı 1740'ta tahta çıkmış ve toplam 46 yıl hükümdarlık yapmıştı. Onun ölümünün ardından yeğeni II. Friedrich Wilhelm Prusya kralı oldu. II. Friedrich Wilhem'in dünya ve siyaset görüşü amcası II. Friedrich'in aydınlanmacı ve ilerici görüşlerinden oldukça farklıydı. II. Friedrich Wilhem dönemi Prusya tarihinde muhafazakâr bir dine geri dönüş dönemi olarak da adlandırılmıştı. Kendisinin din işleri anlayışı amcasından farklıydı ve bazı ezoterik oluşumların etkisi altındaydı. Tahta çıktıktan iki sene sonra 9 Temmuz 1788 tarihinde yeni bir Diyanet Fermanı'nı ("Religions-Verfassung") yayımladı.¹⁷

Buna göre Prusya'da Protestan Hıristiyanlık asli doğruluk ve saflığına geri döndürülmeliydi. İnançsızlık ve yanlış inanç engellenmeliydi. Hıristiyanlığın temel değerlerinin bozulmasının önüne geçilmeliydi. Hıristiyanlık içindeki üç ana mezhep olduğu gibi korunmalıydı: Reforme Protestanlık, Luthercilik ve Roma Katoliklik. Diğer dini gruplara tolerans gösterilecekti. Ancak onların kendi görüşlerini yaymaları yasak olacaktı. Bunlar Yahudilik, Herrenhütercilik, Monistler ile Brüdergemeinde idi. Bunların dışındaki dini grup ve inanışlar yasak olacaktı. Herhangi bir dini gruba mensup kazandırmaya çalışmaya yönelik ihtida (prozelitizm) faaliyetleri yasak olacaktı. Özellikle Katolik misyonerlere ve Cizvitlere bu konuda izin verilmeyecekti. Reforme ve Lutherci kilisenin eski ritüel ve litürjileri değiştirilmeyecekti. Yeni ritüeller uydurmak yasak olacaktı. Protestan kilise sınırsız özgürlükler yeri olmayacaktı. Socianlık, Deizm ve Natüralizm yanlış şeyler olarak görülecekti. Aynı yanlışlık Aydınlanma için de geçerliydi. Kitab-ı Mukaddes küçük düşürülemez ve inkâr edilemezdi. Halkın başkaları tarafından kandırılmasına izin verilmeyecekti. Protestan din adamı ve âlimlerinin yanlış görüşler öğretmeleri yasaktı. Din adamlarının kendi kafalarına göre yorum yapmalarına izin verilmeyecekti. Din adamı ve âlim kadrolarına atamalar inanç konusundaki sağlamlıkları ölçülerek yapılacaktı. Vicdansız ve kötü kalpli insandan asla iyi bir tebaa olamazdı. Ruhban sınıfını aşığılamaya kimse nin hakkı yoktu. Ayrıca Protestan ruhbanın çocukları askerlik görevinden muaf tutulacaktı.

Bu Diyanet Fermanı'ndan birkaç ay sonra 19 Aralık 1788'de yeni bir sansür emirnamesi daha yayımlandı. Kant'ın sansür birimleriyle sorunlar yaşamasına temel olacak mevzuat da işte bu emirnameydi.¹⁸ Bu emirnameye göre başıboş bir basın ve yayın düzeni devlet, din ve ahlak bakımından zararlı addediliyordu. Bu yüzden her türlü neşriyat sansüre tabi olacaktı. Amaç hakikat araştırmalarını sınırlamak değil din, devlet, ahlak ve kamusal düzeni korumaktı. Bunu sağlamak bakımından teoloji ve felsefe yayınlarını denetleyecek bir üst kurul ("Oberkonsistorium") tesis edilecek, hukuk yayınlarını yüksek mahkeme denetleyecek, tıbbi ve cerrahi konulara özel bir kurul bakacak ("Collegia Medico-Chirurgica"), kamu meseleleri hakkındaki yayınları ilgili bakanlıklar denetleyecek, süreli yayınlar ile öykü ve romanlara üniversiteler bakacak, gazeteler ise ilgili bakanlık tarafından denetlenecekti. Basın ve yayın konusunun denetlenmesine iki istisna getirilmişti: Prusya Bilimler Akademisi yayınları ile kamu meseleleriyle ilgili olanlar hariç üniversite yayınları sansür uygulamasından muaf tutulacaktı. Ancak sansür işiyle ilgilenen devlet daireleri basım yayım işlerini yavaşlatmamalıydı. Bu konuda basın ve yayın kuruluşlarının idari şikâyet haklı saklıydı. Yazarlar basım izni alındıktan sonra bile yazdıklarından sorumlu tutulacaklardı. Daha sonra tespit edilecek ay-

17 "No. XLIX. *Circulare an alle Inspectoren der Churmark, nebst Edict vom 9. Jul. die Religions-Verfassung in den Preußischen Staaten betreffend. De Dato Berlin, den 25. Jul. 1788," Novum Corpus Constitutionem Prussico-Brandenburgensium Praecipue Marchicarum, c. 8 (Berlin: 1788), Sütun 2175-2184.*

18 "No. XCV. *Erneuertes Censur-Edict für die Preußischen Staaten. Nebst Begleitungs-Rescript an das Cammer-Gericht, vom 25. December. De Dato Berlin, den 19. December 1788," Novum Corpus Constitutionem Prussico-Brandenburgensium Praecipue Marchicarum, c. 8 (Berlin: 1788), Sütun 2339-2350.*

kırılıklardan da hesap sorulacaklardı. Öte yandan kişilik haklarının zedelenmesi durumunda da sansür yapılabilecekti. Sansür mevzuatına uygun olmayan yayınlara 5 ila 50 İmparatorluk Thaler'ı para cezacı tahakkuk ettirilecekti. Mükerrer durumlarda hapis cezası ile basım hakkı iptali söz konusu olacaktı. Sansür birimleri inceleyecekleri yayınlara için forma başına 2 Groschen harç alacaklardı. Öte yandan Prusya dışında eser bastırıp akabinde bunları ülke içine sokmak suretiyle sansürden kaçınmaya çalışmak da suç olup ceza hükmü altında olacaktı.

Bu emirnameden yaklaşık dört yıl sonra 5 Mart 1792'de yerel mahkemelere bir talimatname hazırlanmış ve buna göre 19 Aralık 1788 tarihli sansür emirnamesinin aynen uygulanması gerektiği hatırlatılmıştı. Din, devlet, ahlak, kamusal düzen ve kişilik onurunun korunması bakımından söz konusu emirnamenin elzem olduğu vurgulanmıştı. Oradaki bütün cezaların aynen uygulanması gerektiği yeniden ifade edilmişti.¹⁹

Bu talimatnameden iki yıl sonra da 26 Nisan 1794 tarihinde yerel mahkemelere hitaben yeni bir talimatname daha ilan edilmiş ve basın yayın alanındaki sansür uygulamalarına yeniden dikkat çekilmişti. Buna göre bir süredir dinin temellerine yönelik saldırılar yayınlandığı, dinin küçük düşürülüp kuşkulu hale getirildiğine dikkat çekilmişti. Sivil huzur ve düzenin ancak pratik dinle mümkün olduğunu, bu tür yayınlarınsa buna ters olduğunun altı çizilmişti. Ayrıca devlet düzeni aleyhine de yayınların yapıldığı, bunların hoş görülmemesi gerektiği vurgulanmıştı. Bu sebeple 19 Aralık 1788 tarihli sansür emirnamesi yeniden hatırlatılmıştı. Bu bağlamda sansür uygulamasını aşabilmek için basım işlerini Prusya dışında yürütüp eserlerin oradan yurt içine sokulduğu tespit edilmiş olup bunun acilen engellenmesi için gereken tedbirlerin alınması talimatı verilmişti. Bu tür işlemlerden hem yayınevleri hem de yazarlar ayrı ayrı sorumlu tutulacaktı.²⁰

30 Mart 1794 tarihinde Prusya Kralı II. Friedrich Wilhelm sansür kurulu başkanı Woellner'e bir mektup yazmış ve şu açık talimatı vermişti: "Frankfurt'taki Steinbart görevinden uzaklaştırılmalıdır. Königsberg'deki Hasse ana neologlardan biridir. Ayrıca Kant'ın zararlı yazılarına da devam etmesi mümkün değildir. [...] Bütün bu yanlış gidişata mutlak anlamda karşı çıkılmalıdır, aksi takdirde sizinle yeniden dost olmamız mümkün olmayacaktır."²¹

Fransa ile yürütülen savaş sebebiyle sansür ve diyanet işleri kralın gündeminden bir süredir düşmüş gibi görünüyordu. Ancak 1794 yılına gelindiğinde savaş geride kalmış ve söz konusu mevzular yine gündemdeki yerini almaya başlamıştı. Bu itibarla krala doğrudan bağlı çalışan sansür komisyonunun (*Immediat-Examinations-Kommission*) bu konularda gösterdiği müsamaha, özellikle de Woellner'in toleranslı tutumu değişmek zorundaydı. Kralın şahsi mektubu bu amaca hizmet etmekteydi. Bunun üzerine söz konusu komisyonun 2 Nisan 1794 tarihli oturumunda kraldan gelen bu talimat mektubu okunmuş ve burada ismi geçen kişiler hakkında işlem yapılmasına karar verilmişti. Komisyon kararı doğrultusunda 15 Nisan 1794'te Johann Gottfried Hasse'ye Protestan teolojisini akli kavramlara dayandırma girişimi olan neoloji çalışmalarını durdurması yönünde bir talimat gönderildi. Hasse bu talimata hemen uydu ve özür diledi.²²

19 "No. XVIII. Rescript an das Cammergericht, die Censur der Druckschriften betreffend. *De Dato* Berlin, den 5. März 1792," *Novum Corpus Constitutionem Prussico-Brandenburgensium Praecipue Marchicarum*, c. 9 (Berlin: 1792), Sütun 871-874.

20 "No. XLII. Rescript an das Cammergericht, wegen der Mißbräuche, die bey der Censur zu deren Vereitelung überhand genommen. *De Dato* Berlin, den 26. April 1794," *Novum Corpus Constitutionem Prussico-Brandenburgensium Praecipue Marchicarum*, c. 9 (Berlin: 1794), Sütun 2147-2152.

21 Emil Fromm, "Zur Vorgeschichte der Königlichen Kabinettsordr an Kant vom 1. Oktober 1794," 144.

22 Fromm, *a.g.e.*, 146.

Sıra Kant'a gelmişti. Aslında Kant bu gelişmelerden önceden haberdar olmuştu. Çünkü Johann Erich Biester'e 18 Mayıs 1794 tarihinde yazdığı mektupta şöyle diyordu:²³

Saygıdeğer dostum, acele içindeyim! Sizin ve benim yayıncılık faaliyetlerim durdurulmadan önce makalemi size yetiştiriyorum, söz verdiğim gibi. Eğer böyle bir fena durum gerçekleşmişse felsefe dergisinde yayımlanmak üzere makalemi Jena'daki Sayın Profesör ve Diaconus Erhard Schmidt'e ulaştırmanızı rica ederim. – Bana ilettiğiniz haber için teşekkür ederim. Eminim ki her zaman ciddiyetle ve yasaya uygun şekilde davrandım ben. Bu yüzden de bu tuhaf işlere sakince yaklaşıyorum. Eğer yeni kanunlar benim temel ilkelerime ters şeyler emrediyorsa onları harfiyen uygulamak zorunda olacağım. Ama ben de bu tümüyle yasaklayıcı temel ilkeleri şimdiye kadar olduğu gibi (ki bundan hiç pişman değilim) aleniyete taşıyıp dillendireceğim. – Hayat kısa, özellikle de 70 yaşından sonrası daha da kısa. Kalan vaktimi tasasızca tamamlayabilmek için dünyada kendime bir köşe bulabilirim sanırım. – Eğer bir sır değilse ve bizim buralara daha geç veya çarpıtılmış olarak gelecek ve beni ilgilendirecek bir haber varsa ve bunu benimle paylaşmak isterseniz bundan memnun olurum.

Burada sebat ederek,

Sizin

I. Kant

Königsberg

18 Mayıs

1794

Not: Bu makalenin bir yerinde dizgiciye bir talimat yazdım, asistanımın dikkatsizliği yüzünden metne dâhil edilmiş bir dipnotu doğru yerine yerleştirmesi için. – Kendisinin buna dikkat etmesi için uyarmanızı rica ederim.

Bu süreç içinde Kant'ın Braunschweig yakınlarındaki Helmstedt Üniversitesi'ne geçme planı olduğu görülmektedir. Oradaki dostu Schulze'nin aracı olmasıyla gündeme gelen bu geçiş planı Dük Karl Wilhelm Ferdinand'ın siyasi dengeleri gözetmesi yüzünden sonuçlanamamış ve 28 Haziran 1794 tarihli mektubu ile işlemlere devam edilmemesi talimatı vermişti. Aynı yılın yaz aylarında Königsberg'de okuyan bazı üniversite öğrencileri birtakım yürüyüş ve eylemlerde buldukları için haklarında işlem başlatılmış, Königsberg'de devlet ve kilise aleyhine bir havanın hâkim olduğu korkusu yayılmaya başlamıştı. Bunun üzerine 30 Eylül tarihinde Woellner bir talimatname hazırlayarak öğrencileri cezalandırmıştı. Ertesi gün, yani 1 Ekim 1794 tarihinde de Kant'a yönelik emri kaleme alıp tebliğ edecekti. Bu emir doğrudan Kral II. Friedrich Wilhelm'in talimatı doğrultusunda oluşturulmuştu.²⁴

İşte Kant'ın 4 Mayıs 1793 tarihinde Stäudlin'e gönderdiği mektup ile 1 Ekim 1794 tarihli kraliyet emri arasında geçen süreç ve bunun hikâyesi bu şekilde gerçekleşmişti. Kant bu kraliyet emrine II. Friedrich Wilhelm

²³ Kant, *Kant's gesammelte Schriften, Band XI, Zweite Abteilung, Briefwechsel, Band II, 1789-1794*, 500-501.

²⁴ Fromm, *a.g.e.*, 146.

1797 yılında ölene kadar sadık kalacak. Bu emre neden kralın ölümüne kadar sadık kalmak durumunda olduğunu ise II. Friedrich Wilhelm'in ölümünden bir yıl sonra yayımladığı *Fakülteler Çatışması* kitabının önsözünde ayrıntılı olarak ortaya koymuştu.

Konunun önemine binaen söz konusu önsözün tam çevirisine yer vermek isabetli olacaktır. Bu aynı zamanda bu makale için bir sonuç görevini de görecektir.²⁵

Önsöz

Buradaki sayfaların yayımlanmasını aydınlanmış, insan ruhunun zincirlerini kıran, söz konusu düşünce özgürlüğü sayesinde itaati daha ziyade rızaya dayandırabilen uygun bir hükümet sağlayabilmiştir. Bu vesileyle yazar olarak ben de hadiselerdeki bu değişimin kısa bir hikâyesini anlatma özgürlüğünün sorumluluğunu üstlenmek istedim.

Kral II. Friedrich Wilhelm cesur, akli başında, insanları seven ve bazı duygu dalgalanmalarından sarfi nazar edecek olursak gerçekten de mükemmel bir efendi idi. Beni şahsen de tanıyordu. Zaman zaman hakkımda iyi şeyler söylemeyi lütfediyordu. Ama kendisi daha sonraları diyanet işleri bakanlığına yükseltilmiş olan ve hakkaniyetle bakacak olursak bir din adamının [Woellner'ı kastediyor, khö] sadece kendi iç inançlarına dayalı mutlaka iyi niyetli sebeplerinden doğan yönlendirmesiyle 1788 yılında bir *diyanet fermanı* yayımlamıştı. Bundan kısa bir süre sonra da genel olarak yayıncılığı epeyce sınırlandıran ve diyanet fermanını daha da keskin hale getiren bir sansür emirnamesi ilan etmişti. Şunu inkâr etmek mümkün değil: Bu patlamanın öncesinde burada bazı reformların zorunluluğunu akla getiren bazı emareler de yok değildi. Ama bu kamu hizmetindeki müstakbel halk öğretmenlerini akademik eğitimden geçirip sessizce ilerleyen yolu yardımıyla yapılmalıydı: Çünkü bunlar birer genç din adamı olarak vaazlarını öyle bir üsluba kavuşturmalıydılar ki espriden anlayanlar için *bu tür* öğretmenler eliyle dinden dönmek mümkün olmayacaktı.

Diyanet fermanının hem yurt içi hem de yurt dışı yazarlar üzerinde ciddi bir etkisi olmuştu. Bu arada benim 'Salt Aklın Sınırları Dâhilinde Din'^[*] başlıklı denemem de çıkmıştı. Herhangi bir hileye başvuruyorum suçlamasıyla karşılaşmayayım diye bütün eserlerime kendi adıma yazdırmayı ihmal etmediğim için bunu burada da böyle yaptım ve neticede 1794 yılında aşağıdaki kraliyet emriyle karşılaştım. İlginçtir ki ben bunun varlığından sadece en yakın arkadaş çevremi haberdar etmekle yetindim ve üstelik bu kraliyet emri bugüne kadar resmi olarak ilan da edilmemişti:

'Friedrich Wilhelm, Tanrının İnayetiyle Prusya Kralı vs. vs.

Öncelikle lütfkâr selamlarımızı sunarız. Saygıdeğer ve pek âlim, sevgili tebaamız! Zatı şahanelerimiz, bir süreden beri felsefenizi Kitab-ı Mukaddes ile Hıristiyanlığın bazı ana ve temel öğretilerini tahrif, tahkir ve lekelemek için suistimal ettiğinizi, özellikle de bunu 'Salt Aklın Sınırları Dâhilinde Din' başlıklı kitabınız ve dahi diğer küçük makalelerinizde yaptığınızı büyük bir hoşnutsuzlukla izlemektedir. Biz

²⁵ Kant, "Der Streit der Facultäten in drey Abschnitten," *Theorie-Werkausgabe: Werke in zwölf Bänden, Band XI: Schriften zur Anthropologie, Geschichtsphilosophie, Politik und Pädagogik 1*, ed. Wilhelm Weischedel (Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1968), s. 267-274.

^[*] Bu başlığı kasten böyle vermişim. Çünkü söz konusu denemenin dini salt akıldan hareketle (vahyi ele almadan) *tesis edilmiş* olarak yorumlanmasını istememişim. Zira böyle bir şey fazlaca küstahlık demek olurdu. Çünkü dinin öğretilerini doğaüst güçlerden ilham alan adamlardan kaynaklandığı pekâlâ mümkün olabilirdi. Dolayısıyla bu başlığı vererek vahyedilmiş olduğuna inanılan bu dinin metnine yani Kitab-ı Mukaddes'e bakarak salt akıl tarafından bilmeye konu olabilecek şeylerin burada bir ilişkiler bütünü içinde verilmesinin mümkün olduğu gösterilmeye çalışılmıştır.

ise hakkınızda daha iyi şeyler düşündük. Çünkü gençliğin öğretmeni olarak sahiplendiğiniz vazifeye karşı ne kadar sorumsuzca davrandığınızı ve gayet iyi bildiğiniz üzere devlet reisi olarak üstlenmiş olduğumuz gayelere aykırı hareket ettiğinizi siz de bizzat idrak etmek lüzumundasınız.

Sizden en kısa zaman zarfında en itinalı şekilde sorumluluk üstlenmenizi rica ediyoruz. En yüksek gazabımızdan sakınarak sizden gelecekte bu gibi kusurlar işlememenizi, bilakis şeref ve yeteneklerinizi vazifenize uygun halde olmak üzere, devlet reisi olarak gayelerimizin şimdikinden daha çok gerçekleşmesi için sarf etmenizi bekliyoruz. Bu konudaki inadinıza devam ettiğiniz takdirde nahoş tasarruflarımızla *sizin* karşı karşıya kalmanız kaçınılmaz olacaktır.

Size karşı lütufkâr merhametimizle,

Berlin, 1 Ekim 1794.

Majesteleri kralın en lütufkâr özel emriyle.

Wöllner.

Müstesna olarak: Saygıdeğer ve pek âlim profesörümüz ve sevgili tebaamız Kant'a

Königsberg

Prusya'da.

Tebliğ tarihi: 12 Ekim 1794.'

Bunun üzerine de ben bir kul olarak aşağıdaki cevabı kendilerine arz ettim:

'En lütufkâr vs. vs.

Majesteleri kralın bu sene 1 Ekim tarihinde irade buyurulan ve ayın 12'sinde bendenize tebliğ edilen emirleri en itaatkâr biçimde uyulmak üzere bana şu vazifeleri yüklemektedir: *Birincisi* 'felsefemi Kitab-ı Mukaddes ile Hıristiyanlığın bazı ana ve temel öğretilerini tahrif, tahkir ve lekelemek için suiistimal ettiğimi, özellikle de bunu 'Salt Aklın Sınırları Dâhilinde Din' başlıklı kitabımda ve dahi diğer küçük makalelerimde yaptığımı, böylelikle gençliğin öğretmeni olarak sahiplendiğiniz vazifeye karşı sorumsuzca davrandığımı ve gayet iyi bildiğim devlet reisi olarak üstlenmiş oldukları gayelere aykırı hareket ettiğim suçunu işlemem yüzünden en itinalı şekilde sorumluluk üstlenmem' rica edilmektedir. *İkincisi* ise 'gelecekte bu gibi *hiçbir* kusur işlememem' istenmektedir. – Her iki konuda da Majesteleri Krala aşağıdaki açıklamaları kendisinin en itaatkâr kulu olarak ayaklarının altına sermiş olmaktan kendilerini mahrum etmek istemem:

Birincisi konusunda yani aleyhime ortaya konulan suçlama konusunda en itinalı sorumluluğum şu şekilde olacaktır:

Gençliğin öğretmeni olarak yani anladığım kadarıyla benim akademik derslerim esnasında asla Kitab-ı Mukaddes ile Hıristiyanlık hakkında değerlendirmelerde bulunmadım. Zaten bulunmam da mümkün değildi çünkü bu konulara yakın olduğu düşünülebilecek olan ve temel aldığım *Baumgarten*'in ders kitapları bunu kanıtlamaktadır. Zira bu kitaplarda Kitab-ı Mukaddes ile

Hıristiyanlık konusunda tek bir başlık yer almamakta ve konu salt felsefe olduğu için bunun yer alması da mümkün olmamaktadır. Öte yandan mevcut bir bilimin sınırlarını aştığım veya sınırları birbirine karıştırdığım iddiası bu konuda daima uyarılarda bulunan ve ona dikkat çeken biri olarak bana en az isabet edecek bir iddiadır.

Öte yandan bir *halk öğretmeni* olarak da eserlerimde, özellikle de 'Salt Akıl Sınırları Dâhilinde vs.' başlıklı kitabımda kendimin de bildiği *devlet reisi olarak* üstlenilmiş olan en yüce gayelerle çeliştirdiğim yani kamusal *devlet dinine* aykırı davrandığım da vaki değildir. Bu şuradan da anlaşılmaktadır ki söz konusu kitap bu iş için zaten uygun değildir, bilakis halk için anlaşılması güç ve kapalı bir kitap olmaktadır. Bu kitap fakülte âlimleri arasında bir münazaradır ki bu halkın hiç dikkatini çekmemektedir. Ancak tam da bu sebeple bu konularda bilgi ve vicdanlarına göre kamusal olarak yargılarda bulunmak fakültelerin kendi serbestisi içinde yer almaktadır. Sadece bu tür münazaraların devlet reisince kamusal sunuş için uygun addedilenleri bu işle görevli halk öğretmenlerini (okul ve kiliselerde) bağlayacaktır. Çünkü onlar da kendi dini inançlarını *kendileri* uydurmamışlar bilakis sadece aynı yoldan yani bu konuda yetkin olan fakültelerin (teoloji ve felsefe) denetim ve düzeltmesinden sonra görüş birliğine varmışlardır. Bu yüzden de ülke yönetimi buna sadece izin vermekle kalmamalı, kamusal ülkesel din için uygun düşebilecek her şeyi onların eserleri aracılığıyla hükümetin bilgilerine sunmalarını talep edebilmelidir.

Adı geçen kitap Hıristiyanlığın herhangi bir *kıymet takdirini* içermediği için onu *menfi olarak takdir etme* kusuruna da sahip olmamıştır: Çünkü bu kitapta sadece doğal dinin takdiri söz konusudur. Olsa olsa dinin bazı saf akıl öğretilerinin tasdik edilmesi amacıyla Kitab-ı Mukaddes'ten birtakım yerlerin alıntılanmış olması yüzünden böyle bir yanlış anlama ortaya çıkmış olabilir. Örneğin müteveffa *Michaelis* de felsefi ahlak çalışmasında aynı yolu izlemiş ve bu suretle felsefeye Kitab-ı Mukaddes'ten bir şey katmadığı gibi Kitab-ı Mukaddes'e de felsefi bir şey çıkarmamış olduğunu zaten açıklamıştı. Yapmaya çalıştığı şeyin ise kendi akli önermelerinin diğer kişilerin (belki şair ve hatiplerin) yargılarıyla gerçekten veya varsayılan örtüşmelerine başvurarak onları aydınlatıp onaylamak niyetinde olduğunu söylemişti. – Bu esnada eğer akıl sanki kendisinin tek başına yeterli olduğunu, vahiy öğretisinin ise fuzuli olduğunu söylüyormuş gibi görünüyorsa da (nesnel olarak anladığımızda bu durum sahiden de Hıristiyanlığın menfi olarak takdir edilmesi gibi anlaşılabilir) aslında bu, onun vahiy öğretisini takdir ediyor olmağından başka bir şey değildir: Teorik imkânı bakımından değil de yapılması gerekenleri emrettikleri bakımından, eğer inanç öğretilerindeki *evrensellik, birlik ve zorunluluk* sadece ondan neşet ediyorsa ki bunlar haddizatında bir dinin özünü teşkil etmektedir. Yani bunlar ahlaki-pratik olanda (yapmamız gerekenleri söylüyor olanda) yer almaktadır. Öte yandan tarihi kanıtlara dayanan nedenlerden hareket ettiğimize inandığımızdaysa (çünkü bunlarda bir *gerek olmaklık* söz konusu değildir) vahiy rastlantısal bir inanç öğretisi haline gelecek ve dolayısıyla dinin özünü teşkil etmeyecektir. Ama bu yine de onun gereksiz ve fuzuli olduğu anlamına gelmez. Zira o, saf akıl inancı *teorisindeki* inkâr edilemez eksikliği, örneğin kötülüğün kaynağı, kötülükten iyiliğe geçiş, insanın iyi durumda olduğundan emin oluşu gibi sorularda bir tamamlayıcı görevi görmektedir. Aklımızın bir ihtiyacını tatmin ettiği için de zamanın şartları ve kişiler farklı olsa da bu konuda az ya da çok katkıda bulunuyor olmaktadır.

Öte yandan Hıristiyanlıktaki Kitab-ı Mukaddes inancı öğretisine yönelik büyük bir hürmet içinde olduğumu yukarıda adı geçen kitabımda Kitab-ı Mukaddes'in mevcut en iyi kutsal kitap olduğunu ve ruhumuzu sahiden de iyileştiren ülkesel bir din için gelecekte de yararlı olduğunu kanıtlamıştım. Bu yüzden de kitabımda kamusal dinin talim ve terbiyesini temellendirme ve muhafaza etme rehberi olduğu için onu methetmiştim. Dolayısıyla ona karşı itiraz veya kuşku doğurabilecek olan ve okullarda veya kiliselerde yahut halka yönelik eserlerde (çünkü böyle bir şeye fakültelerde izin verilmelidir) birtakım teorik sırlar içeren görüşleri hiç de tevazu göstermeden eleştirdim ve saçma olduklarını ilan ettim. Ama bu bile Hıristiyanlığa yönelik en üst hürmet göstergesi değildir henüz. Çünkü burada onun en saf ahlaki akıl inancıyla tam bir uyum içinde olduğunu göstermek suretiyle Hıristiyanlık hakkında en iyi ve devamlı bir methiye sunmuş oldum. Zira hem geçmişte hem de muhtemeldir ki gelecekte pek çok kere aslından şaşırmış ve şaşacak olan Hıristiyanlığı yeniden tesis etmek tarih bilgiçliğiyle değil ancak bu şekilde mümkün olacaktır.

Nihayetinde ben diğer inanç ikrarcılarına her zaman ve özellikle ciddi bir samimiyetten fazlasını veremediğim ve başkalarına kendilerinin emin oldukları inanç akidelerini zorla sunamadığım için kendi içimdeki bu yargıcı eserlerimi yazarken hep yanımda olarak hayal ettim. Böylece sadece ruhumuzu bozan değil her türlü yanlıştan sakınmak ve rahatsızlığa neden olabilecek hiçbir ifadeye yer vermemek için uğraştım. Şimdi 71 yaşındayım. Bütün bu meselelerle ilgili olarak gönülleri bilen âlemlerin yargıcı önünde yakında hesap vereceğim düşüncesi akıllara gelmektedir kolaylıkla. Bu yüzden şu anda öğretilerimden dolayı benden sorumluluk göstermem isteniyorsa bunu tam bir *itina ve ciddiyetle* arz edebilirim şüphesiz.

İkinci konuya gelince: İleride Hıristiyanlıkla ilgili benzeri çarpıtma ve aşığılamalarda (iddia edildiği üzere) bulunmamam istenmektedir. Bu konuyla ilgili en ufak bir şüphenin bile önüne geçmek için *Majesteleri Kralın en sadık kulu*^[9] olarak resmi olarak şunu ilan etmeyi en emin yol addederim: Bundan böyle ister doğal ister vahyedilmiş olsun dinle ilgili olarak kamuya açık her türlü sunuşlardan ve dersler ile yazılardan tümüyle imtina edeceğim.

En derin saygılarımla kulunuz vs.'

Akıldan giderek uzaklaşan inancın bundan sonra devam eden gidişatının hikâyesi herkesçe malumdur:

Dini görevlere atanacak adayların denetimi işi bir *inanç komisyonuna* tevdi edilmişti. Bu komisyon Pietizm temeline dayalı bir sınav formatı hazırlamış, bu yüzden ciddi teoloji adayları kitleler halinde dini görevlerden kaçmış ve hukuk fakültelerine yığılmışlardı. Bu bir tür göç idi ki tesadüfen faydalı sonuçları da oldu. – Söz konusu komisyonun ruh haliyle ilgili açık bir fikir verebilmek için: İnayete mazhar olmadan önce zorunlu olarak istenilen içsel ezilmeye ilave olarak nedametli yeis (maeror animi) de talep edilir olmuştu. Adaya şu soruluyordu: Bunu insan kendi kendine sağlayabilir mi? Cevap ise *quod negandum ac pernegandum* idi yani nedametli günahkâr söz konusu nedameti özellikle göklerden dilemeliydi. – Elbette burada şu hemen göze batacaktır: Sınırları aştığı için *nedamet* gösteren birinin nedameti önce dilemesi gerekiyorsa bu aslında nedamet göstermiyor

[9] Bu ifadeyi de dikkatle seçmişim. Çünkü böylece söz konusu din davasında kendi hür yargımı ifade etmemi *ebediyen* değil sadece Majesteleri hayatta olduğu müddetçe geri tutmuş olacaktım.

demektir. Aynı çelişki şurada da görünmektedir: Bir *duanın* işitilebilmesi için onun inançla yapılması gerekmektedir. Zira eğer dua eden kişi bu inanca zaten sahipse dua etmesine gerek olmayacaktır. Ama ona sahip değilse zaten işitilecek şekilde dua edemeyecektir.

* * *

Bu acayıpliğin önü şimdi alınmıştır. Çünkü dini en üst öneme sahip bir devlet ihtiyacı olarak gören amme idaresinin toplumsal hayırları için değil sadece, ayrıca özellikle bilimlerin yararına olacak şekilde bu amaçlara hizmet edecek bir yüksekokul kurulu tesis edilmiştir. Buna ilave olarak da son zamanlarda mutlu bir gelişme olmuş ve bilge bir ülke idaresi tesis edilerek başına aydınlanmış bir devlet adamı getirilmiştir. Kendisi belirli bir alana (teolojye) gösterdiği tek taraflı sevgiden dolayı değil bütün öğretim kadrolarının geniş ilgi alanlarına da dikkat ederek onların meslek, yetenek ve iradelerini destekler hale gelmiştir. Böylece aydınlık düşmanlarına karşı bilim alanında kültürün ilerlemesini teminat altına almıştır.

* * *

Burada 'Fakülteler Çatışması' genel başlığı altında birbirinden farklı amaç ve zamanlarda yazdığım ama yine de ilişkileri dolayısıyla bir kitap içinde sistematik bir birlik oluşturmaya uygun üç adet makaleyi yayınlıyorum. Bunların *alt* fakültelerin *üst* fakültelerle çatışması olarak tek bir ciltte toplanmasının konunun dağılmasına engel olmak adına uygun düşeceğini daha sonraları fark etmiştim.

Kaynakça

Corpus Constitutionum Marchicarum, Continuatio IV. Berlin / Halle: 1755.

Novum Corpus Constitutionem Prussico-Brandenburgensium Praecipue Marchicarum, Oder Neue Sammlung Königl. Preußl. und Churfürstl. Brandenburgischer, sonderlich in der Chur- und Marck-Brandenburg, Wie auch andern Provinzzen, publicirten und ergangenen Ordnungen, Edicten, Mandaten, Rescripten ... Vom Anfang des Jahrs 1751 und folgenden Zeiten. 12 cilt. Berlin: 1751-1822.

Davidovich, A. "How to Read Religion within the Limits of Reason Alone." *Kant-Studien*, 85:1 (1994): 1-14.

Di Giovanni, G. "Translator's Introduction to Religion Within the Boundaries of Mere Reason (1793)." *Religion and Rational Theology* içinde, I. Kant (yaz.), 41-54. (A. W. Wood ve G. di Giovanni, çev.) Cambridge: Cambridge University Press, 1996.

Dilthey, W. *Wilhelm Diltheys gesammelte Schriften, IV. Band: Die Jugendgeschichte Hegels und andere Abhandlungen zur Geschichte des Deutschen Idealismus.* Leipzig / Berlin: Verlag von B. G. Teubner, 1921.

Fromm, E. "Zur Vorgeschichte der Königlichen Kabinetsordre an Kant vom 1. Oktober 1794." *Kant-Studien*, 3 (1899): 142-147.

Greene, T. M. "The Historical Context and Religious Significance of Kant's Religion." *Religion Within the Limits of Reason Alone* içinde, I. Kant (yaz.), IX-LXXCIII. (T. M. Greene ve H. H. Hudson, çev.) New York: Harper Torchbooks, 1960.

Hunter, I. "Kant's Religion and Prussian Religious Policy." *Modern Intellectual History*, 2:1 (2005): 1-27.

Kant, I. *Theorie-Werkausgabe: Werke in zwölf Bänden, Band XI: Schriften zur Anthropologie, Geschichtsphilosophie, Politik und Pädagogik 1*, ed. W. Weischedel. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1968.

Kant, I. *Die Religion innerhalb der Grenzen der bloßen Vernunft*. Hamburg: Meiner, 2003.

Kant, I. *Kant's gesammelte Schriften, Band XI, Zweite Abteilung, Briefwechsel, Band II, 1789-1794*. Berlin / Leipzig: Vereinigung wissenschaftlicher Verleger, 1922.

Lestition, S. "Kant and the End of the Enlightenment in Prussia." *The Journal of Modern History*, 65:1 (Mart 1993): 57-112.

Stangneth, B. "Kants schädliche Schriften. Eine Einleitung." *Die Religion innerhalb der Grenzen der bloßen Vernunft* içinde. I. Kant (yaz.), B. Stangneth (ed.), IX-LXXV. Hamburg: Meiner, 2003.

Vorländer, K. "Einleitung des Herausgebers." *Die Religion innerhalb der Grenzen der bloßen Vernunft* içinde, I. Kant (yaz.), K. Vorländer (ed.), IX-XCII. Leipzig: Meiner, 1922.

İzlenim Yönetimi Taktiklerinin Sosyal Kaytarma Üzerine Etkisi: Sağlık Sektöründe Bir Araştırma

Müge Leyla Yıldız^[*], Emre İşçi^[**], Suzan Taşçı^[***]

KISA ÖZET

Bu araştırma, çalışanların sosyal kaytarma davranışında izlenim yönetimi taktiklerinin etkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Analiz sonuçlarında 5 farklı izlenim yönetimi taktiği belirlenmiştir. Araştırma hipotezleri, İstanbul'da A sınıfı olarak nitelendirilen hastanelerde çalışan toplam 218 kişilik bir örneklem üzerinde test edilmiştir. Araştırma sonucunda, tüm izlenim yönetim taktiklerinin sosyal kaytarma davranışı üzerinde istatistikî olarak anlamlı pozitif yönlü bir etkisi olduğu saptanmıştır. Çalışma bulguları doğrultusunda, işletmelerin izlenim yönetim taktikleri kullanarak kaytarma davranışında bulunan çalışanları tespit edebilecek ya da caydırabilecek iyi bir performans ve ödül sistemi geliştirmeleri gerekmektedir.

Anahtar Sözcükler: *izlenim yönetimi taktikleri, sosyal kaytarma, grup performansı, grup dinamiği.*

The Effects of Impression Management Tactics on Social Loafing: A Research on Healthcare Sector

ABSTRACT

This study aims to investigate the effects of impression management tactics on social loafing behavior. Hypotheses of the study were tested with a sample of 218 hospital employees in Istanbul, Turkey. As a result of the study, it was found that impression management tactics have positive effects on social loafing behavior. Based on the findings, some practices such as effective performance evaluation or rewarding systems might be useful for deterring employees from social loafing behaviors that effected by impression management tactics.

Keywords: *impression management tactics, social loafing, group performance, group dynamics.*

1. Giriş

Yapılması gereken birçok iş birlikte çalışmayı, başka bir deyişle takım çalışmasını gerektirmektedir. Takım çalışmalarında yaratılan sinerjinin yüksek olabilmesi için ekibin her bir üyesinin ortak amaçları anlayarak benimsemesi gerekir. Ayrıca üyeler arasında şeffaf ve dürüst biçimde iletişim kurulması, güvenilir bir iklim oluşmasını sağlarken ekibin verimliliğini ve yarattığı sinerjiyi de arttıracaktır (Saruhan ve Yıldız, 2014). Grup halinde çalışırken bireylerin performansını düşüren durumlar söz konusu olabilir. Bunlardan biri Latané ve arkadaşları (1979) tarafından sosyal kaytarma olarak adlandırılmaktadır.

Sosyal kaytarma, bireylerin grupta birlikte çalışırken tek başına çalıştıklarından daha az çaba göstermelerini ifade etmektedir (Brickner, Harkins ve Ostrom, 1986). Katılımcıların grup içerisindeyken "kalabalıkta

[*] Sorumlu yazar: Marmara Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, İstanbul, Türkiye, mlyildiz@marmara.edu.tr

[**] Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yöntemi Bölümü, İstanbul, Türkiye

[***] Fatih Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi, Kurumsal İletişim, İstanbul, Türkiye

kaybolabildiklerini” böylece işi boşlamakla suçlanmayacaklarını düşünmeleri gibi unsurlar kaytarma davranışına neden olabilmektedir (Latane ve arkadaşları, 1979; Brickner, Harkins ve Ostrom, 1986). Diğer kaytarma nedenleri arasında, işin çok kolay olması ve tüm grup çalışanlarının iş bölümü olmadan aynı işi yapması yer almaktadır (Harkins ve Petty, 1982; Brickner, Harkins ve Ostrom, 1986).

Son yıllarda örgütlerde insan davranışlarını açıklamaya ve anlamaya yönelik ortaya atılan teorilerden birisi de izlenim yönetimidir. İzlenim yönetimi, en genel anlamıyla birbiriyle sürekli etkileşim içinde olan örgüt çalışanlarının, çeşitli neden ve amaçlarla, bilinçli bir şekilde, örgüt içinde bazı davranış kalıplarını gizlemelerini, bazılarını ise ön plana çıkarmalarını ifade etmektedir. Örgüt çalışanlarının diğer çalışanlarla ilişkilerinde istedikleri algıyı oluşturmak için kullandıkları davranış kalıpları, izlenim yönetiminin temel konusudur ve bu davranışlar taktik olarak değerlendirilmektedir. Örgütlerde insanların önemli bir kısmı diğerleri tarafından nasıl algılanacağına dair kaygılar taşımaktadır. İzlenim yönetimi bir aktörün hedef izleyiciler üzerinde imaj yaratmak, mevcut imajını korumak ya da güçlendirmek için gösterdiği çabaların tümü olarak tanımlanabilir (Bozeman ve Kacmar, 1997). İstedığı imajı yaratmak amacıyla aktör, çeşitli davranış kalıpları ya da izlenim yönetimi taktikleri belirlemektedir (Bozeman ve Kacmar, 1997; Bolino ve diğerleri, 2008). Bu özelliğiyle izlenim yönetimi, hedef kitleyi etkilemeye yönelik, amaç odaklı faaliyetlerdir (Bozeman ve Kacmar, 1997; Goffman, 1955-1959).

İzlenim yönetimi teorisyenlerine göre, insan davranışının temel nedeni, örgüt içinde ve dışında negatif değerlendirilmekten kaçınmaktır (Rosenfeld, Giacalone ve Riordan, 1995). Bu nedenle de bireyler başkalarının kendileri hakkında değerlendirmelerini etkilemek ve fikirlerini manipüle etmek amacıyla bir takım taktikler kullanırlar (Montagliana ve Giacalone, 1998). İnsanlar iş yerlerinde sosyal bir etki yaratmak için izlenim yönetimi taktiklerinden bir veya birden fazlasını seçebilirler (Harris ve diğerleri, 2007; Barrick, Shaffer ve DeGrassi, 2009). Ayrıca izlenim yönetiminin örgütlerde liderlerin izleyicilerini etkilemek için kullanıldığı da uzun zamandır bilinmektedir (Westphal ve diğerleri, 2012).

Çalışanların kullandıkları izlenim yönetimi taktikleri örgütteki sosyal kaytarma davranışını destekler nitelikte olabilir. Bu çalışma, çalışanların izlenim yönetimi sayesinde sosyal kaytarma davranışında bulunup bulunmadıklarını incelemektedir. Başka deyişle izlenim yönetimi taktiklerinin sosyal kaytarma üzerinde bir etkisi olup olmadığını tespit etmeyi amaçlamaktadır.

Çalışma üç temel bölümden oluşmaktadır. İlk olarak araştırma değişkenleri ile ilgili kuramsal çerçeve oluşturulacaktır. İzlenim yönetimi ve sosyal kaytarma kavramları incelenecek, bu kavramların birbirleriyle ilişkileri doğrultusunda geliştirilen araştırma hipotezleri belirlenecektir. İkinci bölümde araştırmanın metodolojisi başlığı altında amaç, örneklem, araştırmada kullanılan ölçekler ve veri analizi yöntemi ele alınacaktır. Üçüncü bölümde araştırmanın ölçeklerinin geçerlilik ve güvenilirlik test sonuçlarıyla hipotezleri test etmek için yapılan korelasyon ve regresyon analiz bulguları sunulacaktır. Sonuç bölümünde ise elde edilen bulgular literatür doğrultusunda değerlendirilecek ve işletme yönetici ve çalışanlarına uygulamada kullanabilecekleri öneriler sunulacaktır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. İzlenim Yönetimi

İzlenim yönetimi, kişinin hedeflediği izleyicilerde yaratmak istediği etki ile izleyicinin zihnindeki yargının karşılaştırılmasının kavramlaştırılmış halidir (Stopfer ve diğerleri, 2013). Örgütte bireyler izlenim yönetimini profesyonel bir imaj (Roberts, 2005), yeni iş rolleri yaratmak (Ibarra ve Petriglieri, 2010), mülakat yapan kişileri etkileyebilmek (Tsai, Chen ve Chiu, 2005; Ingold ve diğerleri, 2014) vb. birçok nedenle kullanmaktadırlar. Örgütte çalışanlar başkalarının gözündeki imajını korumak ya da güçlendirmek için izlenim yönetimi taktiklerini kullanırlar (Bolino ve diğerleri, 2008). Bu taktikler aktörün etkilemeyi hedeflediği bireye ya da bireylere yöneliktir. Hedef kitle ya da izleyiciler, bireyi işe alma mülakatı yapan çalışandan takım arkadaşlarına, yöneticisinden işletme sahiplerine göre değişiklik göstermektedir (Barrick, Shaffer ve DeGrassi, 2009).

Bozeman ve Kacmar (1997) örgütlerdeki izlenim yönetimi sürecinin nasıl düzenlendiğine dair bir model geliştirmişlerdir. Modelin merkezinde aktörün arzu ettiği sosyal kimliği yer almaktadır. Sosyal kimlik belirli bir sosyal sınıfla (lider, yönetici, çalışan vb.) bireyin özdeşleşmesidir (Bozeman ve Kacmar, 1997). Bireyler izleyiciler önünde kendilerine en fazla fayda sağladıklarını düşündükleri davranışları çevre şartlarına göre belirler ve seçer. Kimliklerini onaylatmak amacıyla izleyicilerin tepkilerini izlerler (Goffman, 1955-1959). Başka deyişle, aktör yaratmak istediği sosyal kimliğe sahip olduğuna dair bir takım davranışlarda bulunur. Etkilemeyi amaçladığı hedef kitlede yarattığı imaj hakkında sürekli geri bildirim alır. Eğer kullanılan taktik hedef kitle üzerinde istenilen etkileri yarattıysa gelecekte de kullanılmaya devam eder. İstenilen etki yaratılmadıysa da aktör amacına ulaşacak alternatif taktikler kullanmaya ve etkisini ölçmeye devam eder (Bozeman ve Kacmar, 1997; Kobsa, Patil ve Meyer, 2011).

İzlenim yönetimi taktikleri sözel ya da davranışsal olabilir. Sözel taktiklere konuşma hızı, sürekli söylenen cümleler veya kelimeler örnek verilebilir. Sözlü olmayan taktikler gülümseme, göz kontağında bulunma, el hareketleri ve yüz mimikleri yapma vb. olarak sıralanabilir (Barrick, Shaffer ve DeGrassi, 2009). Bireylerin sıklıkla kullandığı izlenim yönetimi taktiklerini (ya da stratejilerini) şu şekilde sıralamak mümkündür (Basım ve Tatar, 2006; Bolino ve Turnley; 1999; Jones ve Pittman, 1982):

Taktik 1. Niteliklerini tanıtmaya (Self-promotion): İzleyiciler tarafından çalışkan, yetenekli, becerikli olarak algılanmak için yetkinliklerinin ve başarılarını vurgulamaktır. Bu taktikte kişinin tanıttığı nitelikler kolaylıkla performansıyla karşılaştırılıp doğruluk kontrolü yapılabilmektedir. Bu nedenle bu taktik az da olsa yetkinliğe sahip kişiler tarafından söz konusu niteliği abartarak kullanılmaktadır. Örneğin bir toplantıda "siz benim ne çalışmalar yaptığımı bilmiyorsunuz?" ifadesi kişinin niteliklerini tanıtmaya taktiğidir.

Taktik 2. Kendini sevdirmeye (Ingratiation): İzleyicilere nazik davranarak ve yardımcı olarak kendisinden hoşlanmalarını sağlamaktır. En çok kullanılan izlenim yönetimi taktiğidir, çünkü insanlar nazik ve güler yüzlü insanları soğuk ve uzak insanlara göre daha yakın hissetme eğilimindedirler.

Taktik 3. Örnek davranışlar sergilemeye (Exemplification): Bu taktiği kullananlar fedakârlık yapan ve işe kendini adanmış çalışanlardır. Diğerleri tarafından adanmış olarak tanımlanmak için yapmaları gerekenden

fazla şekilde işlerini yapmaya çalışırlar. Bireyin herkesten önce işe gelmesi ve herkesten daha geç işten çıkması bu taktiğe örnek verilebilir.

Taktik 4. Kendini acındırmaya çalışma (Supplication): Kendi zayıflıklarını, eksikliklerini vurgulayarak çevresinden yardım ve destek almaya çalışmaktır. Böylece birey hem etrafından fazla destek ve yardım almakta hem de başarısız kararlarının sorumluluklarından kaçınmaktadır. Örneğin, “ben bu raporu bu kadar kısa sürede hazırlayamam, analiz konusunda senin kadar iyi değilim” ifadesi kendini acındırmaya çalışma taktiğidir.

Taktik 5. Gözdağı verme (Intimidation): Bireyin kişisel ya da potansiyel cezalandırma gücüne sahip olduğunun sinyallerini verip izleyiciler tarafından tehlikeli olarak algılanmasını sağlamaktır. Örgütte diğer çalışanları tehdit etme ve korkutma yöntemiyle sorgusuzca verilen görevlerin yerine getirilmesini sağlayabilen bir taktiktir.

Ayrıca izlenim yönetimi taktikleri i) kendini tanıtmaya ve ii) kendini savunmaya yönelik olarak sınıflandırılmıştır (Wayne ve Liden, 1995; Crane ve Crane, 2002; Luthans, 1992) Kendini tanıtmaya taktikleri kendini sevdirmeye, niteliklerini tanıtmaya, yıldırma, örnek olma ve yardım isteme (kendini acındırma) şeklinde sıralanmaktadır. Kendini olumsuz izlenimlerden koruma taktikleri açıklama yapma, özür dileme, engel koyma ve yadsımadır (Akdoğan ve Aykan, 2008).

2.2. Sosyal Kaytarma

Sosyal kaytarma davranışının takım çalışmalarında önemli bir performans kaybı yarattığı fark edildiğinden beri bu davranışı etkileyen ve pekiştiren değişkenlerin belirlenmesi ve yarattığı etkinin ölçülmesi de o derece önem kazanmıştır.

Latané'nin sosyal etki teorisi (social impact theory) sosyal kaytarma kavramını açıklamaya yardım etmektedir (Latané, 1981). Buna göre, insanlar birer sosyal etki kaynağı olarak değerlendirilebilirler. Yarattıkları bu sosyal etkiye boyun eğmenin de grup içindeki diğer insanların gücüne, yakınlığına ve sayısına bağlı olduğunu öne sürmektedir. Kavramları örneklendirecek olursak, grup içindeki yöneticinizin uyarıları iş arkadaşınızın uyarılarından daha fazla etki yaratır. Etki altında kalan bireyler üzerinde zaman ve mekân bakımından daha yakın olan kişilerin yarattığı etki daha fazladır. Aktör üç – dört kişilik bir toplantıda 30 kişilik toplantıdan daha fazla bir etki yaratır. Aynı sosyal etkiye maruz kalan gruptaki kişi sayısı arttıkça bireyler üzerine düşen sosyal etkide bir azalma görülür. Bu durumda etki yaratılacak gruptaki diğer insanların gücü ve aktöre yakınlığıyla yarattığı etki miktarı arasında pozitif, ancak etkileyeceği grup sayısı ile negatif yönlü bir ilişki söz konusudur.

Takım çalışmalarının iş zenginleştirme, yönetici için iş yükünün azalması, birey için oldukça karmaşık görevlerde performans artışı, çalışanların kendi kendilerini yönetme ihtiyacı yaratması vb. birçok avantajı bulunmaktadır (Ellemers, De Gilder ve Haslam, 2004). Çeşitli uzmanlık alanlarının bir arada çalışma olanağı bulması, sinerji yaratma, performans artışı yaratması ve amaçlara hızlı ulaşmada etkin bir yöntem olması vb. nedenlerle tercih edilen takım çalışması sosyal kaytarma gibi bir takım olumsuz etkiler de yaratmak-

tadır. Takım üyeleri bilinçli ya da bilinçdışı olarak işlerden kaçınma eğiliminde bulunurlar. Sosyal kaytarma bu nedenle "süreç kaybı" olarak da değerlendirilmektedir (Kerr ve Tindale, 2004).

Sosyal kaytarma davranışının örgütsel vatandaşlık davranışıyla ve sorumluluk sahibi olmayla (Hoona ve Tana, 2008; Kelly, Johnson ve Miller, 2004), görev görünürlüğü ve grup bağlılığı (Karau ve Williams, 1997) negatif yönlü bir ilişki içindedir. Grup bağlılığı grup dinamiği çalışmalarının önemli bir unsurudur. Ayrıca grup bağlılığı ile performans arasında da oldukça yüksek pozitif yönlü bir ilişki söz konusudur (Chiochio ve Essiembre, 2009). Görev görünürlüğü bireyin işi yaparken gösterdiği çabanın farkında olduğuna inanmasını ifade etmektedir. Çalışanlar bir görevi tek başına yerine getirdiklerinde görev görünürlüğü yüksek, grup içindeyse düşüktür. Eğer görev görünürlüğü düşük algılanırsa da çalışanlar kalabalık içinde kaybolmayı tercih edeceklerdir (Latané ve diğerleri, 1979).

Sosyal kaytarma davranışının performans üzerine olumsuz etkilerinin ispatına (Latané ve diğerleri, 1979) rağmen bazen tam tersi olumlu bir etki de yaratabilmektedir (Karau ve Williams, 1993). Bazı durumlarda diğer takım üyeleri kaytaran çalışanın eksikliğini giderebilmek için daha fazla çalışmaktadırlar (Jassawalla, Sashittal ve Malshe, 2009). Bu bağlamda takım üyelerinden biri kaytarıyorsa iki farklı sonuç ortaya çıkmaktadır: *i)* Diğer takım üyeleri kaytaran çalışana telafi ederler ya da *ii)* kendileri de kaytarmaya karar verirler (Schippers, 2014).

Birçok çalışma izlenim yönetimi taktiklerinin hem performans hem de örgütsel vatandaşlık davranışı algısı üzerinde etkisi olduğu vurgularken (Bowler ve Brass, 2006; Dalal ve diğerleri, 2009), bazı çalışmalara göre ise verimsiz iş davranışının (counterproductive work behavior) bir göstergesidir (Bolino, Klotz, Turnley ve Harvey, 2013). Snell ve Wong'a (2007) göre, çalışanlar izlenim yönetimi taktikleri odaklı (göstermelik) örgütsel vatandaşlık davranışını gerçek örgütsel vatandaşlık davranışından ayırabilmektedirler. İzlenim yönetimi taktikleri literatürde genellikle işe alma mülakatlarında kullanılışıyla ilişkilendirilerek (Kacmar, Zivnuska ve Shaw, 2007; Higgins ve Judge, 2004; Ellis ve diğerleri, 2002) ve kariyer başarısındaki etkileri (Wayne, Liden, Graf ve Ferris, 1997) üzerine odaklanmıştır. İzlenim yönetimi taktikleri performans (Ashford, Northcraft, 1992), örgütsel vatandaşlık davranışı (Bolino, 1999; Hui, Lam ve Law, 2000; Yun, Takeuchi ve Liu, 2007) ve liderlik (Gardner ve Avolio, 1998) konularını açıklamak için araştırmacılar tarafından kullanılmıştır (Bolino ve diğerleri, 2008).

Mulvey ve arkadaşları (1998) yaptıkları çalışmada üniversite öğrencilerinden oluşturduğu takımlarda test ettiği algılanan sosyal kaytarma davranışının ve savunmacı izlenim yönetimi taktiklerinin performansa üzerine etkisini incelemiştir. Yüksek sosyal kaytarma davranışı algısı savunmacı izlenim yönetimi taktikleriyle negatif yönlü bir ilişki içerisinde olduğu sonucuna varmışlardır.

İlgili yazında incelenen izlenim yönetimi taktikleri sınıflandırması ile sosyal kaytarma ilişkisini konu alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma sosyal kaytarma davranışına neden olabilecek 5'li sınıflandırmada (Bolino ve Turnley, 1999; Jones ve Pittman, 1982) hangi izlenim yönetimi taktiklerini ele alan Türkiye örneğinde gerçekleştirilen bir çalışma olarak literatüre katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda araştırmanın hipotezleri şu şekildedir:

H₁: İzlenim yönetimi taktikleri ile sosyal kaytarma arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.

H₂: İzlenim yönetimi taktiklerinin sosyal kaytarma üzerinde etkisi vardır.

Sosyal kaytarma davranışının cinsiyete göre farklılık gösterdiğini ifade eden çalışmalar bulunmaktadır. Genel olarak büyük gruplarda ya da erkeklerin çoğunlukta olduğu gruplarda sosyal kaytarma davranışının daha çok olduğu gözlemlenmiştir (Ying, Jiang, Peng ve Lin, 2015). Karau ve Williams (1993), Kugihara (1999), Stark, Shaw ve Duff (2007) araştırmalarına göre, erkekler kadınlardan daha fazla sosyal kaytarma davranışı göstermektedirler. Bu bağlamda araştırma hipotezimiz şu şekildedir:

H₃: Erkek çalışanlar kadın çalışanlara göre daha fazla sosyal kaytarma amaçlı izlenim yönetimi taktiklerini kullanırlar.

3. METODOLOJİ

3.1. Araştırmanın Amacı

Araştırma, hipotez test etmeye yönelik olarak tasarlanmış ve izlenim yönetimi taktiklerinin sosyal kaytarma üzerindeki etkisini ortaya koymayı amaçlamıştır. Ayrıca literatür doğrultusunda bu ilişkinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği de incelenecektir.

3.2. Örneklem

Araştırmaya Sağlık Bakanlığı'nın sınıflandırması temel alınarak yatak sayısı, teknolojik yeterlilik ve hizmet verilen alanlar göz önüne alınarak 3 tabakaya ayrılan hastanelerden A sınıfı olarak nitelendirilen hastaneler dâhil edilmiştir. Kura ile belirlenen hastanelere araştırmaya katılması istenmiş, kabul etmemesi durumunda tekrar kura çekilmiştir. Araştırmanın yapıldığı dönemde faaliyet göstermeyen hastaneler kapsam dışında tutulmuştur. Ayrıca hastane çalışanlarından araştırmaya katılmayı kabul etmeyenler ile izinli olanlar araştırmada yer almamıştır. Araştırma evrenini oluşturan hastanelerden, araştırmaya katılmayı kabul eden 4 hastaneden toplam 218 hastane çalışanı araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Katılımcıların %78,0'ı kadın (n=170), %18,8'i erkektir (n=41) ve %3,2'si (n=7) cinsiyetini belirtmemiştir. %44'ü (n=96) tıbbi birimde, %33,9'u (n=74) idari birimde ve %4,6'sı (n=10) destek birimde faaliyet göstermektedir. Katılımcıların %17,6'sı (n=38) bu soruyu boş bırakmıştır. Katılımcıların meslekleri hekim (n=3, %1,4), hemşire (n=71, % 32,6), yardımcı sağlık personeli (n=30, %13,8) ve diğer (n=13, % 6) şeklinde sıralanmaktadır. %18 katılımcı bu soruyu cevaplamamıştır. Demografik soruların ayrıntılandırılması ile birlikte katılımcılarda kimlik bilgilerinin ortaya çıkacağı düşüncesinin cevap durumlarını etkileyeceği, dolayısıyla ölçüm yanlılığına (bias) neden olabileceği düşünülerek demografik bilgilerin bazıları özellikle sorulmamıştır. Bu bağlamda eğitim durumu, yaş ve medeni durum gibi cevaplayıcının kimliğini açığa çıkartma ihtimali olan sorular yer almamıştır. Ayrıca anket formlarının tamamının uygulanmasında yüz yüze görüşme ile katılımcılar bilgilendirilmiş ve anketler katılımcılara zarflar içerisinde verilmiş ve o şekilde teslim alınmıştır. Böylece araştırmanın uygulanmasından kaynaklanabilecek yanlılık (bias) mümkün olduğunca azaltılmaya çalışılmıştır.

3.3. Ölçekler

Araştırmada izlenim yönetimini ölçmek için Bolino ve Turnley'in (1999) geliştirildiği, Basım ve Tatar (2006) tarafından Türkçeye uyarlanmış izlenim yönetimi ölçeği ve sosyal kaytarmayı ölçmek için Liden, Wayne, Jaworski ve Bennett'in (2004) tarafından geliştirilmiş ve Ülke'nin (2006) Türkçeye uyarladığı sosyal kaytarma ölçeği kullanılmıştır.

Araştırma anketi cinsiyet, meslek, çalıştığı birim, olmak üzere 3 demografik soru, izlenim yönetimi ölçeği (5 boyut) 22 soru ve sosyal kaytarma ölçeği 15 soru olmak üzere toplamda 43 sorudan oluşmaktadır.

Araştırmada örnek büyüklüğü belirlenmemiş, ancak ölçek madde sayısının (en fazla soruya sahip 22 önermeli ölçek) geçerlilik ve güvenilirlik analizleri için yeterli sayıya ulaşılması örnek temsiliyeti için yeterli olduğu (Çokluk ve diğerleri, 2010) varsayılmıştır. 22 soruluk ölçek 10 katı kadar katılımcıyı gerektirmektedir ki bu çalışmada 228 anket toplanmıştır. Bu durumda örneklem büyüklüğü araştırma için yeterlidir.

3.4. Veri Analizi

Katılımcıların cevaplarının ortanca değerde toplanılmasını engellemek amacıyla 6'lı aralık ölçeği kullanılmıştır. Anketteki ifadeler "1: Kesinlikle Katılmıyorum"dan "6: Kesinlikle Katılıyorum" şeklinde değerlendirilmiştir. Veriler SPSS 18 paket programıyla analiz edilmiştir. Verilerin normal dağılıma uygunlukları One-Sample Kolmogorow-Smirnov testi ve histogram yoluyla sınanmış, normal dağılım gösterdiği ortaya çıkmıştır. Bu sebeple araştırmada parametrik önemlilik testleri kullanılmıştır. Analiz ve değerlendirmelerde merkezi ve yaygınlık ölçütleri ile sıklık tabloları ve Pearson korelasyon testi kullanılmıştır. Korelasyon analizlerinden elde edilen sonuçlar doğrultusunda regresyon analizi yapılmıştır. Ayrıca cinsiyet farklılıklarına göre ilişkiyi test edebilmek için bağımsız gruplarda t-testi yapılmıştır.

4. BULGULAR

4.1. Geçerlilik ve Güvenilirlik Bulguları

Araştırmada kullanılan ölçme aracındaki soruların bazıları kişilerin açıkça ifade etmek istemeyebileceği bilgileri içerdiği düşünülmüştür. Bu sebeple araştırmada uygulama yanlılığını (bias) önlemek amacıyla bazı önlemler alınmıştır. Araştırmanın anketleri, yüz yüze görüşme ile bilgilendirme yapıldıktan sonra, zarflar içerisinde verilmiş, doldurulduktan sonra bir kutuya atmaları istenmiştir. Ayrıca ölçme aracındaki demografik bilgiler mümkün olduğu kadar katılımcının kimliğinin açığa çıkmamasını sağlayacak şekilde yapılandırılmıştır.

Araştırmada kullanılan ölçme araçlarının güvenilirliği için iç tutarlılık analizi yapılarak Cronbach Alfa değerleri hesaplanmıştır. Her iki ölçeğin de oldukça yüksek (.80 ve üzeri) değere sahip olduğu ve ölçeklerin güvenilirliği olumsuz etkileyen madde görülmemiştir. Her bir değişkenin alt boyutlarına ait değerler geçerlilik analizleri ileriki tablolarda yer almaktadır.

Geçerliliği sınamak için ise açıklayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Araştırmada açıklayıcı faktör analizi kullanılması nedeniyle farklı bir sektörde ve Türkçeye çevrilmiş haliyle ilk kez ölçme aracının kullanılması, dolayısıyla ölçme aracında maddelerin bazılarının sektöre uyum göstermeyeceği düşüncesidir. Bu tür durumlarda doğrulayıcı faktör analizi yerine açıklayıcı faktör analizin kullanılması daha kabul gören bir yöntemdir (Çoklu ve diğerleri, 2010). İzlenim yönetimi ölçek ifadeleri ve açıklayıcı faktör analizi sonuçları Tablo 1’de görüldüğü gibidir.

Tablo 1: İzlenim Yönetimi Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

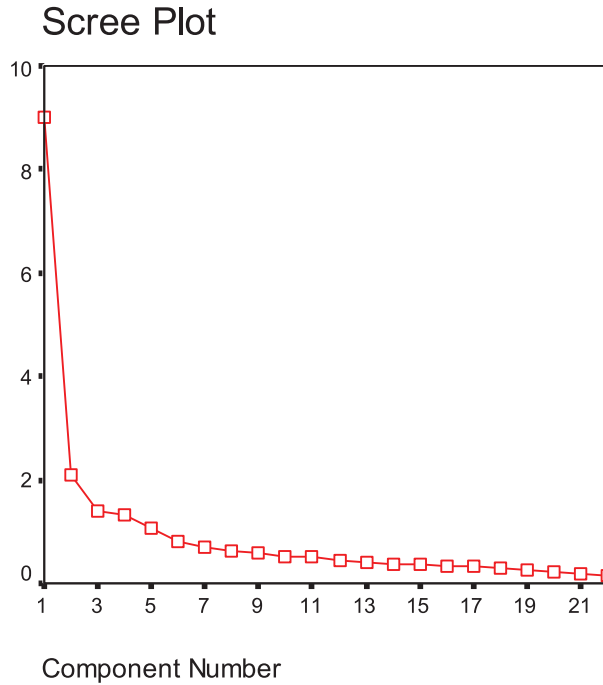
Madde	Bileşenler				
	1	2	3	4	5
Kendimi işe adanmış görünmek için gece/hafta sonları iş yerine giderim	,820				
İşlerin yoğun olmadığı zamanlarda bile meşgul görünmeye çalışırım	,794				
Kendimi işe adanmış görünmek için mesaiye zamanından önce giderim	,757				
Mesai sonrası iş yerinde kalarak çok çalışkan olduğumun anlaşılmasını sağlarım	,614				
İnsanların işimi bitirmeme yardım etmelerini sağlamak için, gerçekte bildiğimden daha az biliyormuş gibi davranırım		,809			
Hoşlanmadığım bir görevlendirmeden kaçınmak için gerçekte bildiğimden daha az biliyormuş gibi davranabilirim		,717			
Bir başkasının yardımını alabilmek için konuyu anlamıyormuş gibi yaparım		,711			
Başkalarının, işimi bitirmeme yardım etmeleri için yardıma ihtiyacım varmış gibi davranırım		,708			
Bazı yerlere muhtaç görünerek insanların yardımını ve şefkatini elde etmeye çalışırım		,661			
İş deneyimim veya eğitimimden gururla söz ederim			,831		
Dost olduğumu göstermek için meslektaşlarıma biraz iltimas geçerim			,787		
Cana yakın görünmek için meslektaşlarıma iltifat ederim			,768		
İyi bir insan olduğumu düşünmeleri için meslektaşlarıma başarılarından dolayı överim			,691		
Dostça davrandığımı göstermek için meslektaşlarımla özel yaşamlarına ilgi gösteririm			,676		
İnsanların, başarılarımla farkına varmalarını sağlarım			,618		
İnsanlara yetenek veya niteliklerimi duyururum			,599		
İstenilen şekilde davranmalarını sağlamak için meslektaşlarıma tehdit edebilirim				,674	
İş arkadaşlarımla, eğer benimle yakın olmazlarsa, işlerinin zorlaşacağını hissetmelerini sağlarım				,660	
Vazifemi yapmama yardım edecekse iş arkadaşlarıma gözdağı veririm				,608	
Vazifemi yapmamı engellediklerinde meslektaşlarımla güçlü bir şekilde mücadele ederim					,809
İşimde beni engelleyen iş arkadaşlarımla şiddetli ve saldırgan bir şekilde mücadele ederim					,761
Toplam Varyansı Açıklama	% 67,97				
Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterliliği Testi	,905				
Bartlett Küresellik Testi	Ki-Kare	2476,441			
	S.D.	210			
	P	,000			

KMO örneklem yeterliliği testinde ise 0,90 değeri elde edilmiştir, dolayısıyla örneklem büyüklüğü faktör analizi açısından “çok iyi” olarak nitelendirilebilir. Bartlett küresellik testi sonucunda ise $p=0,0001$ olarak elde edilmiştir. 10, 20 ve 21 numaralı ifade 2 faktörde de yük aldığı için (aralarındaki farkın 0,10’dan düşük olması ve dolayısıyla da binişik madde olması nedeniyle) ölçekten çıkarılmıştır.

İzlenim yönetimi açıklayıcı faktör analizi sonuçları ilgili yazınla karşılaştırıldığında birinci faktör, “kendini örnek bir personel olarak gösterme” boyutunu, ikinci faktör “kendini acındırmaya çalışma” boyutunu ifade etmektedir. 3. faktörde literatürde yer alan niteliklerini tanıtmaya ve kendini sevdirmeye faktörleri tek faktör yükünde birleşmiştir. Bu faktör “niteliklerini tanıtarak kendini sevdirmeye” olarak adlandırılmıştır. Türkiye’de uygulanan başka bir çalışmada (Basım ve Tutar, 2006) da 3. ve 4. faktörler benzer yük almıştır. Bu farklılığın kültürel nedenlerden kaynaklandığı düşünülebilir.

Literatürde “gözdağı verme” olarak ele alınan boyut bu çalışmada 4. ve 5. faktör olarak ikiye bölünmüştür. Bu faktörler de ölçek ifadeleri nedeniyle kendi önemini zorla göstermeye çalışma ve işine sahip çıkma olarak adlandırılmıştır. Bu bağlamda 5 boyutlu olan ölçek 2 boyutun iç içe geçmesi ve 1 boyutunda kendi içinde ikiye bölünmesiyle 5 faktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır. Şekil 1’de izlenim yönetimi taktiklerinin Yamaç-Birikinti Grafiği (Scree Plot) görülmektedir.

Şekil 1: İzlenim Yönetimi Taktikleri Yamaç-Birikinti Grafiği (Scree Plot)

Şekildeki yamaç birikinti grafiğinde görüldüğü üzere, yapılan açıklayıcı faktör analizinde 5 boyut ortaya çıkmaktadır. Faktörlerin geçerlilikleri için hesaplanan Cronbach Alpha kat sayıları Tablo 2’de görüldüğü gibidir:

Tablo 2: İzlenim Yönetimi Taktiklerinin Geçerlilik Analiz Sonuçları

Değişkenler	Cronbach Alpha Değerleri
Taktik 1: Kendini Örnek Bir Personel Olarak Gösterme	0,88
Taktik 2: Kendini Acındırmaya Çalışma	0,86
Taktik 3: Niteliklerini Tanıtarak Kendini Sevdireme	0,80
Taktik 4: Kendi Önemini Zorla Göstermeye Çalışma	0,83
Taktik 5: İşine Sahip Çıkma	0,80

Sosyal kaytarma ölçeği açıklayıcı faktör analizinde 27 ve 29 madde binişik madde olduğundan ölçme aracından çıkarılmıştır. Sosyal kaytarma ölçeği toplam varyansın %64,16'sını açıklamaktadır. KMO örneklem yeterlilik testinde ise 0,876 değeri elde edilmiştir. Dolayısıyla örneklem büyüklüğü "iyi" olarak değerlendirilmektedir. Bartlett küresellik testi sonucunda ise $p=0,0001$ olarak saptanmıştır. Sosyal kaytarma ölçeğinin açıklayıcı faktör analizi sonuçları Tablo 3'de görülmektedir.

Tablo 3: Sosyal Kaytarma Ölçeği Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Madde	Bileşen		
	1	2	3
İş hedeflerime fazlasıyla ulaşıyorum	,903		
Sunduğum hizmet kalitesinde standartlara fazlasıyla ulaştığımdan eminim	,869		
Bir problem gündeme geldiğinde en hızlı şekilde çözüm üretirim	,863		
Görevlerimi zamanında tamamlarım	,850		
Ekip içinde bir işi yapmak için elimden geleni en iyi şekilde yaparım	,785		
Bana verilen işi başkasına bırakmadan istenen kalite ve zamanda yapmak birinci hedefimdir	,694		
Eğer işi yapacak başka çalışanlar varsa daha gevşek davranabilirim		,812	
Eğer diğer grup üyeleri yardım edebilecek durumdaysa, diğer departmanlara yardım etmek için daha az zaman harcayabilirim		,795	
İşleri başkası yapıyorsa, çalışıyor görünür ama kendi payıma düşeni yeterince yapmayabilirim		,794	
Bazen ekipteki diğer çalışanlardan daha az çaba gösterebilirim		,743	
İşin kendi üzerlerime düşen kısmını yapmayabilirim		,727	
Kendi üstlenmem gereken bazı sorumlulukları, diğer çalışanlara yükleyebilirim		,637	
İş yapacak başkaları varsa, verilen görevi değil, istediğim işi yapar veya işin kendi istediğim kısmına yoğunlaşırım			,792
Bireysel hedeflerimi grup amaçlarının önünde tutarım			,649
Toplu görev dağılımlarında imkânım varsa sorumluluk almak istemem			,611
Toplam varyansı açıklama			%64,16
Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterliliği Testi			,876
Bartlett küresellik testi	Ki-kare		1693,856
	S.D.		105
	P		,000

Birinci faktörün toplam varyansı açıklama oranı %30,44, ikinci faktörün %22,35, üçüncü faktörün ise %11,40 şeklindedir. Yapılan analiz sonucunda ilk faktörün toplam varyansın %30'undan fazlasını açıklaması nedeniyle (%30,44), araştırmanın amacı açısından tek faktörlü yapı olarak değerlendirilmiştir. Tek boyutlu yapının güvenilirliğini test etmek için hesaplanan Cronbach Alpha katsayısı sosyal kaytarma değişkeni için 0,80 olarak belirlenmiştir.

4.2. Korelasyon ve Regresyon Analizleri

İzlenim yönetimi taktiklerinden dört tanesi ve tek faktörlü yapı olarak kabul edilen sosyal kaytarma değişkeninin ortalama, ortanca, mod, en küçük ve en büyük değerleri ile standart sapmaları aşağıdaki Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4: Araştırmaya Katılanların İzlenim Yönetimi Taktikleri İle Sosyal Kaytarma Değişkenlerinin Merkezi ve Yaygınlık Ölçütleri

	Kendini acındırmaya çalışma	Niteliklerini tanıtarak kendini sevdirmeye çalışma	Kendini örnek bir personel olarak gösterme	Kendi önemini zorla fark ettirmeye çalışma	İşine sahip çıkmaya çalışma	Sosyal kaytarma	
Ortalama	1,57	2,60	1,56	1,52	2,69	3,07	
Ortanca	1,20	2,43	1,00	1,00	2,50	3,07	
Mod	1,00	1,71	1,00	1,00	1,00	3,27	
Std. Sapma	1,00	1,13	1,08	1,06	1,48	,72	
En küçük değer	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	
En büyük değer	6,00	6,00	6,00	6,00	6,00	6,00	
Çeyrekler	1.	1,00	1,71	1,00	1,00	1,00	2,73
	3.	1,60	3,29	1,75	1,67	3,50	3,48

İzlenim yönetimi taktikleri ortancaları incelendiğinde kendini acındırmaya çalışma 1,20; niteliklerini tanıtarak kendini sevdirmeye çalışma 2,43; kendini örnek bir personel olarak gösterme 1,00; kendi önemini zorla fark ettirmeye çalışma 1,00 ve işine sahip çıkmaya çalışma 2,50'dir. Sosyal kaytarma davranışı ortalaması ise 3,07+(0,72) olarak belirlenmiştir.

İzlenim yönetimi taktikleriyle sosyal kaytarma arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere araştırma değişkenlerine ait Pearson korelasyon katsayıları Tablo 5'de görüldüğü gibidir.

Tablo 5: İzlenim Yönetimi Taktikleri Sosyal Kaytarma İlişkisi (Pearson)

Faktörler		2	3	4	5	6
Kendini acındırmaya çalışma (1)	r	,448**	,576**	,649**	,237**	,396**
	p	,000	,000	,000	,008	,000
	n	218	218	218	218	218
Niteliklerini tanıtarak kendini sevdirmeye çalışma (2)	r		,563**	,460**	,383**	,466**
	p		,000	,000	,000	,000
	n		218	218	218	218
Kendini örnek bir personel olarak gösterme (3)	r			,706**	,260**	,410**
	p			,000	,004	,000
	n			218	218	218
Kendi önemini zorla fark ettirmeye çalışma (4)	r				,380**	,419**
	p				,000	,000
	n				218	218
İşine sahip çıkmaya çalışma (5)	r					,405**
	p					,000
	n					218
Sosyal kaytarma (6)	r					1
	p					.
	n					218

*p<,05, **p<,01

İzlenim yönetimi taktikleri sosyal kaytarma ilişkisi incelendiğinde, kendini acındırmaya çalışma boyutu pozitif yönde zayıf düzeyde, diğer boyutlar ile ise pozitif yönde orta düzeyde istatistiksel olarak anlamlı ilişki saptanmıştır ($p<0,01$). İzlenim yönetimi taktiklerinin tümüyle sosyal kaytarma arasında anlamlı pozitif yönlü ilişki tespit edilmiştir. Bu durumda H_1 hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 5'de görüldüğü üzere bağımsız değişkenler arasında korelasyon değerleri yüksek değildir. Ayrıca çoklu doğrusal bağlantı (multicollienarity) test etmek amacıyla incelenen değerler (tolerans $>.10$ ve $VIF<2$) beklenen düzeyde olduğu görülmüştür. Bu durum analizdeki değişkenler arasında çoklu doğrusal bağımlılık olmadığını göstermektedir. Korelasyon verileri doğrultusunda yapılan regresyon analizi sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: İzlenim Yönetimi Taktikleri ve Sosyal Kaytarma Regresyon Sonuçları

İzlenim Yönetimi Taktikleri	R2	F	t	β	Sabit
Taktik 1: Kendini acındırmaya çalışma	0,157	40,197*	6,340*	0,284	2,627
Taktik 2: Niteliklerini tanıtarak kendini sevdirmeye çalışma	0,217	59,869*	7,738*	0,296	2,303
Taktik 3: Kendini örnek bir personel olarak gösterme	0,168	43,597*	6,603*	0,273	2,646
Taktik 4: Kendi önemini zorla fark ettirmeye çalışma	0,176	45,986*	6,781*	0,285	2,638
Taktik 5: İşine sahip çıkmaya çalışma	0,168	42,422*	6,518*	0,196	2,543

*p<,05, **p<,01

İzlenim yönetimi taktiklerinden kendini acındırmaya çalışma sosyal kaytarmanın %16'sını açıkladığı ve sosyal kaytarmayı 0,284 katsayısıyla etkilediği saptanmıştır. Niteliklerini tanıtarak kendini sevdirmeye çalışmanın %22 oranında ($\beta=0,296$), kendini örnek bir personel olarak gösterme %17 oranında ($\beta=0,273$), kendi önemini zorla fark ettirmeye çalışma %18 oranında ($\beta=0,285$) ve işine sahip çıkmaya çalışma %17 oranında ($\beta=0,196$) sosyal kaytarmayı açıkladığı görülmektedir. Tablo 6'daki bulgular doğrultusunda H_2 kabul edilmiştir.

H_3 'ü test etmek için yapılan erkek çalışanlar kadın çalışanlara göre daha fazla sosyal kaytarma amaçlı izlenim yönetimi taktiklerini kullanıp kullanmadıklarını bağımsız gruplarda t-testi ile test edilmiştir. Cinsiyete göre izlenim yönetimi boyut ve sosyal kaytarma puan karşılaştırması Tablo 7'de görüldüğü gibidir:

Tablo 7: Araştırmaya katılanların cinsiyete göre izlenim yönetimi boyut ve sosyal kaytarma puan karşılaştırması

İzlenim Yönetimi Taktikleri	Cinsiyet	n	Ortalama	Standart Sapma	t	p
Kendini acındırmaya çalışma	Erkek	41	1,69	1,08	,948	,344
	Kadın	170	1,53	,97		
Niteliklerini tanıtarak kendini sevdirmeye çalışma	Erkek	41	2,87	1,12	1,713	,088
	Kadın	170	2,54	1,11		
Kendini örnek bir personel olarak gösterme	Erkek	41	1,90	1,41	1,750	,086
	Kadın	170	1,49	,99		
Kendi önemini zorla fark ettirmeye çalışma	Erkek	41	1,67	1,24	,937	,350
	Kadın	170	1,50	1,03		
İşine sahip çıkmaya çalışma	Erkek	41	3,04	1,59	1,491	,138
	Kadın	170	2,65	1,45		
Sosyal Kaytarma	Erkek	41	3,25	,83	1,592	,113
	Kadın	170	3,05	,68		

Araştırmaya katılanların cinsiyete göre izlenim yönetimi boyut ve sosyal kaytarma puan karşılaştırması sonucunda istatistiksel farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Örgütsel davranışlar arasında kurumsal performansa olumsuz etkiyi yapan unsurlardan biri olan sosyal kaytarma, özellikle takım çalışmalarında çalışanların performanslarında kayıplara yol açması nedeniyle oldukça dikkat çeken kavramlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada, çalışanlar tarafından kullanılan izlenim yönetimi taktiklerinin sosyal kaytarma davranışı üzerindeki etkisinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırma hipotezleri, İstanbul'da A sınıfı olarak nitelendirilen hastanelerde çalışan toplam 218 kişilik bir örneklem üzerinde test edilmiştir.

Tüm izlenim yönetimi taktiklerini kattıkları ve akademisyenler üzerinde yaptıkları çalışmalarında Akdoğan ve Aykan (2008) kullanılan taktikler sırasıyla özür dileme, övgü, örnek olma, yıldırma (gözdağı verme), niteliklerini tanıtmaya, yardım isteme (kendini acındırma), yâdsıma, mazeret bildirme, meşrulaştırma, vurgulama, görüş birliği, engel koyma şeklindedir. Ancak bu çalışmada faktör analiziyle taktikler belirlenmemiştir.

İzlenim yönetimi faktör analizleri sonucunda elde edilen 5 izlenim yönetimi taktiği (Bolino ve Turnley; 1999; Jones ve Pittman, 1982) belirlenmiştir. İzlenim yönetimi taktiklerinin 5 boyutlu yapısı, Türkçe yazında yer alan diğer çalışmalar (Basım ve Tatar, 2006) ile benzerlik göstermektedir.

Elde edilen bulgular doğrultusunda, izlenim yönetimi taktikleri ile sosyal kaytarma davranışı arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu öne süren H_1 hipotezi desteklenmiştir. Regresyon analizi sonuçları incelendiğinde, niteliklerini tanıtarak kendini sevdirmeye çalışmanın %22, kendi önemini zorla fark ettirmeye çalışma %18, kendini örnek bir personel olarak gösterme %17, işine sahip çıkmaya çalışma %17 ve kendini acındırmaya çalışma %16 oranında sosyal kaytarmaya neden olmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre izlenim yönetimi taktiklerinin hepsinin sosyal kaytarma davranışını destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Bu bağlamda çalışmada H_2 hipotezi kabul edilmiştir.

İlgili yazında sosyal kaytarma davranışının cinsiyete göre farklılık olduğu görülmektedir (Ying, Jiang, Peng ve Lin, 2015; Karau ve Williams, 1993; Kugihara, 1999; Stark, Shaw ve Duff, 2007). Ancak bu çalışmada literatürden farklı olarak, izlenim yönetimi taktiklerinin sosyal kaytarma davranışı üzerindeki etkisinde cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu nedenle H_3 hipotezi reddedilmiştir.

Karau ve Williams (1993) sosyal kaytarma ile ilgili meta analiz çalışma sonuçlarına bakıldığında ilgili yazında örgüt çalışanlarıyla ve Doğu kültüründe göreceli olarak daha az çalışma olduğu görülmektedir. Bu çalışmanın örnekleme itibarıyla sosyal kaytarma literatürüne katkı sağladığı da söylenebilir.

Çalışmada elde edilen sonuçlar, uygulama açısından da bazı öneriler gerektirmektedir. Öncelikli olarak sosyal kaytarma için kullanılan izlenim yönetimi taktiklerinin fark edilebileceği bir çalışma ortamı desteklenebilir. Sosyal kaytarmayı azaltabilmek için etkili bir grup yönetimi gerekmektedir. Bazı çalışmalarda (Ying ve diğerleri, 2015; Mefoh ve Nwanosike, 2012; Karau ve Williams, 1993) da gözlemlendiği üzere, performans değerlendirme ve ödül sisteminin olduğu ve yapılan işlerin zorluk derecesinin düşük olduğu gruplarda sosyal kaytarma davranışının azaldığı azalmaktadır. İzlenim yönetim taktikleri kullanarak kaytarma davranışında bulunan çalışanları ödüllendirilmek yerine iyi bir performans ve ödül sistemiyle caydırmak mümkün olabilir. Liden ve diğerlerinin (2004) çalışma sonuçlarına göre adil bir ortamda sosyal kaytarma davranışının daha az olduğu görülmektedir. Yaptıkları çalışmada arkadaşlarında algıladıkları sosyal kaytarma

davranışının sosyal kaytarmayı azalttığı yönündeki bulguları onları da William ve Karau (1991) çalışmalarına benzer şekilde sosyal telafi yarattığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda adil, güvenilir bir çalışma ortamının da sosyal kaytarma davranışını azaltacağı öne sürülebilir.

Araştırmanın örneklem kısıdı bulunmaktadır. Öncelikli olarak araştırma örneklemini zaman ve maliyet gibi unsurlar nedeniyle 218 hastane çalışanıyla sınırlandırılmıştır. Bundan sonraki araştırmalar daha farklı sektörlerde daha geniş örneklerle çalışabilirler.

Bundan sonraki yapılacak çalışmalarda sosyal kaytarma davranışı daha fazla demografik değişken kullanılarak ve kültürel farklılıklarına göre analizler edilebilir. Sosyal kaytarma davranışını lider-üye değişim teorisi gibi farklı sosyal değişim teorileriyle ilişkilendirerek (bakınız Murphy ve arkadaşları, 2003) daha fazla değişkenli bir modelde ele alınması da davranışın nedenleri ve sonuçları hakkında literatüre katkı sağlayabilir. Ayrıca sosyal kaytarma davranışının örgütsel vatandaşlık davranışı, işten ayrılma niyeti vb. olumlu ve olumsuz sonuçları ile ilişkileri değerlendirilebilir.

İzlenim yönetimi taktiklerinin sayısı artırılarak yapılacak çalışmalar anket yönteminin yanlılığına (bias) yol açabilir. Çok fazla sayıda taktiği değerlendirmek için kullanılacak olan ölçekler cevaplayıcılarda olumsuz etki yaratabilir. Ancak gelecek çalışmalar Türkiye çalışanları içeren bir örnekleminde kullanılan taktiklerin belirlenmesine yönelik bir ölçek çalışması yapılabilir.

Kaynakça

Akdoğan Asuman, ve Aykan Ebru. "İzlenim Yönetimi Taktikleri: Erciyes Üniversitesinde Görev Yapan Akademisyenlerin İzlenim Yönetimi Taktiklerini Belirlemelerine Yönelik Bir Uygulama." *Yönetim* 19 (2008): 6-21.

Ashford, Susan J. ve Northcraft, Gregory B. "Conveying more (or less) than we realize: The role of impression management in feedback-seeking." *Organizational Behavior and Human Decision Processes* 53 (1992): 310-334.

Barrick, M.R. , Shaffer, J.A. , Degrassi, W. Sandra. "What You See May Not Be What You Get: Relationships Among Self-Presentation Tactics and Ratings of Interview and Job Performance." *Journal of Applied Psychology* 94 (2009): 1394 -1411.

Basım, H. Nejat , Tatar İlker. "Kamuda İzlenim Yönetimi: Karşılaştırmalı Bir Çalışma". *Amme İdaresi Dergisi* 39 (2006): 225-244.

Brickner, M.A. , Harkins Stephen G. ve Ostrpm, M. Thomas. "Effects of Personal Involvement: Thought-Provoking Implications for Social Loafing." *Journal of Personality and Social Psychology* 51 (1986): 763-769.

Bolino, M.C. , Kacmar, K.M. , Turnley W.H. ve Gilstrap, J. Bruce. "A Multi-Level Review of Impression Management Motives and Behaviors." *Journal of Management* 34 (2008): 1080-1109.

Bolino, M.C. , Klotz, A.C. , Turnley, W.H. ve Harvey, Jaron. "Exploring the dark side of organizational citizenship behavior." *Journal of Organizational Behavior* 34 (2013): 542-559.

Bolino, M.C. ve Turnley, H. William. "Measuring Impression Management in Organizations: A Scale Development Based on the Jones and Pittman Taxonomy." *Organizational Research Methods* 2 (1999): 187-206.

Bowler, W.M. , Brass, D.J. "Relational correlates of interpersonal citizenship behavior: A social network perspective." *Journal of Applied Psychology* 91 (2006): 70-82.

Bozeman, P. Dennis ve Kacmar K. Michele. "A Cybernetic Model of Impression Management Processes in Organizations.", *Organizational Behavior and Human Decision Processes* 69 (1) (1997): 9-30.

Cheng, J.W. , Chiu, W.L. , Tzeng G.H. "Do impression management tactics and/or supervisor-subordinate guanxi matter?" *Knowledge-Based Systems*, 40 (2013): 123-133.

Chiocchio, F. , Essiembre H. "Cohesion and Performance: A Meta-Analytic Review of Disparities Between Project Teams, Production Teams, and Service Teams.", *Small Group Research* 40 (2009): 382-420.

Çokluk, Ö. , Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. *Sosyal Bilimler için Çok Değişkenli İstatistik (SPSS ve LISREL Uygulamaları)*. Ankara: Pegem Yayınları, 2010.

Dalal, R.S. , Lam, H. , Weiss, H. M. , Welch, E.R. , Hulin, C.L. "A within-person approach to work behavior and performance: Concurrent and lagged citizenship-counterproductivity associations, and dynamic relationships with affect and overall job performance." *Academy of Management Journal* 52 (2009): 1051-1066.

Ellemers, N. , De, Gilder, D. Haslam, ve S. A. "Motivating Individuals and Groups at Work: A Social Identity Perspective on Leadership and Group Performance." *Academy of Management Review* 29 (2004): 459-478.

Ellis, A.P.J., West B.J., Ryan A.M. ve DeShon R.P. "The use of impression management tactics in structured interviews: A function of question type?" *Journal of Applied Psychology* 87 (2002): 1200-1208.

Gardner, W. L. ve Avolio, B. J. "The charismatic relationship: A dramaturgical perspective." *Academy of Management Review* 23 (1998): 32-58.

Goffman, E. "On face-work: An Analysis of Ritual Elements in Social Interaction." *Psychiatry: Interpersonal and Biological Processes*, 18 (1955): 7-13.

Goffman, E. *The Presentation of Self in Everyday Life*. New York: Doubleday Books, 1959.

Harkins, S.G. ve Petty, R.E. "Effects of task difficulty and task uniqueness on social loafing." *Journal of Personality and Social Psychology* 43 (1982): 1214-1229.

Harris, K.J. , Kacmar, K.M. , Zivnuska S., ve Shaw J.D.. "The Impact of Political Skill on Impression Management Effectiveness." *Journal of Applied Psychology* 92 (2007): 278-285.

Higgins, C.A. , Judge T.A. The effect of applicant influence tactics on recruiter perceptions of fit and hiring recommendations. A field study. *Journal of Applied Psychology* 89 (2004): 622-632.

Hoona H. ve Tana T.M.L. "Organizational Citizenship Behavior and Social Loafing: The Role of Personality, Motives, and Contextual Factors." *The Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied* 142 (2008): 89-108.

Hui, C. , Lam S., Law, K. "Instrumental values of organizational citizenship behavior for promotion: A field quasi-experiment." *Journal of Applied Psychology* 85 (2000): 822-828.

Ibarra, H. ve Petriglieri J.L. "Identity Work and Play." *Journal of Organizational Change Management* 23 (2010) 10-25.

Ingold, P.V. , Kleinmann, M. , König, C.J. K.J. Melchers, K.J.. "Shall we continue or stop disapproving of self-presentation? Evidence on impression management and faking in a selection context and their relation to job performance." *European Journal of Work and Organizational Psychology* 24 (2014): 420-432.

Jassawalla A., Sashittal H. ve Malshe. A. "Students' perceptions of social loafing: Its antecedents and consequences in undergraduate business classroom teams." *Academy of Management Learning and Education* 8 (2009): 42-54.

Jones, E. E. ve Pittman, Thane S. "Toward a general theory of strategic self-presentation." içinde *Psychological perspectives on the self, der. J. Suls*, 231-261. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum, 1982.

Karau, S.J. ve Williams, K.D. "The Effects of Group Cohesiveness on Social Loafing and Social Compensation." *Group Dynamics Theory, Research and Practice* 1 (2000): 156-168.

Kelly, W.E., Johnson, J.L. ve Miller, M.J. "Conscientiousness and the prediction of task duration." *North American Journal of Psychology* 5 (2004): 443-450.

Kerr, N.L. ve Tindale, R. S. "Group-based forecasting: A social psychological analysis." *International Journal of Forecasting* 27 (2011): 14-40.

Kobsa A., Patil, S. ve Meyer B. "Privacy in Instant Messaging: An Impression Management Model." *Behaviour and Information Technology* 31 (2009): 355-370.

Latané, B. "The psychology of social impact." *American Psychologist* 36 (1981): 343-356.

Latané, B. Williams K. ve Harkins S. "Many Hands Make Light The Work: The Causes And Consequences of Social Loafing." *Journal of Personality and Social Psychology*. 37 (1979): 822-832.

Montagliania, A., Giacalone, R.A. "Impression Management and Cross-Cultural Adaption." *The Journal of Social Psychology* 138 (1998): 598-608.

Murphy, S.M. , Wayne, S.J. , Liden, R.C. ve Erdogan, B. "Understanding social loafing: The role of justice perceptions and exchange relationships." *Human Relations* 56 (2003): 61-84.

Roberts, L.M. "Changing Faces: Professional Image Construction in Diverse Organizational Settings." *Academy of Management Review* 30 (2005): 685-711.

Rosenfeld, P. R. , Giacalone, R. A. ve Riordan, C. A. *Impression management in organizations: theory, measurement and practice*. New York: Routledge, 1995.

Saruhan, S.C. ve Yıldız, Müge Leyla. *İnsan Kaynakları Yönetimi*. İstanbul: Beta, 2014.

Schippers, M.C. "Social Loafing Tendencies and Team Performance: The Compensating Effect of Agreeableness and Conscientiousness." *Academy of Management Learning & Education* 13 (2014): 62–81.

Snell, R.S. ve Wong, Y.L. "Differentiating Good Soldiers from Good Actors." *Journal of Management Studies* 44 (2007): 883–909.

Tsai, Wei-Chi, Chen, Chien-Cheng, Chiu, Su-Fen. "Exploring Boundaries of the Effects of Applicant Impression Management Tactics in Job Interviews." *Journal of Management* February, 31 (2005): 108-125.

Ulke H. E. ve Bilgic R. "Investigating the Role of the Big Five on the Social Loafing of Information Technology Workers." *International Journal of Selection and Assessment* September 19 (2011): 301-312.

Wayne, S.J. , Liden, R.C. , Graf, I.K. , Ferris, G.R. "The role of upward influence tactics in human resource decisions." *Personnel Psychology* 50 (1997): 979-1006.

Westphal, J.D. , Park, S.H. , McDonald M.L. ve Hayward M.L.A. "Helping other CEOs avoid bad press: Social exchange and impression management support among CEOs in communications with journalists." *Administrative Science Quarterly* 57 (2012): 217-268.

Ying, X. , Li, H. , Jiang, S. , Peng, F. ve Lin, Z. "Group Laziness: The Effect of Social Loafing on Group Performance." *Social Behavior And Personality* 42 (2015): 465-472.

Yun, S. , Takeuchi, R. ve Liu, W. "Employee self-enhancement motives and job performance behaviors: Investigating the moderating effects of employee role ambiguity and managerial perceptions of employee commitment." *Journal of Applied Psychology* 92 (2007): 745-756.

Vladimir Alexandrov, *Siyah Rus*, Çeviren: Bahar Tırnakçı,
İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2015. x + 328 sayfa.

Ne tenimizin rengini değiştirebiliriz, ne de doğduğumuz yeri. Sayısız dil öğrensek bile, ana dilimiz bâki. Bununla birlikte, kişisel tercihlerimizin ya da kontrolümüz dışındaki büyük tarihsel olayların bir sonucu olarak hiç bilmediğimiz, yabancı olduğu bir ülkede yaşamımızı tekrar inşa etmek zorunda kalabiliriz. Hatta belki bu yeni ülkeye, doğduğumuz yere karşı hissettiğimizden daha güçlü bir aidiyet duygusuyla bağlanabiliriz. O zaman soru şu: Kolektif kimliklerimizi doğarken otomatik olarak mı kazanırız, yoksa yaşamımız süresince özgür irademizle mi ediniriz? Doğduğumuz yere mi aitiz, yoksa kabul gördüğümüz, kendimizi gerçekleştirdiğimiz, saygın bir yaşam kurabildiğimiz yere mi? Yaşam öyküsüyle Mississippi Nehri, Bolşevik Devrimi ve Maksim Gazinosunu tek bir cümlede yan yana getiren Frederick Bruce Thomas isimli olanüstü adamın hayatı bu soruları yanıtlamak konusunda istisnai detaylarla dolu.

Yale Üniversitesi Slav Dilleri ve Edebiyatı Bölümünde öğretim üyesi olan Vladimir Alexandrov'un kaleme aldığı ve Grove Press tarafından 2014'te yayımlanan *The Black Russian*, 2015 sonunda *Siyah Rus* ismiyle İş Bankası Kültür Yayınları tarafından dilimize kazandırıldı. Bu biyografik eserde Alexandrov, Frederick Bruce Thomas'ın kıtadan kıtaya izini sürerken, bir yanda da üç ülkenin, Amerika Birleşik Devletleri, Rusya ve Türkiye'nin 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başlarındaki siyasi ve toplumsal koşullarına ve bu ülkelerin dönüşümüne ışık tutuyor.

Frederick Bruce Thomas, Mississippi Nehri kıyısındaki Coahoma County'de Amerikan İç Savaşı sonrasında özgürlüğüne kavuşmuş siyah bir anne babanın çocuğu olarak 1872 yılında dünyaya gelir. Jim Crow yasalarının hüküm sürdüğü bir dönemde bir güney eyaletinde doğma talihsizliğine rağmen Thomas ailesi, uzun yıllara yayılan emekleri sonucunda hatırı sayılır büyüklükte bir çiftliğin sahibi olurlar. Bu başarıları ne yazık ki cezasız kalmaz ve bölgedeki beyaz toprak sahiplerinin ırkçı tavırlarına maruz kalırlar. Frederick Bruce Thomas, ailesinin içine düştüğü zor durum nedeniyle Amerika'nın çeşitli büyük şehirlerinde çalışmak için genç yaşta evinden ayrılır.

Amerika'nın metropollerinin ardından Frederick'in yolu, ten renginin bir engel teşkil etmediği Avrupa'ya, oradan da Rusya İmparatorluğu'nun tarihi kalbi Moskova'ya uzanır. Eviden uzakta geçirdiği yıllar boyunca lüks restoranlar ve otellerde çalışan Frederick, bu uzmanlığını Moskova'ya da taşır. Yeni kültürlere uyum sağlama ve dil öğrenme becerisi sayesinde kısa süre içerisinde Moskova'nın en gösterişli restoranlarında iş bulur. Bir süre sonra kendi mekânını açmaya karar veren Frederick, Birinci Dünya Savaşı öncesinde milyonlarca dolarlık bir servetin sahibi olur. İş sayesinde Moskova'nın önde gelen sanatçıları, askeri ve idari yöneticileriyle dostluk kuran Frederick, artık kendisini Fyodor Fyodoroviç Tomas olarak tanıtmaya başlar.

Doğup büyüdüğü Mississippi'de bir siyah olarak ayrımcılığa uğrayan Frederick, kozmopolit Rusya İmparatorluğu'nda kabul görmüştür. Otokratik bir rejime ve toplumsal hareketliliği sınırlayan bir sınıf düzenine sahip olan Rusya İmparatorluğu'nda bir siyahın kolaylıkla kabul edilmesini birkaç şekilde açıklamak mümkün: Çok-uluslu bir imparatorluk olan Rusya sınırlarında çok çeşitli etnik ve dini gruplar yaşıyordu ve Moskova ya da St. Petersburg gibi imparatorluğun metropollerinde bu çeşitliliği doğrudan gözlemlemek

mümkündü. Daha da önemlisi, Rusya'nın Afrika'ya yönelik sömürgeci politikası hiçbir zaman olmadı-ğından, siyahlara yönelik ayrımcı bir söylem ya da ırkçı yaklaşımlar gelişmemiştir. (Ne de olsa Rusya'nın en büyük şairi kabul edilen Puşkin'in dedeleri de Afrika'dan gelmişti.) Trajik bir tesadüf olarak, Frederick Moskova'da kendisini hızla kabul ettirdiği sırada, Rusya'da ayrımcılığa maruz kalan yüz binlerce Rusya Yahudisi, Frederick'in yaptığı yolculuğun tam tersini Frederick'le tamamen aynı sebeplerle yapıyordu.

Mississippi taşrasında yaşayan beyaz toprak sahipleri tarafından eşit kabul edilmezken Rusya'da aristokratlarla dostane ilişkiler kurabiliyor olmak, Frederick'in yeni "vatanına" duyduğu bağlılık ve sevginin nedeni olsa gerek. İster sevgiden ister pragmatizmden kaynaklansın, Frederick 1914 yılında savaş patlak ve-rince Rusya vatandaşlığına geçecek kadar kendisini bu ülkede kalıcı görmekteydi. Hatta savaş başladıktan sonra sahibi olduğu mekânlarda Rusya ordusu yararına milliyetçi etkinlikler düzenlemiştir.

1917'de Bolşeviklerin iktidarı ele geçirmesinden sonra Frederick on binlerce Beyaz Rus mülteci ile birlikte tekrar yollara düşer ve önce Odessa'ya, oradan da 1919 yılında İtilaf Devletleri işgali altındaki İstanbul'a iltica eder. Sıfırdan başlamaya alışkın olan Frederick, önce mütevazı bir işletmeyle çalışma hayatına atılır. Ardından İstanbul'un gece hayatına damgasını vuracak meşhur *Maksim*'i kurar ve cazı Türkiye'ye getiren kişi olarak müzik tarihinde yerini alır.

Türkiye'de bulunduğu süre içerisinde hem kendisi hem ailesi için Amerikan Büyükelçiliği'nden koruma talep eden Frederick'in bu talebi karşılıksız kalır. Amerika'da maruz kaldığı ırkçılık, Türkiye'de de peşini bırakmaz. Elçilik yetkililerinin umursamaz tavırlarının en önemli sebebi Frederick'in ten rengidir.

İşgal kuvvetlerinin İstanbul'u terk etmesiyle müşterilerinin önemli bir kısmını kaybeden Frederick, Cumhuriyet'in ilanından sonra eğlence mekânlarını düzenleyen yeni kanunlar, yüksek vergiler ve kendi öngörüsüz harcamaları sonucunda ağır bir borcun altına girer ve her şeyini kaybeder. Ödeyemediği borç-ları nedeniyle hüküm giyen Frederick Bruce Thomas, 1928 yılında İstanbul'da bir hapisanede hayatını kaybeder.

Vladimir Alexandrov'un Rusya, ABD ve Türkiye'deki çeşitli arşivlere dayanan araştırması, nefes kesici bir yaşam öyküsünü roman tadında sürükleyici bir dille aktarıyor. Kitabın çevirisi de oldukça başarılı. Frederick Bruce Thomas, ya da Rusya'da geçirdiği süre içinde kullandığı adıyla Fyodor Fyodoroviç Tomas'ın yaşam öyküsü, farklı disiplinlerden akademisyenlerin ilgisini çekecek nitelikte, zira Frederick'in öyküsü İç Savaş sonrası Amerika Birleşik Devletleri'nin güney eyaletlerinden Rusya İmparatorluğu'nun son yılları ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarına uzanıyor. Alexandrov'un çalışması, okurlara her üç ülkenin sözü edilen dönemdeki sosyo-kültürel ve ekonomik dönüşümüne farklı bir pencereden bakma şansı veriyor. Alexandrov'un akademik bir dil yerine popüler tarih anlatımı benimsemiş olması kitabın akademik niteliğine gölge düşürmüyor, tam tersine, Frederick'in "film gibi" olan yaşam öyküsü, geniş kitlelere hitap edecek bir dille okurla buluşuyor. Kitap boyunca okur Frederick'le adeta dost oluyor, öykünün içinde Frederick'le birlikte ülkeden ülkeye savruluyor.

Frederick Bruce Thomas, yaşadığı ülkelerin hepsinde bir şekilde farklı, yabancı veya dışarıdan görülüyor. Bu farklılığın nedeni bazen ten rengi, bazen ana dili, bazen de vatandaşı olduğu ülke. Bu yabancılık durumu, Frederick'e kimi zaman yeni olanaklar sağlarken, çoğu zaman da seçeneklerini sınırlıyor. Kişisel

arzularını, becerisini, potansiyelini ne ölçüde hayata geçirebileceğinin sınırlarını bu yabancılık durumu ve yaşadığı toplumun bu yabancılığı nasıl karşıladığı belirliyor. Bu nedenle Frederick'in hayatı, bize içinde yaşadığı toplumlarla ilgili çok şey söylüyor.

Frederick'in çok katmanlı kimliği, kozmopolit Rusya İmparatorluğu'nda doğup büyüdüğü Mississippi'den daha saygın bir yaşam sürmesi, Alexandrov'un vurguladığı bir başka çarpıcı unsur. Aksanlı Rusçası ve siyah teniyle İstanbul'daki Beyaz Rus mültecilerin arasında kolaylıkla ayırt edilebilecek olan Frederick'in bizzat bu mültecilerden biri olan Aleksandr Vertinskiy tarafından bir Amerikalı olarak değil, siyah bir Rus (*Russkii negr*) olarak hatırlanması, kimliğin aslında ne kadar değişken olduğunu bize bir kez daha hatırlatıyor.

Büyük tarihsel olaylar karşısında bireysel iradenin sınırlarını zorlayan, tekrar tekrar sıfırdan başlayarak yükselen ve zorlukları fırsata çevirmekte mâhir Frederick Bruce Thomas'ın hayatının yokluk içinde ve yapayalnız sona ermesi, en nihayetinde tarihin duvarına çarpması trajik. Bu sonu Frederick için bir yenilgi olarak mı okumalıyız, yoksa yaşamı başlı başına tarihsel koşulların Mississippili bir siyah adama dayattıklarına karşı bir isyan olduğundan Frederick'in tarih karşısında muzaffer olduğuna mı hükmetmeliyiz, karar okuyucunun. Ancak şunu söylemek mümkün; mülteci meselesinin her ülkenin gündeminin üst sıralarında yer aldığı bu günlerde, Frederick Bruce Thomas'ın öyküsü hâlâ güncelliğini koruyor.

Pınar Üre, İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi, pinar.ure@kemerburgaz.edu.tr

Özgür Balkılıç, *Temiz ve Soylu Türküler Söyleyelim: Türkiye’de Milli Kimlik İnşasında Halk Müziği*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2015, xiv+ 201 sayfa.

Platon ve Rousseau gibi birçok düşünür, müziğin toplumsal hayatın dekoratif bir ögesi ya da ikincil önemde bir parçası değil, bilâkis toplumsal düzenin merkezinde ve onun inşasına içkin olduğunu vurgular. On dokuzuncu yüzyıl Avrupa’sından 1960’lar Afrika’sına değin bir dizi farklı dönem ve coğrafyada gördüğümüz üzere müzik, milli kimliğin tanımlanması ve yeniden üretilmesi süreçlerini şekillendirmiş ve o süreçlerle şekillenmiştir. Özellikle de Batılı olmayan toplumlarda geleneksel – modern, Batı – Doğu, eski – yeni ikilikleri arasında yaşanan gerilimlerin, toplumsal mühendislik çabalarının ve karşı tepkilerin en fazla gözlemlendiği alanlardan biri de her zaman müzik olagelmıştır.

Özgür Balkılıç, *Temiz ve Soylu Türküler Söyleyelim* başlıklı çalışmasında Erken Cumhuriyet döneminde modern Türk kimliğinin ve yeni bir toplumun inşasında müziğe ve bilhassa halk müziğine ne gibi roller atfedildiğini ve bu yolda ne tür çabalar sarf edildiğini, hangi kurumlara hangi işlevlerin yüklendiğini anlatıyor. Bu dönemdeki müzik politikalarının, Kemalist halkçılık ve milliyetçilik ilkeleri uyarınca oluşturulduğunu savunan yazar (s. 8), Türkiye’de ideolojik ve kültürel alanların yeniden biçimlenmesinde müziğin başlıca unsur olarak görüldüğünü okurlara gösteriyor (s. 28). Bu dönemdeki kapsamlı müzik reformlarıyla ulaşılmak istenen ulusal ve çağdaş müzik, Osmanlı kültüründen ve onun öngördüğü yaşam biçiminden tümüyle kopuşu sağlayacak ‘yeni’ bir kültürün inşasının başlıca unsurudur. Bu “yeni” ve milli olan kültürün “bileşenleri Türk halkının özünden devşirilecek ya da icat edilecek” ve bu kültür “Batı uygarlığı” ve “çağdaş modern hayat ile de uyumlu olacaktı” (s. 2).

Yazara göre, müzik reformcuları, “yeni kültürün” ulusal olanla Batılı ve modern olan arasındaki bir tür sentezden doğacağına inanıyorlardı (s. 25). Yazar, bu sentez fikrinin, Gökalp’in millilik atfettiği hars ile uluslararası olduğunu savunduğu medeniyet (Batı medeniyeti) arasında gözettığı ayırmadan beslendiğini dile getiriyor (s. 81). Buna göre halk müziği, batılı esaslar uyarınca derlenecek, işlenecek ve çok sesli hale getirilecekti. Bu, aynı zamanda milli olana ve halkın öz benliğine dönüşü anlamına gelecekti (s. 100). Ulusal kültürün kaynağı halk kültüründe bulunuyor, köylü, ulusun kaynağı olarak yüceltiliyordu (s. 42, 88). Türk’ün “temiz” karakterinin, “doğal, içsel özelliklerinin”, Osmanlı siyaseti ve kültürünün çeperinde kalmış Anadolu köylüsünün bağrında yüzyıllarca bozulmadan yaşamış olduğuna inanılıyordu (s. 18, 97, 98, ayrıca 117 vd.). Yahut inanılmış gibi yapılıyordu. Zira Balkılıç’ın da kitabın farklı bölümlerinde vurguladığı gibi bir yandan Türk köylüsü idealleştiriliyor, bir yandan da ona derin bir kuşkuyla yaklaşıyordu (s. 33). Derlemeler sırasında ulusun yüksek seciyesi ve kimliğiyle uyumsuz olduğu düşünülen türküler yok sayılıyorlar ve dışlanıyorlardı. (s. 22 ve 105-108). Aslında hem yeni ve modern hem “bir o kadar da milli geleneklerine bağlı bireyler” yaratılmak isteniyordu (s. 3). Tabii milli olanın muhtevası ve sınırları, dönemin Kemalist reformcuları tarafından belirleniyordu.

Bu milli olan tanımı, “milli değer ve gelenekleri erozyona uğratan İslami inanç ve pratiklerin” dışlanmasını, ulusal kimliğin kökenlerinin Orta Asya ve antik dönemdeki Anadolu’da aranmasını gerektirmişti (s. 4). Bu tarih anlatısında altı asırlık Osmanlı dönemi ve geleneksel Osmanlı müziği milli olandan uzaklaşmayı

temsil ettiği için yok sayılıyorlardı. Osmanlı musikisi, “hasta, cansız ve Türk halkına yabancı” bir müzikti (s. 5). Arap, Acem ve yoğun Bizans etkileri taşıyordu (s. 52). Miskin ve tek sesli alaturka musikinin, Türk devriminin “her daim ilerlemeci ve gelişmeci ruhuna” (s. 83) uygun olmadığı, çağdaş Batı ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de çok sesli müziğe ihtiyaç duyulduğu, zamanın reformcu müzisyen, siyasetçi ve yazarları tarafından sıkça dile getiriliyordu. Üstelik “yüksek ve soylu” Türk müziği, bu musikinin tesiri altında yabancılaşmış ve hatta yok olma tehdidiyle karşı karşıya kalmıştı (s. 41). Halk müziğinin modernleştirilmesi ve çok sesli hale getirilmesi Türk müziğinin milli özüne geri dönmesi anlamına gelecekti. Kemalist reformculara göre, çok seslilik halk müziğinde “özel” olarak zaten bulunmaktaydı ve folklorculara düşen türkülerin bu karakterini açığa çıkarmaktan başka bir şey değildi (s. 120).

Bu bağlamda yazar dört bölümden oluşan kitabın ilk kısmında Erken Cumhuriyet döneminde milliyetçilik ve halkçılık ilkeleriyle şekillenen Kemalist kültür ve tarih anlayışını irdeliyor. Yazarın da vurguladığı üzere dilde sadeleşme, bütün dillerin Türkçe’den doğduğunu ileri süren Güneş Dil Teorisi, Orta Asya’dan yirminci yüzyıl Anadolu’suna uzanan ve Osmanlı’nın bozucu etkilerine rağmen halkın içinde bozulmadan kesintisiz olarak yaşayan Türk kültürü anlayışı, halk müziğinin reformu (yazara göre yeniden icadı) çalışmalarını biçimleyen siyasal bağlamı oluşturuyordu. Kitabın bu ilk bölümü, Kemalist milliyetçilik ve halkçılık ilkeleleriyle birlikte Erken Cumhuriyet döneminde yaygınlaştırılan Türk dil ve tarih tezlerini ve Ziya Gökalp gibi aydınların dönemin müzik reformlarını etkileyen kültür tezlerini yeniden hatırlamak isteyenlere tavsiye edilebilir. Yazar, 35. sayfa ve devamında bu tezlerin hayata geçirilmesinde halk evlerinin üstlendikleri kritik görevler ve çabalar hakkında değerli bilgilere yer veriyor.

Kitabın ikinci bölümü, Türk milli kimliğinin inşası sürecinin temel bir unsuru olarak Erken Cumhuriyet dönemi müzik politikalarına yoğunlaşıyor (s. 45° vd). Yazar, bu bölümde Türk müziğindeki batılılaşma ve modernleşme çabalarının on dokuzuncu yüzyılın ilk çeyreğinden sonra başladığını öne sürüyor ve daha önce de dile getirilen bu görüşü ayrıntılandırıyor. Ona göre, bu dönemdeki batılılaşma gayretleri sistemli ve planlı olmasalar da Kemalist müzik reformlarının “düşünsel kökenlerini” izlemek açısından önem arz ediyor (ss. 45, 61). Üstelik Tanzimat’ın modernleşme çabalarıyla birlikte Osmanlı musikisinin bazı yerleşik kuralları da bozuluyor, şarkı formu hiç olmadığı kadar öne çıkıyordu (s. 58). Geç Osmanlı ve Erken Cumhuriyet dönemlerinin müzik reformları arasındaki başlıca fark, ikinci dönemde reformların “çok daha yoğun, daha devlet kontrolünde ve daha sistematik” bir şekilde gerçekleştirilmesiydi (s. 46). Balkılıç, müzik politikaları açısından Erken Cumhuriyet dönemini de 1923-1934 ve 1934-1952 dönemleri olmak üzere ikiye ayırıyor (s. 46). Buna göre zamanın deyişimiyle “musiki inkılabının” ilk dönemine daha çok yasaklar, (1926’da Dar-ül Elhan’da Osmanlı müziği eğitiminin yasaklanması gibi) yasal düzenlemeler, derleme gezileri ve başarısız kalmış ulusal opera besteleme çabaları damgasını vurmuştu (ilk ulusal ve fazlasıyla didaktik operalar için s. 66 ve devamına bakılabilir). Bu dönem müzik reformları modernleştirici kadrolar açısından yüzeysel ve “başarısız” kalmışlardı (s. 70). Yazar, 1934 yılında toplanan Musiki İnkılabı Komisyonu’yla birlikte devletin müzik alanına daha doğrudan ve kurumsal bir şekilde müdahalelerinin olduğu ikinci dönemin başladığını savunuyor (s. 46 ve özellikle 62 vd). Bu komisyon, reformların ana amacını halk müziğinin çok sesli hale getirilmesi olarak belirlemiş, alaturka musikinin radyoda çalınmasının yasaklanması, okullarda müzik eğitiminin yeniden düzenlenmesi, halk müziği dershanelerinin açılması gibi konular görüşülmüştü (s. 71). Bu dönemde devlet konservatuarı kurulmuş, Paul Hindemith, Bela Bartok gibi zamanın çok önemli Batılı müzisyenleri ülkeye davet edilerek reform ve derleme çalışmalarında onların öneri

ve görüşlerine başvurulmuştu (s. 75). Bu bölümde yazar, kitabın ana amaçlarıyla doğrudan ilgili olmasa da geleneksel Osmanlı müziğinin özellikleri ve meşk yöntemine dair ayrıntılı bilgiler veriyor (s. 47 vd.). Ancak yazarın kısaca değindiği, (s. 51-52) Kemalist reformcuların birbirleriyle tamamen ilişkisiz farz ettikleri geleneksel Osmanlı ve halk müziklerinin nasıl bir etkileşim içinde oldukları bahsi, ayrıntılı işlenebilse kitabın Türkiye'deki müzikoloji çalışmalarına daha yenilikçi ve anlamlı katkıları olabilirdi.

Kitabın son iki bölümü, "soylu ve temiz" türkülerden oluşan "çağdaş" bir halk müziğinin yaratılması yolunda Halk Evleri önderliğinde atılan somut adımları ve bilhassa derleme gezilerini, konuya ilişkin o yılların tartışmalarıyla birlikte ele alıyor. Yazar, kitabın özellikle son bölümünde okurlara derleme gezileriyle ilgili ayrıntılı bilgiler veriyor (s. 133-136 ve 143 vd.), ilginç derleme anekdotları anlatıyor (164 vd.). Zamanın reformcularına göre, "halkın ruhundan gelen seslerin batı müziği tekniğiyle" işlenerek ona geri verilmesi gerekiyordu (s. 88). Bu "işleme" faaliyeti, o zamana değin yazıya dökülmemiş, aşıkların sözlü geleneğiyle nesilden nesle değişikliklere de uğrayarak aktarılmış olan halk müziğinin dilsel, biçimsel ve müzikal olarak standartlaştırılmasını, zararlı görülen türkülerin toptan elenmesini içeriyordu (s. 93). Ulusal ve homojen bir dil yaratılması hedefi, halk müziği derleme çabalarını derinden etkilemiş, derlemeler sırasında rastlanan bazı yabancı sözcükler "öz Türkçe olanlar ile değiştirilmişti" (s. 157). Ayrıca zamanın müzik reformcuları, türküler derlenirken mahalli şivelerin ve yerel özelliklerin korunması gerektiğini söyleseler de "temel amaçları standart bir dil yaratmaktır" (s. 124). Böylece halk müziği, mahallilikten "kurtarılarak," "bütün Türk milletine mal" (s. 124) edilecek ve dil ve kültür birliğinin sağlanması yolunda "milli eğitim ve terbiye için önemli bir vasıta" olacaktı (s. 101, ayrıca 123, 149, 158). Halk müziğinin bu şekilde homojenleştirilmesi doğrultusunda Anadolu'da konuşulan Kürtçe, Ermenice ve Lazca gibi dillerde yakılmış türküler ya tümüyle dışlanmışlar, ya da Türkçeleştirilmişlerdi. Benzer şekilde, Türkçe söylenen türkülerde geçen Kürt kelimesi de (Kürdün kızının Türkmen kızı yapılması gibi) türkülerden silinmişti (s. 158).

Müstehcen bulunan Türküler "kirlenmiş" ve değersiz addediliyor, gayet katı ve tutucu bir ahlakçılıkla bu türküler derleme çalışmalarına alınmıyorlar ya da müstehcen sözlerin "seçme ve ayıklama işleminden geçirilmesi" isteniyordu (s. 125, bkz. ayrıca s. 140, 157). Kitabın üçüncü ve dördüncü bölümlerinde anlatıldığı üzere "Türk'ün soylu ve temiz" karakterini yansıtmayan türkülerin "temizlenmesinde" Halk Evleri'ne, derlemecilere, radyo ve devlet konservatuvarına önemli işlevler yüklendi (s. 139 vd.). Halk müziğinin, homojen bir kültür ve toplum yaratılması yolunda araçsallaştırılmasında 1940 yılında Muzaffer Sarısözen'in kurduğu ve amacını "ulusal duygu birliği yaratmak" olduğunu belirttiği Yurttan Sesler Korosu'nun da önemli payı oldu (s. 148). Türkülerin standart çalma ve söyleme teknikleriyle kimileyin ezgilerine bile müdahale edilmesi, (s. 151) yöresel zenginlikleri yok etti, aşıklık geleneğine ve bu geleneğin barındırdığı doğaçlama özelliğine darbe vurdu (s. 154).

Türkiye'de etnomüzikoloji çalışmalarının ne denli yetersiz olduğu düşünüldüğünde Balkılıç'ın kapsamlı bir araştırmaya dayanan bu kitabı alana önemli bir katkı olarak beliriyor. Bu çalışma, Erken Cumhuriyet dönemi siyasetini biçimleyen fikriyatı ve pratikleri derinlikli anlamak isteyen her disiplinden sosyal bilimci için de oldukça yararlı. Yazar, halk müziğini kaynak alan ulusal ve çağdaş bir müzik yaratılması çabalarını ele alırken araştırmasını zamanın müzik reformcularının ve derlemecilerinin kaleme aldıkları metinlere dayandırıyor. Bu metinlerin tahlili, dönemin müzik politikalarını biçimleyen zihniyetin ve söylemlerin ortaya konması açısından önemli. Ancak yazarın türkülerde derlemelerde gözetilen esasları anlatırken (mahalli

şivelerin törpülenmesi, Türkçe'den farklı kelimelerin ayıklanması, müstehcen sözlerin temizlenmesi gibi) bunları türkülerle daha fazla örneklendirmesi, hem araştırmanın katkısını büyütebilir hem de kitabı okurlar için daha ilgi çekici hale getirebilirdi. Türkçe'den farklı söylenen türkülerin dışlanması ya da Türkçe yakıldıkları halde içlerinde geçen "Türkçe dışı" sözcüklerin değiştirilmesi yoluyla türkülere yapılan müdahalelere ilişkin örnekler ve tartışmalar daha yoğunlukla ele alınabilir, böylece halk müziğinin, homojen bir milli kimliğin inşasında oynadığı rol daha iyi aydınlatılabilirdi. Ayrıca yazım tekniği açısından kitap, zaman zaman tekrara düşüyor ve bir doktora tezinin biraz da aceleyle kitaba dönüştürülerek yayımlandığı izlenimini uyandırıyor. Ancak genel olarak Balkılıç bu çalışmasıyla konuyla ilgili bundan sonra yapılacak araştırmalara geniş bir kapı aralıyor ve yeni sorulara ilham verecek değerli bir çalışma sunuyor.

Alper Kaliber, İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi, alper.kaliber@kemerburgaz.edu.tr